

Mikko Puputti

OIKEILLA EVÄILLÄ KOHTI GLOBALISAATION HAASTEITA?

**Analyysissa Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportista käyty
yhteiskunnallinen keskustelu**

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen laitos

Valtio-oppi

Pro gradu -tutkielma

Maaliskuu 2006

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen laitos

PUPUTTI, MIKKO: Oikeilla eväillä kohti globalisaation haasteita? Analyysissa Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportista käyty yhteiskunnallinen keskustelu

Pro gradu -tutkielma, 89 s., 11 liites.

Valtio-oppi

Maaliskuu 2006

Vuoden 2004 alussa pääministeri Matti Vanhanen asetti Suomi maailmantaloudessa - ohjausryhmän selvittämään globalisaation aiheuttamia muutoksia Suomen taloudellisessa toimintaympäristössä. Tarkoituksena oli tuoda julkiseen keskusteluun ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ehdotuksia, mitä Suomen tulisi tehdä menestyäkseen maailmantalouden murroksessa. Tuloksena marraskuussa 2004 työryhmä julkaisi Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportin ”Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi”.

Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen raportista sen julkaisemisen jälkeen syntyneitä yhteiskunnallista keskustelua. Tarkoituksena oli selvittää millaisina itse raportti, sen esittelemät toimenpide-ehdotukset ja globalisaatio käydyssä keskustelussa nähtiin. Varsinaisena tutkimusongelmana on, nähdäänkö raportin esittämät strategiset linjaukset niin laajasti kannatettavina yhteiskunnallisessa keskustelussa, että sen avulla voidaan vastata globalisaation uuden vaiheen asettamiin haasteisiin.

Tutkimuksen teoreettisessa taustassa käsittelem globalisaatiota ja maailmantalouden murrosta. Kiinnitän huomiota globalisaatiokeskustelun tematiikkaan, taloudelliseen muutokseen ja globalisaation ominaispiirteisiin. Teoreettisessa taustassa hahmottelem lähtökohdat, jota varten selvitystyöryhmä alun alkaen asetettiin. Tutkimuksen metodina käytän laadullista teoriaohjaava sisällönanalyysia, jonka avulla tutkimusaineistosta muodostettiin kuvaus käydystä yhteiskunnallisesta keskustelusta.

Aineiston analyysi osoitti, että yhteiskunnallinen keskustelu raportista oli jakaantunutta ja osin arvolatautunutta. Raportista, toimenpide-ehdotuksista ja globalisaatiosta löytyi melkein yhtä monta näkemystä kuin oli keskusteluun osallistuneita osapuoliakin. Raportista syntynyt keskustelu oli ohitse yhtä nopeasti kuin se alkoikin. Keskustelusta oli havaittavissa erityisesti akateemisten ja poliittisten näkemysten lähes täydellinen puuttuminen.

Tutkimuksen johtopäätös oli, että alle vuodessa virkamiestyönä laadittua raporttia ei yhteiskunnallisessa keskustelussa hyväksytty sellaisenaan. Tarvittaisiin riippumatonta selvitysryhmää, riittäviä resursseja ja tarpeeksi aikaa, jotta pystyttäisiin muodostamaan kaikin puolin hyväksyttävä globalisaatiostrategia. Suomalaiseen virkamieskulttuuriin kuuluu erilaisten selvitysten ja raporttien laatiminen ja poliittisille päättäjille puolestaan niihin sitoutumattomuus.

SISÄLLYSLUETTELO

1. TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS	1
2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA	7
2.1. GLOBALISAATIOKESKUSTELU	7
2.2. TALOUDEN KANSAINVÄLISTYMISSKEHITYKSESTÄ.....	14
2.3. KANSALLISESTA NÄKÖKULMASTA GLOBALISAATIOON	19
2.4. YHTEENVETO	27
3. TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	29
4. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄ	31
4.1. TUTKIMUSAINEISTO	31
4.2. LAADULLINEN SISÄLLÖNANALYYSI	32
4.3. ANALYYSIN ETENEMINEN.....	36
5. TUTKIMUKSEN TULOKSET	39
5.1. RISTIRIITAINEN RAPORTTI.....	39
5.1.1. Liioiteltu ja ristiriitainen	39
5.1.2. Puolueellinen ja rajoittunut	41
5.1.3. Puutteellinen ja tarpeeton työ	43
5.1.4. Yleisilmeeltä neutraali	45
5.1.5. Tulevaisuuden pohjatyö	46
5.2. MONI-ILMEINEN GLOBALISAATIO.....	48
5.2.1. Varautuminen omista lähtökohdista	49
5.2.2. Negatiivinen muutosprosessi.....	50
5.2.3. Osin tuntematon ilmiö.....	52
5.2.4. Mahdollisuus kaikille.....	54
5.2.5. Ydinasiat turvattava	55
5.3. ERIMIELISYYS TOIMENPIDE-EHDOTUKSISTA	56
5.3.1. Osittain toteutettavia	56
5.3.2. Kelvollisia ehdotuksia.....	58
5.3.3. Riittämättömiä esityksiä.....	59
5.3.4. Haitallisia ja ongelmallisia.....	60
5.4. YHTEENVETO TULOXSISTA.....	62
6. POHDINTA	64
6.1. TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDEN TARKASTELU.....	64
6.1.1. Tutkimusaineiston ja -analyysin luotettavuus	64
6.1.2. Tutkimustulosten luotettavuuden arviointi.....	66

6.2.	TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELU	68
6.2.1.	Millaisena loppuraportti keskustelussa nähtiin?.....	68
6.2.2.	Tuhoako globalisaatio kaiken alleen?	72
6.2.3.	Olivatko ehdotetut toimenpide-ehdotukset toimivia?.....	74
6.3.	MAHDOLLISESTA JATKOTUTKIMUKSESTA	76
7.	LOPUKSI	77
	LÄHDELUETTELO	80
	LIITTEET	90
	LIITE 1. OHJAUSRYHMÄN KOKOONPANO	90
	LIITE 2. AINEISTON PELKISTÄMINEN	91
	LIITE 3. LUOKITUKSET RAPORTISTA.....	98
	LIITE 4. LUOKITUKSET GLOBALISAATIOSTA	99
	LIITE 5. LUOKITUKSET TOIMENPIDE-EHDOTUKSISTA	100

1. TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS

Suomessa on viime aikoina tehty useita raportteja siitä, miten ja millaisilla linjauksilla voimme menestyä kiristyvässä kansainvälisessä kilpailussa ja globaaleilla markkinoilla sekä vastata globalisaation uuden vaiheen haasteisiin. Näitä selvityksiä ovat tehneet esimerkiksi eduskunta, Sitra, Elinkeinoelämän valtuuskunta ja valtioneuvoston kanslia. Kansallisvaltiot ovat globalisaation myötä joutuneet ottamaan laajemmin huomioon kansainvälisen talouden kehittymisen. Niiden tulee huomioida esimerkiksi työvoiman ja tuotannontekijöiden siirtyminen sekä rahoitusmarkkinoiden, kansainvälisen kaupan ja suorien sijoitusten kehitys, sekä pyrittävä samalla säilyttämään oma kansallinen kilpailukykynsä ja taloutensa stabiliteetti.

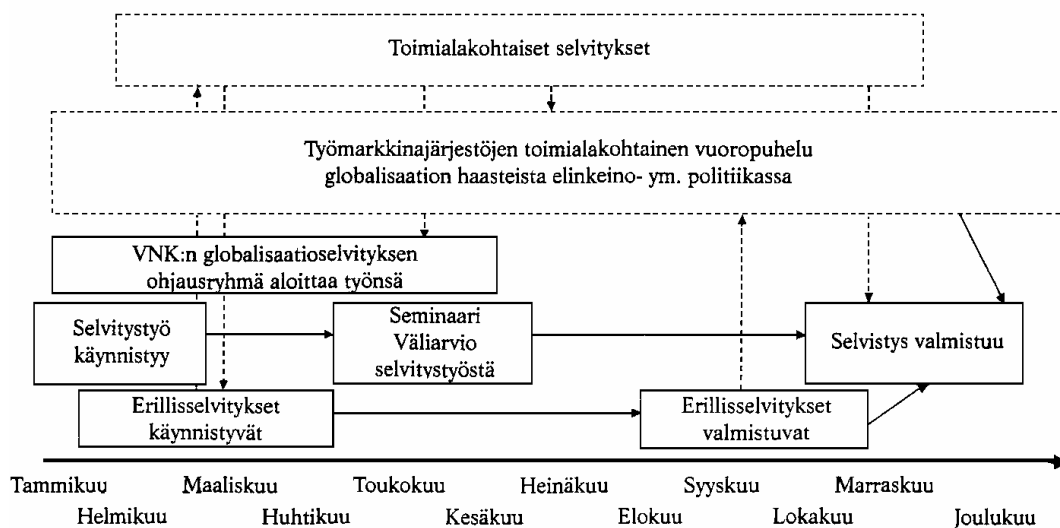
Globalisaatiolla tarkoitetaan taloudellisesta näkökulmasta yksinkertaisesti maailmantalouden yhdentymistä, joka koskee maiden ja alueiden välisiä kauppaa, pääoma-, ihmis- ja teknologiavirtoja. Teknologinen kehitys, maailmankauppa ja pääomaliikkeitä koskevien esteiden poistaminen ovat nopeuttaneet yhdentymistä ja avanneet laajempia alueita kansainväliselle vaihdannalle. Globalisaation myötä tila ja aika ovat tiivistyneet, jolloin kansallisvaltiot, instituutiot, väestöryhmät ja muut toimijat ovat aikaisempaa vuorovaikutuksellisemmassa suhteessa toistensa kanssa. Myös markkinasuhteet laajentuvat ja syventyvät ja sen tuloksena syntyy maailmanlaajuinen markkinatalous, jonka piirissä alueet ja kansantaloudet ovat.¹ Tämä kehitys ei kuitenkaan ole suoraviivaista vaan se etenee ristiriitaisesti ja epätasaisesti eri puolilla maailmaa: jotkut maat hyötyvät, ja toiset puolestaan kärsivät muita enemmän, mutta osat voivat myös vaihdella.

Kansallisvaltiot, Suomi mukaan luettuna, laativat kansallisia selviytymisstrategioita, joiden avulla ne pyrkivät vastaamaan globalisaation asettamiin taloudellisiin, poliittisiin, teknologisiin, sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin haasteisiin. Vuoden 2004 alussa pääministeri Matti Vanhanen asetti Suomi maailmantaloudessa -ohjausryhmän eli globalisaatiotyöryhmän selvittämään suomalaisen työn ja tuotannon menestystekijöitä maailmantalouden murroksessa. Tavoitteeksi asetettiin selvittää, minkälaisia muutoksia globalisaatio aiheuttaa Suomen taloudellisessa toimintaympäristössä. Tarkoituksena oli tuoda julkiseen keskusteluun ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ehdotuksia siitä, mitä Suomen pitäisi tehdä

¹ Hautamäki 2003, 30.

selvitäkseen jatkuvasti kovenevassa globaalissa kilpailussa. Päämääränä oli saada kaikki keskeiset yhteiskunnalliset tahot pohtimaan näitä kysymyksiä.

Valtioneuvoston kanslia aloitti selvitystyön 26. tammikuuta 2004. Selvitystyön tukena toimi ohjausryhmä, jossa oli edustajia tutkimuslaitoksista, yrityselämästä ja valtionhallinnosta.² Ohjausryhmä toimi suoraan pääministeri Vanhasen alaisuudessa, ja ryhmän puheenjohtaja oli Olli Rehn, jonka työtä myöhemmin jatkoi ylijohtaja Anne Brunila Rehnin siirryttyä EU:n laajentumiskomissaariksi. 9. marraskuuta 2004 työryhmä sai valmiiksi Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportin ”*Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi*” (Valtioneuvoston kanslia julkaisusarja 19/2004). Ohjausryhmää on myös julkisuudessa kutsuttu globalisaatiotyöryhmäksi ja loppuraporttia globalisaatioraportiksi. Alla olevasta kuviosta käy ilmi selvitystyön eteneminen. (kuvio 1.)

KUVIO 1. Suomi maailmantaloudessa selvitystyön eteneminen

Selvitystyön tarkoituksena oli tutustua Kiinan ja muiden nopeasti kasvavien talouksien nousun aiheuttamiin vaikutuksiin Suomen talous- ja työllisyysstrategiaan. Suomi maailmantaloudessa -selvityksen tavoitteena on toimeksiannon mukaisesti arvioida sitä, miten käynnissä oleva maailmantalouden murros vaikuttaa Suomessa eri toimialoihin ja niiden työllisyysnäkömiin, sekä niitä haasteita, joita muuttuva toimintaympäristö synnyttää yhteiskuntapolitiikan eri lohkoilla. Raportti pohjautuu useisiin hanketta varten ulkopuolisilta asiantuntijoilta tilattuihin taustaselvityksiin, yli 20 toimialalla käytyihin työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen välisiin toimialavuoropuheluihin sekä hanketta

² VN- tiedote 22/2004

varten asetetun ohjausryhmän työskentelyyn. Hankkeen yhteydessä on järjestetty kaksi laajaa seminaaria, ja osa tuloksista raportoitiin kesäkuussa julkistetussa väliraportissa.³ Tarkemmat tiedot taustaraporteista ja ohjausryhmän jäsenistä löytyvät liitteestä 1. Selvitystyöhön liittyvät julkaisut, taustaraportit, seminaarit, toimialakohtaiset lausunnot sekä väli- ja loppuraportti on julkaistu Suomi maailmantaloudessa -hankkeen Internet-sivuilla.⁴

Raportissa tarkastellaan globalisaation uuden vaiheen asettamia haasteita Suomelle, sekä sitä, millä tavoin haasteisiin pitäisi vastata. Siinä hahmotellaan strategiaa, jolla Suomi pystyy hyödyntämään globalisaation tuomat uudet mahdollisuudet ja torjumaan kovenemaan kilpailuun liittyviä uhkia. Hahmoteltu strategia perustuu osaamisen vahvistamiseen, talouden ja yhteiskunnan avoimuuden lisäämiseen ja ennen kaikkea uudistumiseen. Raportin painopiste on koulutus- ja innovaatiojärjestelmien vahvistamista koskevissa ehdotuksissa. Tämän lisäksi tarkastellaan hyödyke- ja työmarkkinoiden sekä julkisen sektorin toimintaa ja tehdään ehdotuksia niiden toimivuuden parantamiseksi.⁵ Selvityksessä on kuusi osaa, joista ensimmäinen tiivistää raportin taustat, haasteet ja mahdollisuudet. Toinen ja kolmas luku käsittelevät suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tiede- ja innovaatiopolitiikkaa. Neljännessä ja viidennessä luvussa keskitytään työ- ja hyödykemarkkinoiden toimintaan, ja raportin viimeisessä luvussa käsitellään suomalaisen työn ja tuotannon menestymismahdollisuuksia muuttuvilla markkinoilla.⁶

Tarkoitukseni on pro gradu -tutkielmassani tutkia Suomi maailmantaloudessa - loppuraportin synnyttämää yhteiskunnallista keskustelua. Raportin tarkoituksena oli selvittää Suomen tilaa globalisoituvassa maailmassa, luoda toimenpide-ehdotuksia ja kartoittaa mahdollisuuksia selviytyä globalisoituvan talouden haasteista. Tämän lisäksi tarkoituksena oli myös nimenomaisesti herättää keskustelua, mikä antaa syyn tarttua aiheeseen. Valtionneuvoston kanslia teki raportin virkamiestyönä hallituksen toimeksiannosta, joten on mielenkiintoista nähdä, onko yleisilmapiiri raportin herättämässä keskustelussa raporttia kohtaan myönteinen, ja pidetäänkö raporttia onnistuneena. Toisaalta, jos keskustelussa ilmenee kritiikkiä raporttia kohtaan, tarkoittaa se sitä, että selviämiskeinot ja ratkaisut globalisaatioon ja kilpailussa

³ Valtioneuvoston kanslia 2004, 5.

⁴ <http://www.suomimaailmantaloudessa.fi>

⁵ Valtioneuvoston kanslia 2004, 4.

⁶ Emt., 11-12.

menestymiseen ovat hajanaisia. Tämä tuo mukaan ongelmia: globalisaatioon ei voida löytää yhtä rationaalista ratkaisua, vaan mielipiteet vaihtelevat maailmankuvan mukaan. Tutkimukseni aihepiiri on siksi *globalisaatio ja sen asettaman haasteet Suomelle*. Tässä yhteydessä on mielenkiintoista nähdä, *millaisena selvitys, jolla varaudutaan globalisaation ja maailmantalouden murroksen asettamiin haasteisiin nähdään yhteiskunnallisessa keskustelussa*. Lisäksi on kiintoisaa tutkia, *millaisena globalisaatio ilmenee kommentoissa ja hyväksytäänkö raportin esittelemät toimenpide-ehdotukset keinoina vastata haasteisiin*.

Olli Rehnin mukaan elämme parhaillaan globalisaation uutta vaihetta, jota leimaa sekä määrällinen että laadullinen muutos aikaisempaan verrattuna, mistä syystä kansallisia talousstrategioita tulee laatia ja arvioida uudelleen. Määrällinen muutos on seurausta neljän jättivaltion (Kiinan, Intian, Brasilian ja Venäjän) liittymisestä osaksi avoimeen vaihdantaan perustuvaa maailmantaloutta viimeisen 20 vuoden aikana. Laadullista muutosta kuvaa se, että ei ole kyse enää teollisen tuotannon, vaan myös tuotekehityksen, ohjelmistojen kehittämisen ja palvelutuotannon siirtymisestä kehittyviin maihin.⁷

Merkittävin kysymys on se, onnistuvatko kansallisvaltiot vastaamaan näihin haasteisiin omien toimintalähtökohtiensa ja linjaustensa pohjalta. Suomellakin on nyt huolella mietitty ja tehty suunnitelma keinoista, joiden avulla voitaisiin menestyä parhaalla mahdollisella tavalla maailmantaloudessa ja olla osaltaan toteuttamassa Lissabonin strategiaa. Mutta miksi sitten raportista on seurannut keskustelua ja väitteitä siitä, ettei se toimisi? Haluan paneutua tähän keskusteluun joka on syntynyt raportin julkaisemisen jälkeen. Mitä teemoja keskustelussa on noussut esiin? Mitä, miksi ja minkä vuoksi raporttia on arvosteltu ja ruodittu tiedotusvälineissä? Loppuraportin esipuheessa todetaan:

”Esillä olevien kysymysten laajuus ja monitahoisuus jättävät tilaa erilaisille tulkinnoille, painotuksille ja näkökulmille, jolloin kaikissa yksityiskohdissaan raportin toimenpide-ehdotukset eivät luonnollisesti voi täysin vastata kaikkien ohjausryhmän jäsenten näkemyksiä. Ohjausryhmän työ on ollut rakentavaa ja edennyt hyvässä yhteisymmärryksessä ja hengessä.”⁸

Pääministeri Matti Vanhanen totesi raportin luovutustilaisuudessa seuraavaa:

⁷ Rehn 2004, 17.

⁸ Valtioneuvoston kanslia 2004, 6.

”Pidän ymmärrettävänä, että ehdotukset eivät kaikilta osin vastaa kaikkien ohjausryhmän jäsenten käsityksiä. Mutta kuten ohjausryhmän puheenjohtaja totesi, valtaosa esityksistä sai ryhmässä yksimielisen tuen. [...] Loppuraportti ja varsin laajat taustamateriaalit eivät kuitenkaan ole vain hallitusta ja hallintoa varten. Uskon, että ne antavat hyvän pohjan syventää ja konkretisoida globalisaatiota ja Suomen kilpailukykyä koskevaa keskustelua laajemminkin.”⁹

Koska pääministeri toivoi yhteiskunnallista keskustelua, ja sitä on raportin julkaisemisen jälkeen syntynyt, on sitä myös syytä tutkia. Raja pro gradu -tutkielmani koskemaan loppuraportin julkaisemisen jälkeen syntynyttä keskustelua, koska oma kiinnostukseni koskee nimenomaan raportin julkaisemisen jälkeistä aikaa. Lisäksi Suomi maailmantaloudessa -selvityksen väliraportin julkaisemisen jälkeen sekä seminaarien ja toimialakohtaisen vuoropuhelun aikana esiintynyt julkinen keskustelu ja kommentointi olivat olematonta.

Tutkimukseni etenee seuraavasti: luvussa 2 kuvaillaan tutkimukseni teoreettista taustaa ja lähtökohtia sekä tutkimuksen aiheen kannalta merkittäviä näkökulmia. Tutkimukseni on teoriaohjaava laadullinen tutkimus, jossa teorian rooli on toimia suuntaa antavana, tutkimusta taustoittavana ja ohjaavana tekijänä. Tätä lukua voin kutsua myös kirjallisuuskatsaukseksi, jossa käyn läpi tutkimukselle keskeisiä käsitteitä. Hirsjärven ym. mukaan kirjallisuuskatsauksessa pyritään punnitsemaan lukijalle valmiiksi tutkimusaiheeseen liittyvät keskeiset näkökulmat, metodiset ratkaisut sekä tärkeimmät tutkimustulokset ja johtavat tutkijanimet.¹⁰ Luvussa tullaan käsittelemään myös kansallisen ja kansainvälisen tason suurinta yksittäistä muutosvoimaa eli globalisaatiota. Globalisaatio ja sen aiheuttamat vaikutukset ja muutokset ovat itsessään olleet tärkein motiivi Suomi maailmantaloudessa -työryhmän asettamiselle, joten on loogista tutustua siihen taustaan ja niihin lähtökohtiin, joita silmällä pitäen ja joiden vuoksi selvitys on laadittu. Tässä tutkimuksessa globalisaatiota ja sen vaikutuksia maailmantalouteen voidaan pitää tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä. Teoreettista viitekehystä kutsutaan tietyn tarkastelunäkökulmaksi, jossa näkemyksiä ja käsityksiä analysoidaan tietystä, eksplisiittisesti määrätystä näkökulmasta¹¹.

Varsinainen tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset esitellään luvussa 3, josta onkin luontevaa siirtyä tarkastelemaan luvussa 4 varsinaista tutkimusaineistoa sekä esitellä tutkimuksessa käytettävä tutkimusmetodi. Luvun tarkoituksena on tarkastella sisällönanalyysia tutkimusmetodinä ja esitellä tutkimuksen primääriaineisto sekä se,

⁹ Vanhanen 9.11.2004.

¹⁰ Hirsjärvi ym. 1997, 115.

¹¹ Alasuutari 1994, 69.

miten ja mistä se on hankittu. Tämän lisäksi luvussa tulee esille aineiston analyysin eteneminen. Luvussa 5 esitellään analyysin tuloksia. Luku jakaantuu kolmeen pääkappaleeseen, joista ensimmäisessä tarkastellaan yleisesti raportin synnyttämää keskustelua, toisessa tutustutaan raportin kommentoinnin yhteydessä esiintyneisiin näkemyksiin globalisaatiosta ja kolmannessa tarkastellaan suhtautumista raportin esittelemiin toimenpide-ehdotuksiin. Luvussa 6 tarkastellaan ja analysoidaan tutkimuksen tuloksia. Aluksi tarkastellaan analyysin, aineiston ja tutkimustulosten luotettavuutta, jonka jälkeen arvioidaan ja punnitaan tutkimustuloksia. Huomio on kiinnittynyt erityisesti siihen, kenen ääni on kuulunut voimakkaimpana yhteiskunnallisessa keskustelussa, ja millaiset tahot raporttia ovat erityisesti kommentoineet ja miten. Tarkastelussa kiinnitetään huomiota myös siihen, jäikö kenenkään ääni kuulumatta yhteiskunnallisessa keskustelussa.

2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA

2.1. GLOBALISAATIOKESKUSTELU

Globalisaatiosta puhutaan paljon, mutta käsitteenä se jää joko ylimalkaisten määritelmien varaan tai kokonaan määrittelemättä¹². Tutkijat ovat pikemminkin samaa mieltä siitä mitä globalisaatio ei ole, kuin siitä mitä se on. Näkemyksissä törmää siihen että globalisaatio on enemmän liike tai prosessi kuin jokin konkreettinen ilmiö. Siihen liitetään olennaisesti modernisaatio¹³, vuorovaikutus, universaalisuus, monikerroksisuus sekä suhteellisuus. Yhteiskuntatieteissä vallitseva tulkinta globalisaatiosta on ankkuroitunut juuri modernisaatioteoriaan, jonka mukaan globalisaatio on osa suurempaa yhteiskunnallista liikettä, joka vie modernista jälkimoderniin aikaan.¹⁴ Modernisaatioprosessissa eri alueet tulevat toisistaan riippuvaisiksi, ja tämän seurauksena maailma tiivistyy. Se merkitsee myös eriytymisprosessia, jossa erilaiset elämämpiirit erkaantuvat toisistaan ja ilmiöiden moni-ilmeisyys lisääntyy.¹⁵

Teoksessa *Global Transformations - Politics, Economics and Culture* David Held ym. näkevät globalisaation seuraavasti:

”[Globalisaatio on] prosessi (tai sarja prosesseja) joka ilmentää muutosta yhteiskunnallisten suhteiden ja transaktioiden tilallisessa organisoitumisessa niiden laajuuden, intensiteetin, nopeuden ja vaikutusten kannalta arvioituna ja synnyttää mannerten välisiä tai alueiden välisiä toiminnan-, vuorovaikutuksen- ja vallankäytön verkostoja (networks) ja virtauksia (flows)”. (Käännös kirjoittajan.)¹⁶

Tällä ei kuitenkaan välttämättä tarkoiteta sitä, että globalisaatio syrjäyttäisi paikallisen, kansallisen tai alueellisen yhteiskunnallisen järjestyksen tai menisi sen edelle¹⁷. Globalisaatio voidaan nähdä sosiaalisena prosessina, jossa yksityiskohtaiset taloudelliset, poliittiset, kulttuuriset ja sosiaaliset maantieteelliset rajoitukset väistyvät ja ihmiset tiedostavat tämän siirtymisen ja toimivat sen mukaisesti.¹⁸

¹² Harisalo & Miettinen 2000, 33.

¹³ Cohen & Kennedy 2000, 36. Ajattelun muutos individualistisemmaksi, sosiaalisten organisaatioiden muutos, kaupunkilaistuminen sekä talouden uudistuminen.

¹⁴ Väyrynen 1998, 64-65.

¹⁵ Hautamäki 2003, 30.

¹⁶ a process (or set of processes) which embodies a transformation in the spatial organization of social relations and transactions – assessed in terms of their extensity, intensity, velocity and impact – generating transcontinental or interregional flows and network of activity, interaction, and exercise of power. Held ym. 1999, 16.

¹⁷ Held & McGrew 2000, 3.

¹⁸ Waters 2001, 5.

David Held ym. erittelevät neljä aika- ja paikkaulottuvuutta, joiden avulla globalisaatiota voidaan tarkastella. Näitä ovat globaalien verkostojen laajentuminen, globaalien yhteyksien intensiteetti, globaalien virtauksien nopeus ja globaalien prosessien paikalliset vaikutukset.¹⁹ Globalisaation ajallisen ja paikallisen analyysin perusteella voidaan määritellä neljä erilaista globalisaatiotyyppiä, jotka pyrkivät kuvaamaan keskenään erilaisia yhteiskunnan prosesseja. Ensimmäinen näistä on *vahva globalisaatio*, jossa muutos kaikissa ulottuvuuksissa (intensiteetin, vaikutusten, laajuuden ja nopeuden osalta) on voimakasta, kuten esimerkiksi Euroopassa ennen ensimmäistä maailmansotaa. Toisena tyyppinä on *diffuusi globalisaatio*, joka on muutoin voimakasta, mutta sen paikalliset vaikutukset jäävät vähäisiksi. Diffuusille globalisaatiolle ei löydy historiallista vastaavuutta, mutta kannatusta sille löytyy taloudellisten globalisaatioteoreetikkojen joukosta. Kolmantena on *ekspansiivinen globalisaatio*, joka on nopeudeltaan ja intensiteetiltään vähäistä, mutta laajuudeltaan ja vaikutuksiltaan voimakasta. Esimerkkinä voidaan mainita eurooppalainen kolonialismi. Neljäntenä globalisaation tyyppinä on *heikko globalisaatio*, jossa nopeus, intensiteetti ja vaikutukset ovat vähäisiä, mutta joka ulottuu laajalle alueelle.²⁰

Jan Aart Scholten näkemysten mukaan globalisaatio voidaan määritellä joko kansainvälistymisenä, liberalisaationa, universaalistumisena, länsimaistumisena tai deterritorialisaationa, jota Scholte kutsuu myös yliaalueelliseksi leviämiseksi²¹. Neljä ensimmäistä näistä määritelmistä ovat kuitenkin erittäin ylenpalttisia, ja ainoastaan viimeinen määritelmä globalisaatiosta deterritorialisaationa antaa sille uuden ja selväpiirteisen merkityksen identifioiden sen samalla nykyiseen historialliseen kehitykseen²². Mikäli globalisaatio määritellään deterritorialisaationa, voidaan sanoa, että globalisaatio aiheuttaa maantieteellisen uudelleenmuotoutumisen, niin että sosiaalinen tila ei ole enää täydellisesti kartoitettavissa alueellisten paikkojen, etäisyyksien ja rajojen termeillä²³. Tämä mahdollistaa siten globalisaation tarkastelun ilman maantieteellisiä rajoja tai karttoja. Vaikka alueellisuus yhä hallitsee globalisoituvaa maailmaa, niin sitä ei rakenneta pelkästään maantieteen varaan. Maantiede on yhdenvertainen sosiaalisen elämän lähtökohtien määrittäjänä siinä missä

¹⁹ Held ym. 1999, 17.

²⁰ Emt., 21-22.

²¹ Scholte 2000, 15-16.

²² Emt., 3.

²³ Scholte 2000, 16.

kulttuuri, politiikka, talous ja psykologiakin.²⁴ Ylialueellistuminen korostuu ja täten siitä tulee verrannollinen yhteiskunnallisen elämän deterritorialisoitumiseen²⁵.

Ulrich Beckille globalisaatio tarkoittaa tapahtumasarjoja, joiden seurauksena kansallisvaltiot ja niiden suvereenius alistuvat ylikansallisille toimijoille, niiden valtamahdollisuuksille, pyrkimyksille ja identiteetille, joutuen niiden verkostojen sitomaksi²⁶. Anthony Giddensille globalisaation ja modernisaation yhteys on siinä, että modernisaatio on pohjimmiltaan globalisoitumista, josta on todisteena nykyisten instituutioiden tavallisimmat tuntomerkit, erityisesti irtaantuneisuus ja refleksisyys. Itse globalisaation määritelmästä hän puhuu kuitenkin suhteellisen avoimesti maailmanlaajuisten sosiaalisten suhteiden kasvamisena, niin että kaukaiset alueet yhdistyvät siten, että paikalliset tapahtumat saavat vaikutteita asioista, jotka tapahtuvat monien mailien päässä sekä päinvastoin.²⁷ Mutta kuten Held ja McGrew vielä muistuttavat:

”[Globalisaatio merkitsee] inhimillisen toiminnan muuttumista entistä laajemmaksi, mikä liittyy kaukaisia yhteisöjä toisiinsa ja laajentaa valtasuhteiden vaikutuksia maailman eri osien ja mannerten yli. Sen ei kuitenkaan tulisi tulkita johtavan yhden yhtenäisen maailmanyhteisön syntyyn eikä sitä tulisi pitää universaalina maailmanlaajuisen yhdentymisen prosessina, joka lähentäisi yhä useampia kulttuureita ja sivilisaatioita toisiinsa. Epätasaisuutensa takia globalisaatio on kaikkea muuta kuin universaali, samalla tavoin joka puolella maapalloa koettu prosessi.”²⁸

Globalisaatio vaikuttaa yhteiskuntaan monin eri tavoin. Se voidaan nähdä ajatusten, ihmisten, hyödykkeiden ja pääomien liikkeeksi yli erilaisten rajojen, joista keskeisinä voidaan pitää valtioiden välisiä rajoja. Sitä ei kuitenkaan tule nähdä ylikansallisena voimana, vaan liikkeenä, jota eri valtioiden omat valinnat pitävät yllä. Jokainen valtio myös määrittelee itse kansallisten raja-aitojensa korkeuden tai mataluuden.²⁹ Jossain mielessä globalisaatio voidaan nähdä kansainvälistymisen pisimmälle kehittyneenä muotona³⁰, mutta se ei ole kuitenkaan täysin sama asia, koska kansainvälistyminen viittaa kansallisen politiikan ohjaamiin riippuvuussuhteisiin valtioiden välillä. Kansainvälistyminen on samalla rinnakkainen prosessi globalisaation kanssa ja toisaalta askel siihen.³¹

²⁴ Scholte 2000, 46.

²⁵ Scholte 2000b, 88.

²⁶ Beck 1999, 46.

²⁷ Giddens 1990, 63-64.

²⁸ Held & McGrew 2005, 9.

²⁹ Harisalo & Miettinen 2000, 33-34.

³⁰ Väyrynen 2001, 5.

³¹ Väyrynen 1998, 10.

Yleisesti globalisaatiosta puhuttaessa sillä tarkoitetaan sen taloudellista ulottuvuutta ja sen aiheuttamia taloudellisia vaikutuksia. Talouden lisäksi globalisaatiolla on tunnistettavissa ainakin poliittinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja teknologinen ulottuvuus. Anthony Giddensin mukaan kapitalistinen maailmantalous on vain yksi globalisaation ulottuvuuksista.³² Ulrich Beck näkee tarpeelliseksi erotella globalisaatiosta ulottuvuuksia niin, ettei sillä pyritä täydellisyyteen tai tiukkoihin rajoihin. Hän nostaa esille kommunikaatioteknisen, ekologisen, taloudellisen, työorganisatorisen, kulttuurisen ja kansalaisyhteiskuntaan liittyvät ulottuvuudet.³³ Väyrynen jakaa globalisaation osa-alueet funktionaalisesti talouteen, politiikkaan, teknologiaan ja kulttuuriin, mutta hänen mukaansa analyttisesti saatettaisiin päätyä toisenlaisiin jakoihin³⁴. Hänen mukaansa vähiten yksimielisyyttä globalisaation ulottuvuuksien tutkimisessa on teknologian ja kulttuurin osuudesta globalisaatioprosessissa. Tästä syystä erottelu tulisi tehdä instrumentaalisten (talous ja politiikka) ja kontekstuaalisten (teknologia, kulttuuri ja ympäristö) aspektien välillä.³⁵

Väyrynen näkee globalisaation merkitsevän kansainvälisen talouden ja yhteisön osien liittymistä toisiinsa niin tiiviisti, että ne muodostavat maailmanlaajuisen rakennekokonaisuuden, joka vaikuttaa yhteiskuntien kehitykseen. Tähän kansainväliseen riippuvuuteen liittyvät globaalin tietoisuuden syntyminen ja vuorovaikutuskustannusten lasku. Täten globalisaatio on ”omavoimainen, mutta samalla osittainen, päättymätön ja ennakoimaton prosessi, joka vuorovaikutuksessa kansallisten ja paikallisten tekijöiden kanssa tuottaa eri yhteyksissä erilaisia tuloksia.”³⁶ Globalisaatiota voidaankin kuvata verkostoyhteiskunnan (*network society*) käsitteellä, jossa verkostot säätelevät tuotannon, vallan, kulttuurin ja kokemusten prosesseja ja jossa informaatioteknologian kehitys on ollut avainasemassa³⁷.

Talouteen keskittyvät tarkastelut ajoittavat nykyisenä tunnetun globalisaation 1960- ja 1980-lukujen väliselle ajalle.³⁸ 1960-luvulla alkanutta kehitystä Scholte kutsuu täysimittaiseksi globalisaatioksi, jossa yliaalueelliset tilat ovat kasvaneet. Tällöin tietoliikenneyhteydet kehittyivät, markkinat, tuotanto, varallisuus ja rahoittaminen

³² Giddens 1990, 70-71.

³³ Beck 1999, 59, 61.

³⁴ Väyrynen 1998, 69.

³⁵ Emt., 77.

³⁶ Väyrynen 1999, 41.

³⁷ Castells 2000, 500 ks. myös Castells 2004, 1.

³⁸ Heiskala 1999, 11.

laajentuivat, arvot korostuivat, organisaatiot ja ekologiset liikkeet nousivat, sekä lisäksi yleinen tietoisuus kasvoi.³⁹ Kun kylmä sota loppui, rautaesirippu poistui ja sosialismi romahti, kiihtyi globalisaation eteneminen entisestään. Maailman poliittinen kahtiajako sosialistiseen ja kapitalistiseen maailmaan murtui, mikä lisäsi globaalin talouden vaikutusta koko maailman taloudellispoliittiseen kehitykseen.⁴⁰ Manuel Castellsin näkemyksen mukaan sosialismin romahtaminen tarkoitti paitsi konkreettista kansainvälisten suhteiden ja talouden muutosta, myös ideologisten mielikuvien radikaalia uudelleenmuotoilua. Suuret poliittiset ideologiat muotoutuivat lähes sadan vuoden ajan suhteessa sosialismiin – joko sen puolesta tai sitä vastaan.⁴¹

Globalisaatiokeskustelun jakaantuneisuutta ilmentää kuvaavasti se, että toiset pitävät globalisaatiota kielteisenä ilmiönä ja jopa eräänlaisena monikansallisten yritysten salajuonena, jolla pyritään murentamaan hyvinvointivaltiota sekä jakamaan ihmiset menestyjiin ja pysyvästi syrjäytyneisiin. Toiset puolestaan pitävät sitä myönteisenä ilmiönä, joka globalisaatiota edeltäneen teollisen vallankumouksen tapaan ajan kuluessa kohentaa maailman oloja ja lisää hyvinvointia. Todellisuudessa globalisaatiota voi pitää laajempänä yhteiskunnallisena ilmiönä kuin yritysten monikansallisuutta, josta on vielä puhuttu 1990-luvun alussa.⁴² Keskustelua globalisaatiosta käydään niin talouden, politiikan kuin kulttuurin näkökulmista, niin teoreettisena kuin konkreettisenakin yhteiskunnallisena keskusteluna⁴³. Erityisesti voidaan sanoa, että keskustelun ydintä leimaavat valtasuhteet⁴⁴. Viimeaikainen keskustelu kohdistuu viiteen eri lähteeseen, joita ovat globalisaation käsitteellistäminen, aiheutuminen, jaksottaminen, vaikutukset sekä liikeradat⁴⁵. Keskusteluun liittyy keskeisiä tärkeitä kysymyksiä inhimillisten asioiden organisoimisesta ja globaalin yhteiskunnallisen muutoksen suunnasta⁴⁶.

Terminologiassa ”globalisaatio” viittaa prosesseihin, kun taas ”globaali” tarkoittaa maailmanlaajuisia ilmiöitä, tai globalisaation prosessien lopputulosta – täysin integroitunutta maailmaa, joka ei kuitenkaan olisi täysin homogeeninen.⁴⁷ Käsitteenä globalisaatio viittaa neutraaliin, toimijattomaan tai luonnonlainomaiseen kehitykseen,

³⁹ Scholte 2000, 74-86.

⁴⁰ Alasuutari & Ruuska 1999, 18.

⁴¹ Castells 1998, 62-63.

⁴² Pihkala 2001, 300.

⁴³ Forsander ym. 2004, 56.

⁴⁴ Held & McGrew 2005, 16.

⁴⁵ Held ym. 1999, 10.

⁴⁶ Held & McGrew 2005, 127.

⁴⁷ Leveälähti 2001, 22.

joka on osittain harhaanjohtavaa, koska globalisaatio on enemmänkin tavoitehakuista, jossa erilaiset teknologiset innovaatiot, valtasuhteiden muutokset ja ideologiset tai teoreettiset ratkaisut suuntaavat institutionaalista muutosta hallinnan eri tasoilla.⁴⁸ Globalisaatiotutkijat ovat eri mieltä myös siitä, miten globalisaatioteorioita tulisi lähestyä ja miten ja mistä perspektiivistä keskustelua tulisi käydä. Eri teoriat kilpailevat keskenään siitä, mikä on perimmäinen totuus globalisaatiosta. Myöskään konservatismiin, liberalismiin ja sosialismiin nykyiset traditiot eivät tarjoa yhdenmukaisia näkemyksiä tai tulkintoja globalisoitumisen aikakaudesta.⁴⁹

Akateemisessa kirjallisuudessa globalisaatiokeskustelu pohjautuu realismiin, liberaaliin pluralismiin ja uusmarxilaisiin tulkintoihin, joiden juuret löytyvät konservatismiin, liberalismiin ja marxilaisuuden teorioista. Realistisen tulkinnan mukaan globaali politiikka on suvereenien valtioiden välistä yhteistyötä ja niiden välisiä konflikteja, ja kansallisella kompetenssilla on siinä merkittävä osuus. Liberaalin pluralismin näkemyksen mukaan globaali politiikka on luonteeltaan ainoastaan eturyhmien toimintaa ja auktoritatiivista päätöksentekoa globaalissa pluralistisessa järjestelmässä, kun taas uusmarxilaisten tulkintojen mukaan globaali politiikka on sitä, kuinka pitkälle ja millä tavoin pääoma on alkanut hallita maailman kehitystä.⁵⁰

Held ym. esittelevät teoksessaan jaottelun kolmeen kategoriaan, joiden mukaan globalisaatiosta käytävää keskustelua ja globalisaatioteorioita voidaan hahmottaa: hyperglobalistisen, skeptisen ja transformationalistisen näkökulman. Näkökulmat poikkeavat toisistaan esimerkiksi siinä, miten globalisaatioprosessi käsitteellistetään, minkälaisia ominaispiirteitä pidetään keskeisinä, mikä on sen historiallinen tai sosio-ekonominen merkitys, ja mitkä ovat sen seuraukset kansallisille hallituksille ja valtioille. Mielenkiintoista on kuitenkin huomata, ettei mikään näistä koulukunnista ole täysin kategorisoitavissa johonkin tiettyyn ideologiaan tai maailmankatsomukseen. Esimerkiksi hyperglobalistisen näkökulman kannattajien joukosta löytyy niin uusliberalistisia kuin marxilaisiakin teoretikkoja.⁵¹

Hyperglobalistisen suuntauksen kannattajien (joita voidaan kutsua myös globalisteiksi) mukaan keskeisintä globalisaatiossa on sen tilallisuuden korostaminen, jossa pyritään

⁴⁸ Saari 2004, 9.

⁴⁹ Held & McGrew 2005, 10.

⁵⁰ McGrew 1992, 15-17.

⁵¹ Held ym. 1999, 2-3.

erottamaan globaalit verkostot ja järjestelmät niistä, jotka toimivat esimerkiksi kansallisten tai paikallisten järjestelmien periaatteiden mukaan. Hyperglobalistit samastavat globalisaation eritoten tälle ajalle ominaisiin alueiden ja mannerten välisiin suhteisiin. Hyperglobalistit korostavat historiallista merkitystä, jolloin globalisaatio yritetään määritellä käsitteenä aiempaa järjestelmällisemmäksi. Keskeistä tässä hyperglobalistien tulkinnassa on ajatus siitä, että rajut muutokset sosiaalista elämää ja maailmanjärjestystä säätelevissä peruseriaatteissa kuuluvat globaaliin kehitykseen.⁵²

Skeptikoille globalisaation käsite on riittämätön, ja lisäksi he epäilevät globalisaation uutuutta ja sitä mikä globalisaatiossa on ”globaalia”. Heidän mielestään globalisaatiokeskustelu auttaa oikeuttamaan ja legitimoimaan uusliberaalin globaalin hankkeen, maailmanlaajuisten markkinoiden luomisen ja amerikkalaisen kapitalismin vakiintumisen tärkeille markkina-alueille maailmassa. Heille globalisaatiokeskustelu on pelkkää huijausta ja globalisaation ideologia on ”tarpeellinen myytti”, jolla voidaan valmentaa kansalaiset maailmanlaajuisten markkinoiden haasteisiin. Skeptikkojen mukaan ei ole ihme, että globalisaatiokeskustelu on laajentunut samaan aikaan kun uusliberalistinen hanke, ns. Washingtonin-konsensus⁵³, on tiukentanut otettaan maailmassa, erityisesti tärkeimmissä globaaleissa instituutioissa ja läntisissä metropoleissa.⁵⁴

Transformationalistisen suuntauksen mukaan globalisaation nykyiset muodot ovat historiallisesti tarkasteltuna ennenkuulumattomia. Valtiot ja yhteiskunnat ympäri maailman pyrkivät sopeutumaan poliittiseen, taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen muutokseen, jossa ei voida enää selvästi tehdä eroa kansallisten ja kansainvälisten asioiden sekä kansainvälisten ja kansallisten suhteiden kesken. Transformationalistien näkemys on, että kansallisvaltioille ja niiden hallituksille perinteisesti kuulunut valta ja toiminnot ovat jakautumassa useammille taloudellisille ja poliittisille toimijoille, kuten esimerkiksi Euroopan unionille ja Maailmankauppajärjestölle. Globalisaation myötä valtioiden suvereenisuus ei siis katoa, vaan saa uusia muotoja. Valtiot pyrkivät sopeutumaan uuteen tilanteeseen kehittämällä globaalin maailman toimintaperiaatteisiin soveltuvia strategioita.⁵⁵

⁵² Held & McGrew 2005, 14-15.

⁵³ Washingtonin - konsensus voidaan erityisesti ymmärtää sekä Yhdysvaltojen harjoittamana uusliberaalina taloudellisena projektina, että yleisemmin poliittisena hankkeena, joka kannattaa Yhdysvaltojen hallinnon nykyisiä yksipuolisia päämääriä. (käännös kirjoittajan) Held 2004, xiv-xv.

⁵⁴ Held & McGrew 2005, 11-12.

⁵⁵ Held ym. 1999, 7-8.

2.2. TALOUDEN KANSAINVÄLISTYMIKSEHITYKSESTÄ

Taloudellisten toimintojen näkökulmasta globalisaatio merkitsee koko maailmaa koskevan yhteenkytkeytymisen laajenemista, syvenemistä ja kiihtymistä. Laajeneminen on etenkin kaupan ja pääomaliikkeiden sekä poliittisten ja yhteiskunnallisten muutosten ulottumista aikaisempaa helpommin maiden, alueiden ja maanosien rajojen yli. Syveneminen on puolestaan sitä, että edellä mainitut asiat koskettavat entistä useampaa asiaa samalla kun ihmiset, tavarat, pääoma ja informaatio liikkuvat maailmalla entistä nopeammin. Nykyinen talouden globalisaatioprosessi on ylittänyt aikaisemmat voimakkuudellaan, mikä johtuu informaatioteknologian kehityksestä ja tavaraliikenteen tehostumisesta. Täten globaalisen ja lokaalisen toiminnan väliset erot hämärtyvät.⁵⁶ Globalisaation talouden ulottuvuuteen liittyvissä tarkasteluissa lähtökohtana pidetään yleensä talouselämän globaalia järjestelmäintegraatiota. Sillä tarkoitetaan sitä, että talous ei ole enää jaettavissa kansantalouksiin, vaan että talous on ymmärrettävä maailmanlaajuisina verkostoina ja virtauksina, jotka sitovat yhteen verkoston osia.⁵⁷

Nykyisestä taloudesta uutta tekee sen globaalisuus, tiedollisuus ja verkostoituneisuus. Informaatio- ja kommunikaatioteknologian kehitys yhdessä deregulaatiokehityksen sekä poliittisen liberalisoinnin kanssa on mahdollistanut sen, että maailmantaloutta voidaan nyt kutsua aidosti globaaliksi.⁵⁸ Globalisaation voidaan nähdä kiihdyttävän teknologista kehitystä ja synnyttävän uusia innovaatioita, jotka kansainvälisen kaupan ja suorien sijoitusten kautta leviävät aiempaa nopeammin⁵⁹.

Taloudellisen riippuvuuden perimmäisenä lähteenä on ollut kansainvälinen hyödykekauppa ja maailmankaupan laajeneminen, joka jatkuu koko ajan. Kaupan kasvu on kuitenkin jakautunut epätasaisesti eri maiden välillä, ja kaupan koostumus myös muuttuu jatkuvasti.⁶⁰ Kansainvälinen kauppa on historiallisesti ollut kansallisia talouksia yhdistävä tekijä, ja nykyään kansainvälinen kauppa on yhä uuden maailmantalouden fundamentaalinen osa⁶¹. Erityisesti läntiset teollisuusmaat dominoivat kansainvälisen kaupan alueellista jakaantumista, vaikkakin Aasian maiden

⁵⁶ Pihkala 2001, 300.

⁵⁷ Forsander ym. 2004, 56.

⁵⁸ Castells 2000, 77, 101.

⁵⁹ Ali-Yrkkö ym. 2004, 6.

⁶⁰ Väyrynen 1997, 40.

⁶¹ Castells 2000b, 312.

osuus on kasvanut huomattavasti. Kansainvälisen kaupan rakenne heijastaa tuotantorakenteissa tapahtuneita muutoksia. Raaka-aineiden osuus on vähenemässä samalla kun teollisuustuotteiden osuus on kasvanut. Varsinkin uusimmassa kehityksessä korostuu matkailun, viihteen, yrityspalveluiden, kommunikaatioteknologian ja muiden palvelutuotteiden osuuden kasvu kansainvälisessä kaupassa.⁶² Kansainvälisen kaupan rakenteessa onkin tapahtumassa perusteellisia muutoksia, joissa tietotaitoon perustuvat hyödykkeet ja palvelut kasvattavat jalostusarvoaan perinteisiä hyödykkeitä nopeammin⁶³.

Rahamarkkinoiden vapauttaminen ja teknologisen kehityksen yhteisvaikutus on johtanut globaalien rahavirtojen määrän räjähdysmäiseen kasvuun⁶⁴. Finanssijärjestelmän globalisaatio ilmenee pääasiassa kolmen eri välineen, valuuttojen, velkakirjojen ja osakkeiden kansainvälisessä kaupassa, joista valuuttakauppa on laajinta⁶⁵. Kansainväliset rahoitusmarkkinat voidaan nähdä eräänlaisena uuden maailmantalouden ”selkärankana”⁶⁶. Ulkomaisella suoralla investoinnilla tarkoitetaan sellaista pääomasijoitusta, jonka yritys tekee toisessa maassa sijaitsevaan yritykseen tarkoituksena luoda pysyvä taloudellinen suhde ja hankkia määräysvaltaa. Tavallisimpia muotoja suorista sijoituksista ovat ulkomainen yrityskauppa tai fuusio, uuden ulkomaisen yksikön perustaminen kohdemaahan tai olemassa olevan ulkomaisen yksikön laajentaminen.⁶⁷ Suorat sijoitukset ovat olleet yksi maailmankaupan nopeimmin kasvavista toiminnoista. Vaikka kansainvälinen kauppa on viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana kasvanut nopeammin kuin kansalliset taloudet, niin yritysten ulkomaiset investoinnit ovat kasvaneet vieläkin nopeammin.⁶⁸ Yleisesti voidaan sanoa, että suorat sijoitukset ohjaavat aiempaa enemmän kansainvälisiä kauppavirtoja⁶⁹. Monikansallisista yrityksistä on suorien sijoitusten siivittämänä tullut maailmantalouden muutoksen ydin. Nämä yritykset vaikuttavat toimillaan suoraan investointivirtoihin ja maailmankaupan lisääntymiseen.⁷⁰

⁶² Väyrynen 1998, 81-83.

⁶³ Castells 2000b, 313.

⁶⁴ Held ym. 1999, 201.

⁶⁵ Väyrynen 1999, 52.

⁶⁶ Castells 2000b, 312.

⁶⁷ Ali-Yrkkö ym. 2004, 8.

⁶⁸ Emt., 26.

⁶⁹ Väyrynen 1999, 51.

⁷⁰ Ali-Yrkkö ym. 2004, 26.

Monikansallisten yritysten rakenne on muuttumassa myös laadullisesti. Kun aikaisemmin suuryritykset investoivat joko kohdemaan luonnonvaroihin tai pyrkivät valloittamaan niiden markkinoita sen jälkeen kun niiden valvonta viennin kautta ei enää onnistunut, niin nykyään osa kansainvälisistä yrityksistä on aidosti globaaleja, jolloin niiden strategiset päätökset ja tuotekehittely saattavat olla vielä alkuperäisessä kotimaassa, kun puolestaan esimerkiksi rahoitus ja markkinat ovat maailmanlaajuisia.⁷¹ Kansainväliset yritykset ovat luoneet maailmantalouteen horisontaalisen ulottuvuuden, joka näkyy valtioiden rajat ylittävänä verkostotaloutena ja jossa vertikaalinen ulottuvuus puolestaan yhdistää kehittyneet rakenteet vaihteleviin paikallisiin olosuhteisiin⁷².

Erityisen voimakas talouden globalisointikehitys alkoi 1980-luvulla, jolloin vauhdittuivat suorat sijoitukset maasta toiseen ja niihin liittyvä osaamisen ja teknologian siirtyminen. Ihmisten asemasta alkoivat liikkua teknologia ja pääomat – suorien investointien ohella myös rahoituspääomat, kun pääomaliikkeitä vapautettiin osana maailmantalouden liberalisointia. Samaan aikaan myös maailmankauppa jatkoi kasvuaan ennätyslukemiin. Globalisaation kehityksessä mukana eivät olleet vain maailmantalouden ydinmaat, vaan lähes kaikki maat tulivat osaksi kansainvälistä taloutta ja samalla markkinatalouden piiriin. Tavaroiden ja palveluiden markkinat ovat yhdentyneet ja tulleet avoimemmaksi kuin milloinkaan aikaisemmin maailmantalouden historiassa. Kehitysmaat ovat osallistuneet kansainväliseen kauppaan lisäämällä nimenomaan teollisuustuotteiden vientiään, eivätkä ne ole enää pelkästään raaka-aineiden tuottajia. Suurelta osin tämä on ollut seurausta kehittyneiden maiden yritysten tekemistä suorista sijoituksista, jotka ovat kasvattaneet kehitysmaiden teollisuuden tuotantokapasiteettia. Uudet tuotantomuodot ovat synnyttäneet kansainvälisiä tuotantoverkostoja, joiden kautta monet kehitysmaat ovat saaneet uuden roolin maailmantaloudessa juuri teollisuustuotteiden tuottajina.⁷³

Kansainvälisen työnjaon syveneminen 2000-luvulla on edennyt niin ikään palveluiden tuotantoon ja kauppaan, jossa nopeasti kasvavat suuret kehittyvät taloudet, kuten Kiina, Intia ja Venäjä, ovat lisänneet osuuttaan sekä teollisuustuotannossa että yrityspalveluiden tuottajina. Intia on noussut merkittäväksi ohjelmistotuottajaksi, jonne on ulkoistettu suuryritysten omaa tai markkinoille tarkoitettua palvelutuotantoa ja Kiinasta on puolestaan tullut maailman teollinen työpaja. Koska tapahtuneessa

⁷¹ Väyrynen 1999, 51.

⁷² Pihkala 2001, 327-328.

⁷³ Ali-Yrkkö ym. 2004, 2.

kehityksessä ei enää ole kyse vain yksinkertaisen kokoonpanotyön kasvusta vaan myös palvelutuotannon ja tutkimus- ja kehitystoiminnan lisääntymisestä, ovat monet alkanet pitää 2000-luvun kehitystä globalisaation uutena vaiheena.⁷⁴

Kunkin valtion tarkoituksena on luoda työpaikkoja, jotka tuottavat uusia taloudellisia arvoja ja mahdollistavat hyvien palkkojen maksamisen. Lisäksi valtiot pyrkivät edistämään kotimaisten yritysten menestymistä kansainvälisillä markkinoilla ja pyrkivät houkuttelemaan kansainvälisiä sijoittajia luomaan työpaikkoja kotimaiseen tuotantoon, palveluihin ja markkinointiin. Kilpailua käydään keskenään työvoimakustannuksilla, verohelpotuksilla ja yhteiskuntien perusrakenteilla, jotta maahan saataisiin ulkomaista pääomaa. Työvoiman kannalta keskeinen merkitys on työpaikkojen pysyvyydellä ja tarjotulla palkalla. Globalisaatioon kriittisesti suhtautuvat näkevät kilpailun johtavan työpaikkojen katoamiseen, palkkatason laskuun ja taloudelliseen eriarvoistumiseen. Puhutaan ”kilpailusta alaspäin”, jossa valtiot kilpailevat maailmanmarkkinoilla halvalla työvoimalla.⁷⁵

Vaihtoehtoisesti puhutaan ”kilpailusta ylöspäin”, jossa hyväpalkkaisia työpaikkoja luodaan yhdistämällä toisiinsa koulutettu ja taitava työvoima sekä teknologiset ja institutionaaliset uudistukset⁷⁶. Tässä yhteydessä teknologinen kehitys selittää suuren osan työn kysynnän rakenteen ja tuloerojen muutoksista. Puhutaan ns. *skill-biased technical change* -ilmiöstä, jossa teknologinen muutos kasvattaa voimakkaasti koulutettujen työntekijöiden kysyntää sekä nostaa suhteellisia palkkoja. Tämä koskee lähes kaikkia aloja.⁷⁷ Ilmiötä kutsutaan laajassa mielessä työmarkkinoiden polarisoitumiseksi, jolloin globalisaation myötä erilaisten työntekijäryhmien suhteelliset työmarkkina-asetat erkanevat toisistaan⁷⁸. Suhtautumista talouden globalisoitumiseen ja siihen kytkeytyvään maailmanlaajuiseen kilpailuun työpaikoista on pidetty sekä nollasummapelinä että plussummapelinä. Kriittisesti globalisaatioon suhtautuvat näkevät sen automaattisesti nollasummapelinä, jossa globalisaatio johtaa yhden tai useamman ryhmän aseman heikentymiseen samalla kuin joku toinen hyötyy, kun taas globalisaatioon myönteisesti suhtautuvat näkevät sen plussummapelinä, jossa pitkällä

⁷⁴ Ali-Yrkkö ym. 2004, 2-3.

⁷⁵ Väyrynen 1998, 114-115.

⁷⁶ Emt., 115.

⁷⁷ Ali-Yrkkö ym. 2004, 5.

⁷⁸ Taimio 2004, 6.

aikavälillä taloudellinen globalisaatio hyödyttää kaikkia globaalien talouden toimintaan osallistuvia.⁷⁹

Tavanomainen käsitys globalisaation vaikutuksista työllisyyteen on se, että kansainvälisen kaupan ja suorien sijoitusten kasvu kehitysmaihin ja niin sanottuihin nouseviin talouksiin kasvattaa työttömyyttä teollisuusmaiden pienipalkkaisten työläisten keskuudessa, kun taas toisaalta taloudellinen vaihto hyödyttää korkeasti koulutettua ja ammattitaitoista työvoimaa, koska tuottavan korkean teknologian työt säilyvät länsimaissa. Näitä ovat esimerkiksi ICT-alat, bio- ja nanoteknologia, tutkimus- ja kehitystoiminta, luovat alat sekä johtotehtävät. Työvoimavaltainen työllisyys keskittyy pienipalkkaisuun maihin ja pääomavaltainen teollisuus ja siihen liittyvät työt pysyvät nykyisissä teollisuusmaissa.⁸⁰ Globalisaatiokriitikot näkevät automaation ja markkinoilla tapahtuvan ”voittajien palkitsemisen” olevan syynä työpaikkojen katoamiseen ja tuloerojen kasvamiseen sekä romuttavan kansallisvaltioiden pyrkimykset tasaiseen tulonjakoon. Tästä on seurauksena jakaantunut yhteiskunta, jossa on toisaalta taloudellisesti hyvin toimeentuleva, joskin epävarmuuden vaivaama ylityöllistetty keskiluokka, toisaalta kasvava työttömien ja köyhtyvien syrjäytyvä joukko ja lisäksi superrikkaat menestyjät.⁸¹ Työn ja työntekijöiden luonne on myös muuttunut globalisaation aikakaudella niin, ettei voida puhua perinteisistä työntekijöistä, vaan verkostotyöläisistä, työttömistä ja joustavista työntekijöistä⁸².

Uuden talouden myötä erilaisten tuotteiden ja palveluiden potentiaalinen markkinakoko on laajentunut, mikä on myös vaikuttanut palkkojen tasoon ja työtehtävien vaativuuteen. Informaatio- ja kommunikaatioteknologian käytöstä aiemmin teollisuusmaissa aiheutunut palkkaetu on katoamassa, koska näitä taitoja vaativista työtehtävistä on tullut rutiininomaisia.⁸³ Hannu Pohjalan ja Jukka Jalavan näkemysten mukaan informaatioteknologian kehityksen, globalisaation ja uuden talouden myötä maailmantaloudessa on käynnissä tuotannon ja työn uusjako, jossa vakiotuotteiden tuotanto, kuten ICT:n laitevalmistus ja rutiininomainen tietotyö sekä perusohjelmointi ja asiakkaiden tukipalvelut ovat siirtymässä alhaisen palkkatason maihin. Korkeamman tuottavuuden palvelut, kuten tuotekehitys, standardien ja tuotemerkkien hallinta,

⁷⁹ Kasvio & Nieminen 1999, 61.

⁸⁰ Väyrynen 1998, 117-118.

⁸¹ Ilmakunnas ym. 2000, 5-6.

⁸² Castells 2000, 216.

⁸³ Koski ym. 2001, 51-52.

markkinointi ja liiketoiminnan suunnittelu jäävät teollisuusmaihin.⁸⁴ Viimeaikaiset tutkimukset korostavat taloudellisen kasvun lähteinä syvenevää työnjakoa ja siihen liittyvää erikoistumista, sekä teknistä kehitystä, tutkimus- ja kehitystoimintaa ja niiden seurauksena syntyvää osaamista ja innovaatioita⁸⁵.

Kiina-ilmioistä puhuttaessa tarkoitetaan maailmantaloudessa syntyntä uutta työnjakoa, joka syntyy tuotannontekijöiden ja tavaroiden liikkumisen vapautumisen ja teknisen kehityksen luomista uusista mahdollisuuksista. Maailmantalouden eri alueiden vuorovaikutus on kasvanut, mikä johtuu valtioiden välisten tullien ja muiden kaupan, työvoiman ja pääoman liikkuvuuden esteiden madaltumisesta. Teknologinen kehitys mahdollistaa sen, että yritykset voivat hajauttaa ja hallita tuotantoprosesseja ja -yksiköitä ympäri maailmaa niille itselleen suotuisimmissa olosuhteissa. Uudessa työnjaossa on kyse siitä, että kaupan ja tuotannontekijöiden liikkumisen esteiden poistuminen vähentää valtioiden suhteellisen edun mukaisen tuotannon ja kaupan rajoitteita. Kauppavirrat ja tuotanto muuttuvat, koska sopeutumalla uuteen tilanteeseen saadaan lisättyä tuotantoa annetuilla resursseilla ja juuri tähän Kiinan talouden avautuminen ja kasvaminen liittyvät. Kiina-ilmio on osa maailmantalouden optimointiprosessia. Yrityksille tuotannon siirtäminen Kiinan kaltaiseen maahan parantaa sekä tuottavuutta että kannattavuutta.⁸⁶ Puhe Kiina-ilmion mullistavasta vaikutuksesta maailmantaloudessa on kuitenkin osittain liioiteltua, sillä vuonna 2004 koko maailman suorista sijoituksista yli 75 % suuntautui kehittyneisiin maihin, pääasiassa Länsi-Eurooppaan ja Pohjois-Amerikkaan.⁸⁷ Globalisaation ja teknologisen kehityksen myötä työ ja tuotanto ovat kuitenkin jakaantuneet maailmassa aikaisempaa laajemmalle. Rutiinityöt ja sarjatuotanto hakeutuvat sinne missä ne on mahdollista tuottaa edullisimmin, siinä missä monimutkaisemmat tietotaitoon perustuvat työt ovat pysyneet teollisuusmaissa.⁸⁸

2.3. KANSALLISESTA NÄKÖKULMASTA GLOBALISAATIOON

Markkinasuhteet laajentuvat ja syventyvät valtioiden sisällä ja välillä siten, että nämä suhteet tulevat entistä itsenäisimmiksi. Vaikka globalisaatiolla on kansalliset juurensa, on se ajan mittaan tullut niin riippumattomaksi yhteiskuntien sisäisistä tekijöistä, että

⁸⁴ Pohjola & Jalava 2005, 17-18.

⁸⁵ Vartia & Ylä-Anttila 2003, 60.

⁸⁶ Suni 2004, 13-14.

⁸⁷ Ali-Yrkkö ym. 2004, 71.

⁸⁸ Pihkala 2001, 303.

sitä voidaan käyttää selittämään tapahtuneita muutoksia yhteiskuntien rakenteissa, arvoissa, instituutioissa ja toiminnoissa. Kehityskulku on kuitenkin siinä määrin omavarainen, että yksittäiset valtiot joutuvat sopeutumaan siihen poliittisesti ja taloudellisesti sekä muuttamaan yhteiskunnallisia ja kulttuurisia arvojaan.⁸⁹

Kansallisvaltioiden toiminta on muuttunut globalisaation myötä. Keskeisin muutos poliittisella tasolla on ollut kansallisvaltioiden roolin heikentyminen. Teollinen modernisaatio oli kansallisvaltioiden aseman vahvistumisen aikaa aina toisen maailmansodan jälkeisille hyvinvointivaltiollisen kapitalismin vuosikymmenille saakka. Yhteiskunnat alkoivat puuttua aiempaa aktiivisemmin talouden toimintaan erilaisten raha- ja finanssipoliittisten sääntelymekanismien ja valtion oman toiminnan kautta. Nykyään monet keskeiset yhteiskunnalliset ongelmat, kuten energia-, pakolais- ja ympäristöongelmat ovat muuttuneet luonteeltaan globaaleiksi tai paikallisiksi, jolloin niihin joudutaan etsimään myös ratkaisukeinoja muualta kuin keskitetyn kansallisvaltion sääntelystä. Myös talouden integroitumiskehitys, ylikansallisten valtiollisten rakenteiden muodostuminen sekä samanaikaisesti tapahtuva päätöksenteon hajauttaminen alueille ja paikallistasolle saattavat kaventaa kansallisvaltioiden päätöksentekoaletta.⁹⁰

Valtiolliset rajat menettävät osan siitä merkityksestä, mikä niillä aikaisemmin on ollut. Ne eivät ole enää entisenlaisia kansallisen suvereniteetin rajoja. Kansallisen tason järjestelmä heikkenee ja ohenee, samalla kun maiden keskinäisriippuvuus ja sen vaatimat yhteiset päätökset lisääntyvät. Voidaan sanoa, että elämme suuren geopoliittisen vallankumouksen aikaa.⁹¹ David Heldin mielestä globalisaatio ei kuitenkaan yksioikoisesti johda politiikan tai regulatiivisen kyvykkyyden kuolemaan, vaan se merkitsee poliittisten toimintojen ehtojen laajenemista. Globalisaation poliittista ulottuvuutta tarkasteltaessa on hänen mukaansa kiinnitettävä huomiota siihen tapaan, jolla itsenäinen valtio on limittäytynyt laaja-alaisen verkostojen ja organisaatioiden kanssa säätelemään ja hallitsemaan poikki- ja ylikansallisesti jakaantuneita toimintoja esimerkiksi kaupan, kommunikaation ja rikollisuuden alalla.⁹²

⁸⁹ Väyrynen 1998, 9-10.

⁹⁰ Kasvio & Nieminen 1999, 26-27.

⁹¹ Leveälähti 2001, 23.

⁹² Held 2004, 10, 74.

Globalisaation myötä myös monista ongelmista on tullut globaaleja, eli kaikkia valtioita tai suurta osaa niistä koskevia, elleivät ne ole niitä jo aikaisemmin olleet. Voidaan puhua globaalien hallinnan (*global governance*) käsitteestä, jolla korostetaan koordinoituja kansainvälisiä pyrkimyksiä löytää poikki- tai ylikansallisia ratkaisuja ongelmiin, joiden syitä tai seurauksia hallitukset eivät yksin kykene hallitsemaan. Teoreettisesta näkökulmasta globaalia hallintaa tarvitaan silloin, kun kansallisesta toiminnasta syntyy haitallisia ulkoisvaikutuksia joita ei korvata muille valtioille. Globaali hallinta voidaan organisoida lukuisilla tavoilla: hallitukset voivat esimerkiksi toimia kahden- tai monenkeskisessä yhteistyössä ja perustaa hallintaa varten kansainvälisen järjestön tai epävirallisen regimin, tai hallinta voi jäädä hallituksista riippumattomille liikeyrityksille tai kansalaisjärjestöille.⁹³

Useimmat globaalien hallinnan instituutiot ovat kuitenkin sidoksissa Yhdistyneisiin kansakuntiin (YK), jonka merkittävimpiä organisaatioita ovat YK:n kauppaja kehityskokous (UNCTAD), YK:n kehitysohjelma (UNDP) ja YK:n ympäristöohjelma sekä YK:n erityisjärjestöt kuten IMF, Maailmanpankki, OECD, ILO ja GATT (WTO).⁹⁴ Koska globaali hallinta on tänä päivänä monikerroksinen, moniulotteinen ja monen toimijan kokonaisuus, voidaan sanoa että globaalien hallinnan kokonaisuus ei ole enää puhtaasti valtioiden välinen kokonaisuus, vaan mukaan on tullut myös poikkikansallinen kansalaisyhteiskunta, aina Greenpeacesta Jubilee 2000 -liikkeeseen asti⁹⁵. Poliitiikan ja poliittisen toiminnan globalisoituessa ei-valtiolliset järjestöt sekä tietenkin monikansalliset yritykset ovat saapuneet niin kansainväliselle kuin kansallisellekin toimintakentälle. Taustalla on havaittavissa tyytymättömyys nykyiseen hallintaan ja valtion hyväksyttävyyteen, joten tarvitaan riippumattomia toimijoita sekä ruohonjuuritasolta nousevaa demokratiaa, joka voi tarjota vaihtoehtoisia poliittista päätöstä.⁹⁶ Globalisaatio on pakottanut ja toisaalta myös mahdollistanut puhtaan valtiokeskeisen politiikan hylkäämisen, ja siirtymisen harjoittamaan uutta, mutkikkaampaa, monikerroksista politiikkaa⁹⁷.

Suomi on pieni maa, minkä vuoksi ulkomaankauppa, erikoistuminen ja osallistuminen kansainväliseen työnjakoon ovat sille vieläkin tärkeämpiä kuin suurelle maalle. Suomen tuotannosta suurin osa menee vientiin, josta saatavia tuloja käytetään puolestaan tuonnin

⁹³ Väyrynen 1998, 176.

⁹⁴ Patomäki & Teivainen 2003, 29.

⁹⁵ Held 2004, 79 & 83.

⁹⁶ Waters 2001, 149-151.

⁹⁷ Held & McGrew 2005, 139.

maksamiseen. Tuotavista tuotteista monia voitaisiin valmistaa myös kotimaassa, mutta tuotantokustannukset nousisivat kohtuuttoman korkeiksi. Normaalisti maiden kannattaa keskittyä tuottamaan sitä mikä on niille suhteellisesti edullisinta ja tuoda muut tuotteet valuuttatuloilla ulkomailta.⁹⁸ Suomessa elintason nousu on perustunut ennen kaikkea ulkomaan kaupan kasvuun ja monipuolistumiseen⁹⁹. Klassinen ja hyvin tunnettu kansainvälisen kaupan teoria lähtee suhteellisen edun periaatteesta (*ricardolainen teoria*), jonka mukaan kansantaloudet erikoistuvat tuottamaan ja viemään niitä tuotteita, joissa niiden tuotantokustannukset on suhteellisesti tuottavinta. Maalla on silloin suhteellinen etu niillä toimialoilla, joilla sen työvoiman tuottavuus on suhteellisesti korkein.¹⁰⁰

Ulkomaankauppa perustuu tuotantotekijöiden ja luonnonvarojen epätasaiseen jakaantumiseen valtioiden välillä. Maiden kannattaa erikoistua niiden hyödykkeiden tuottamiseen, joiden valmistamiseen tarvittavia resursseja on runsaasti. Tämä johtaa siihen, että maailman luonnonvarat ovat tehokkaassa käytössä, jolloin talouskasvu ja elintason nousu on mahdollisimman nopeaa. Suomi on pieni tekijä maailmantaloudessa, sillä maailman yhteenlasketusta bruttokansantuotteesta sen osuus on noin puoli prosenttia ja maailman kokonaisviennistä n. 0,7 %. Viennin suuruudessa Suomi sijoittuu noin 30. sijalle, vaikkakin monien tuotteiden viejänä – muun muassa elektroniikan, koneiden, paperin ja kartongin kaupassa – Suomen sijoitus on paljon parempi.¹⁰¹

Toisen maailmansodan jälkeen kansainvälisen kaupan osalta kehitys on kulkenut kohti liberaalia kansainvälistä järjestystä, joka tunnetaan myös nimellä *Pax Americana*. Taloudellisesti liberalismiin ytimen muodostaa luottamus siihen, että talousjärjestelmä on itseohjautuva eli itsesäätoinen systeemi, joka toimii hyvin ilman julkisen vallan jatkuvaa ohjausta. Markkinamekanismi siis ohjaa ulkomaankauppaa ja kansantalous sopeutuu ulkoisiin, kansainvälisesti määräytyviin hintoihin. Liberaali kaupan järjestelmä liittyy kiinteästi kansainvälisen työnjaon teoriaan, johon kuuluu kaupan asteittainen liberalisointi, jolla tavoitellaan kansainvälisen työnjaon etuja.¹⁰²

Menestyäkseen kansainvälisillä markkinoilla ja globaalissa kilpailussa kansantalouksien tulee huolehtia yrityksiensä ja tuotteidensa kilpailukykyä. Perinteisen näkemyksen

⁹⁸ Tikkanen & Vartia 2004, 47.

⁹⁹ Hautala 2003, 215.

¹⁰⁰ Haaparanta 2002, 58.

¹⁰¹ Hautala 2003, 215-216.

¹⁰² Reinikainen 2001, 22-23.

mukaan kilpailukyky korostaa hyödykkeiden hintoja, jotka ovat pitkälle riippuvaisia tuotannontekijöiden hinnoista. Tämän hintakilpailukyvyn keskeisen osan muodostavat työvoimakustannukset, jotka yrityksen kannalta koostuvat työntekijöille maksetusta palkasta sekä välillisistä työvoimamaksuista, kuten työeläke- ja sosiaalivakuutusmaksuista. Tuotteiden hintoihin vaikuttavat myös raaka-aineiden, energian, investointitavaroiden ja rahoituksen hinnat. Tärkeää on myös *reaalisen kilpailukyvyn* kehitys, jolla tarkoitetaan yrityksen tai tuotteen ylivertaisuutta, joka mahdollistaa korkeamman myyntihinnan sekä siten myös paremmat palkat. Kansantalouden tasolla reaalista kilpailukykyä luo useiden yritysten, tutkimuslaitosten, julkisen vallan ja kuluttajien kokonaisuus (*klusteri*), joka mahdollistaa ja pakottaa yritykset kehittämään toimintaansa ja tuotteitaan.¹⁰³

Suomelle menestyksekkään ulkomaankaupan ehtona on kansainvälisen kilpailukyvyn säilyttäminen, mitä tarkoittaa sitä, että kustannustaso ei saa nousta nopeammin kuin kilpailijamaissa ja tuotteiden on oltava laadullisesti korkeatasoisia¹⁰⁴. Kansainvälisen kilpailun ankaruus on herättänyt kysymyksiä siitä, pitäisikö Suomen vastata kilpailuun hintakilpailulla ja alkaa valmistaa enemmän halpatuotteita. Tämä ajatus ei ole kuitenkaan saanut laajemmalti kannatusta, koska se merkitsisi palkkatason laskua ja osaamisen ja tuotekehityksen merkityksen oleellista heikkenemistä. Siksi Suomen vienti onkin haluttu perustaa tuotantoon, jossa laadun ja tuotekehittelyn avulla saadaan tuotteesta korkea hinta, mikä pitää palkkatason ylhäällä.¹⁰⁵

Yleisesti määriteltynä kansallisella kilpailukyvyllä tarkoitetaan maan talouden suorituskykyä suhteessa vertailukohteena oleviin maihin tai maaryhmiin. Talouden sisäistä dynamiikkaa korostava näkökulma on yleistymässä kilpailukyvyn arvioinnissa. Toimintaympäristön ominaisuudet ja maan resurssivaranto luovat edellytykset tuotannon ja tuottavuuden kasvulle, mikä heijastuu maan elintason ja hyvinvoinnin kehitykseen.¹⁰⁶

¹⁰³ Tikkanen & Vartia 2004, 53-54.

¹⁰⁴ Hautala 2003, 223-224.

¹⁰⁵ Hautala 2003, 219.

¹⁰⁶ Lipponen & Viitamo 2003, 15.

Valtiosalla on äärimmäisen tärkeää huolehtia omista kilpailueduistaan¹⁰⁷ suhteessa muihin valtioihin yhden tai useamman klusterin suhteen¹⁰⁸, toimivathan kilpailuedut pohjana kansakuntien kilpailukyvyyn rakentumisessa. Michael Porterin mukaan selitys siihen, miksi joku maa saavuttaa kansainvälisen menestyksen jollain toimialalla löytyy seuraavista neljästä tekijästä, jotka muokkaavat yritysten kilpailuympäristöä kilpailuetua edistävästi tai jarruttavasti:

1. *Tuotantotekijäolot*. Tuotannontekijöihin, kuten ammattitaitoiseen työvoimaan tai kilpailun edellyttämään perusrakenteeseen liittyvät olosuhteet.
2. *Kysyntäolot*. Toimialan tuottaman tavaran tai palvelun kotimainen kysyntä.
3. *Lähi- ja tukialat*. Onko maassa tavaraa toimittavia aloja tai lähialoja, jotka ovat kansainvälisesti kilpailukykyisiä?
4. *Yritysten strategia, rakenne ja kilpailutilanne*. Yritysten perustamista, organisointia ja johtamista koskevat olot sekä kotimaisen kilpailun luonne.¹⁰⁹

Tämä Porterin ”timantti” antaa valtiolle puitteet menestyä kansainvälisessä kilpailussa. Maan järjestelmään vaikuttavat vielä lisäksi kaksi muuta muuttujaa, jotka täydentävät ”timanttia”. Nämä ovat sattuma ja valtiovalta. Sattumaan eivät voi yritykset tai valtiot yleensä vaikuttaa, vaan tapahtuvat asiat ovat niiden ulottumattomissa. Julkinen valta puolestaan voi kaikilla tasoilla parantaa maan etua tai heikentää sitä: esimerkiksi poliittiset toimenpiteet vaikuttavat edun perustekijöihin.¹¹⁰ Pysyvä kilpailuetu syntyy itseään ruokkivasta vuorovaikutuksesta monenlaisten etujen välillä, mikä muodostaa ympäristön, jota ulkomaisten kilpailijoiden on vaikea jäljitellä ja jonka tärkein osa on kansallinen järjestelmä¹¹¹.

Matti Pohjolan näkemysten mukaan työn tuottavuuden taso on ainoa käyttökelpoinen kansantalouden kilpailukyvyyn mittari, koska se on yhdenmukainen sekä toimialan että yrityksen kilpailukykyä mittaavien käsitteiden kanssa. Kansantalouden kilpailukyvyyn määrittämisen tekee ongelmalliseksi se, että se on hyvin laaja, monimutkainen ja monitahoinen käsite. Yksittäisen yrityksen kilpailukyvyyn taso on helppo määrittellä, mutta kaikki suomalaiset yritykset eivät voi menestyä kaikilla toimialoilla samalla

¹⁰⁷ Kuvaavat maan kilpailukyvyyn perustana olevia resursseja, useimmiten toimintaympäristön tekijöitä, jotka eivät ole muiden valtioiden vapaasti saatavilla.

¹⁰⁸ Pihkala 2001, 299.

¹⁰⁹ Porter 1991, 99.

¹¹⁰ Emt., 101.

¹¹¹ Porter 1991, 163.

määrätyllä tavalla. Siitä syystä tuottavuus on paras mittari arvioitaessa kansantalouden kilpailukykyä, ja se on talouden pitkän ajan tärkein taustamuuttuja.¹¹² Elintason nousu riippuu yritysten kyvystä saavuttaa korkea tuottavuus ja kasvattaa sitä ajan myötä, ja tuottavuuden kasvu edellyttää sitä, että talous kehittyy kaiken aikaa¹¹³.

Globaalitalouden tärkeimpänä politiikkahaasteena pidetään onnistunutta kansallista innovaatiopolitiikkaa, koska kilpailukyky alkaa aiempaa useammin perustua enemmän siihen kuin kustannuskilpailukykyä korostavaan politiikkaan. Suomen tuottavuushaasteet ovat toisaalta palvelusektorin tuottavuuden nostamisessa ja toisaalta tuottavuutta lisäävän teknologian soveltamisessa perinteisillä teollisuuden aloilla.¹¹⁴ Innovaatiot voidaan nähdä uuden talouden perimmäisenä kasvun lähteenä ja siksi teknologian ja talouden menestys on nähtävä niiden pohjana olevaa innovaatioympäristöä vasten. Tämä ympäristö on valtion, yritysmaailman, korkeakoulujen ja yksittäisten innovaattorien vuorovaikutuksen muodostama järjestelmä, jota kansallinen innovaatiopolitiikka ohjaa.¹¹⁵ Valtioiden hyvä innovaatioympäristö globalisoituvilla työmarkkinoilla on paitsi taloudellisen hyvinvoinnin ja kilpailukyvyn lähde, myös tekijä, joka välillisesti työllistää huomattavan paljon palveluiden tuottajia ja alihankkijoita¹¹⁶.

Osaamisen ja tiedon rooli korostuu entisestään nykyisessä kehityksessä. Voidaan jopa sanoa, että olemme siirtyneet perinteisestä taloudesta osaamistalouteen, jossa yhteiskuntien odotetaan panostavan aiempaa enemmän inhimillisen pääoman kasvattamiseen. Yhteiskunnan kaikkein keskeisimpiä tehtäviä tässä yhteydessä on panostaminen tutkimus- ja kehitystoimintaan, koulutukseen ja innovatiivisen kapasiteetin kasvattamiseen. Innovaatiot ovat kansainvälisen talouden vetureita, jotka parhaimmillaan parantavat tuottavuutta, vaurautta, tehokkuutta ja hyvinvointia huomattavasti.¹¹⁷

Suomi on pärjännyt kansainvälisissä kilpailukykyvertailuissa näennäisesti hyvin. Erityisesti *World Economic Forum*in julkaisemissa kasvukilpailukykyvertailuissa Suomi on menestynyt. Vuosina 2004 ja 2005 Suomi on listattu kilpailukykyisimmäksi maaksi,

¹¹² Pohjola 1996, 13 & 19-21.

¹¹³ Porter 1991, 27.

¹¹⁴ Ylä-Anttila 2005, 189-191.

¹¹⁵ Castells & Himanen 2001, 47.

¹¹⁶ Forsander ym. 2004, 46.

¹¹⁷ Wilenius 2004, 41-42.

ja perässä ovat olleet Yhdysvallat ja Ruotsi¹¹⁸. Kilpailukykyvertailuja tarkasteltaessa on kuitenkin hyvä pitää mielessä, että ne mittaavat yleensä saavutettua tilaa ja tulevaisuuden sekä todellisen menestymisen taso jää epäselväksi. Sen lisäksi kulloinkin sovellettavaan kilpailukyvyn käsitteeseen tulisi aina kuulua hierarkiatason, näkökulman ja sisällön määrittely.¹¹⁹

Kilpailukykyvertailuja tarkasteltaessa on kiinnitettävä huomio määritelmiin, mittauksen kohteisiin, eri elementtien painotuksiin ja niiden muuttujiin. Kilpailukykyvertailut eivät ole täysin luotettavia, ja maiden sijoitukset voivat vaihdella huomattavasti mittaamistavasta ja käytettävistä muuttujista riippuen. Kilpailukyvyn merkitystä on kuitenkin viime aikoina olennaisesti painotettu eri yhteyksissä, koska Suomi on Euroopan unionin jäsenenä sitoutunut *Lissabonin strategiaan*. Strategian tarkoituksena on, että Eurooppa olisi maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin tietoon perustuva talous vuoteen 2010 mennessä. Vuonna 2000 vuotuiseksi kasvutavoitteeksi asetettiin 3 %, mutta siitä on sittemmin tingitty. Arviot strategian toteutumisesta ovat kriittisiä ja käytännön toimenpiteitä ja konkreettisia tuloksia on näkynyt vähän ja hitaanlaisesti. Strategiassa onkin palattu sen juurille ja ytimeen Wim Kokin johtaman työryhmän ehdotuksissa. Sen mukaan strategian ytimen on perustuttava kestävään talouskasvuun ja työllisyyden parantamiseen, ja jotta tavoitteet toteutuvat, on keskityttävä muun muassa tietoyhteiskunnan, sisämarkkinoiden, yritys ympäristön sekä työmarkkinoiden mahdollisuuksien parantamiseen.¹²⁰ Erkki Liikanen näkee Lissabonin strategian epäonnistuneen siitä syystä, että se ei keskittynyt olennaiseen, vaan siihen on yritetty sisällyttää kaikki mahdolliset asiat. Euroopassa pitäisi keskittyä ainoastaan siihen, kuinka tuottavuuskehitys saataisiin nousemaan ja tavoitettaisiin Yhdysvaltojen tuottavuuden taso.¹²¹

Suomelle, kuten kaikille muillekin unionin jäsenmaille tämä on merkinnyt sitä, että joudutaan laatimaan maakohtaiset strategiat ja suunnitelmat, jotta tavoitteisiin päästäisiin. Suomi maailmantaloudessa -selvitys on tehty Lissabonin strategiaa silmällä pitäen, ja sitä pidetäänkin Suomelle keinona vastata annettuihin haasteisiin. Liikanen näkee Euroopan sisäisen kilpailukyvyn Suomen kilpailukyvyn kanssa merkittävänä asiana, johon tulee panostaa, ja hän uskoo, että tuottavuuden ja innovaatioiden

¹¹⁸ <http://www.weforum.org>

¹¹⁹ Rouvinen 2004, 54. ks. myös Vartia & Ylä-Anttila 2003, 247.

¹²⁰ Määttä 2005, 16-17.

¹²¹ Liikanen 2005, 46.

yhdistäminen sekä alhainen hintakehitys ovat keinoja, joilla kilpailukykyä voidaan vahvistaa.¹²²

2.4. YHTEENVETO

Globalisaatio on aikamme megatrendi, väistämätön tosiasia, joka koskettaa jokaista valtiota maailmassa, eikä Suomi ole poikkeus siinä joukossa. Intensiteetiltään ja laajuudeltaan se on kattavampaa kuin koskaan aiemmin, tai ainakin sen vaikutukset tunnetaan huomattavasti paremmin kuin aikaisemmin. Valtion suvereenisuuden on nähty heikentyvän globalisaation myötä, koska se siirtää taloudellista ja poliittista valtaa ylikansallisille ja kansainvälisille toimijoille. Joidenkin näkemysten mukaan valtiot ovat jopa menettäneet kokonaan merkityksensä, kun talous on karannut kansallisten kontrollien ulkopuolelle. Mutta kuten Robert Gilpin asian näkee, ei asia välttämättä ole näin pitkällä:

“Since the end of the Cold War, globalization has been the most outstanding characteristic of international economic affairs and, to considerable extent, of political affairs as well. [...] this is still a world where national policies and domestic economies are the principal determinants of economic affairs.”¹²³

Globalisaatiokeskustelu itsessään on monisäikeistä, ja sitä voidaankin käydä millä tahansa yhteiskunnallisella foorumilla ja mistä näkökulmasta hyvänsä. Keskustelusta ei juuri voida hahmottaa kokonaisuutta tai yhtään faktuaalista näkökulmaa, josta oltaisiin täysin samaa mieltä. Väistämätön tosiasia globalisaatiossa kuitenkin on se, että se lisää toisiinsa vaikuttavien toimijoiden määrää sekä kasvattaa vuorovaikutusverkostojen kokoa ja kansainvälistä pelikenttää. Näin ollen kansallisten päätösten, strategioiden sekä toimien tulee olla rationaalisia, hyväksyttäviä ja sellaisia, että ne vastaavat eteen tuleviin haasteisiin. Mikäli Suomi pyrkii säilyttämään kilpailukykyänsä globaaleilla markkinoilla ja vastaamaan kiristyvään kansainväliseen työpaikkakilpailuun, on kyettävä toteuttamaan sellaisia päätöksiä ja toimenpiteitä, jotka tukevat näitä pyrkimyksiä. Tulkinnat ja käsitykset globalisaatiosta sekä maailmantalouden tilasta ja murroksesta ovat jakaantuneita, joten emme voi odottaa, että yhteiskunnallinen keskustelu Suomi maailmantaloudessa -loppuraportista, sen ehdotuksista tai globalisaatiosta olisi täysin harmonista.

¹²² Liikanen 2005, 50.

¹²³ Gilpin 2001,3.

Maailmantalouden murroksessa kansallisvaltioiden on tärkeää huolehtia kilpailukyvystään ja sen säilyttämisestä sekä toimintastrategioistaan ja poliittisista linjauksistaan. Huolellisesti suunnitelluista strategioistakaan ei ole mitään hyötyä, mikäli niitä ei toteuteta. Suomi maailmantaloudessa -selvitystyöryhmä asetettiin tutkimaan keinoja ja mahdollisuuksia vastata globalisaation uuteen vaiheeseen, maailmantalouden murrokseen, ja siten luomaan kattava toimintastrategia, jota olisi pohdittu yhteiskunnan eri toimijoiden kesken. Raportin lähtökohtia vasten on siis oleellista tutkimuksen teoreettisessa taustassa tarkastella globalisaatiokeskustelua, maailmantalouden murrosta sekä kansallista ja kansainvälistä näkökulmaa asioihin.

3. TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tarkoitukseni on pro gradu -tutkielmassani kuvata millaista yhteiskunnallista keskustelua Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportin julkaisemisen jälkeen raportista on syntynyt. Käydyn yhteiskunnallisen keskustelun avulla voidaan nähdä se, millaisena ja kuinka onnistuneena raporttia pidetään ja miten siinä esiteltyihin toimenpide-ehdotuksiin ja linjauksiin suhtaudutaan. Miten laajasti raportista käydyssä keskustelussa sitä kannatetaan ja miten ristiriitaista suhtautuminen sen esittelemiin ehdotuksiin on? Mielenkiintoisen näkökulman muodostaa myös se, millaisena globalisaatio hahmotetaan raportista käydyn keskustelun yhteydessä. Käydyn keskustelun avulla voidaan saada riittävä käsitys siitä, onko virkamiestyönä alle vuodessa laadittu selvitys riittävän kattava, ja onko keskustelussa havaittavissa merkittävää poliittista latautuneisuutta. Tutkimuksen tarkoitukselta, jossa pyrin kuvaamaan syntyneitä monimuotoista ja jakaantunutta yhteiskunnallista keskustelua, päästäänkin työni varsinaiseen tutkimusongelmaan:

Voidaanko Suomi maailmantaloudessa -selvityksen esittelemät strategiset linjaukset nähdä kannatettavina yhteiskunnallisessa keskustelussa, jotta globalisaation uuden vaiheen asettamiin haasteisiin voidaan vastata riittävän hyvin?

Tutkimusongelmasta voin johtaa varsinaiset tutkimuskysymykset, joiden pohjalta analysoin ja kategorisoin raportista käytyä debattia:

- 1. Millaisena raportti nähdään yhteiskunnallisessa keskustelussa ja miten siihen suhtaudutaan?*
- 2. Miten globalisaatio nähdään sekä kuinka siihen suhtaudutaan raportista käydyssä keskustelussa?*
- 3. Millaisina sekä miten toteuttamiskelpoisina raportin esittelemät toimenpide-ehdotukset nähdään siitä käydyssä keskustelussa?*

Loppuraportin tarkoituksena oli saada yhteiskunnan eri tahot keskustelemaan Suomen menestymisen eväistä globalisaatiossa sekä etsiä ratkaisuja suomalaisen työn ja tuotannon menestymiseen maailmantalouden murroksessa. Itse raporttia voidaan pitää toimenpide-ehdotuksineen suuntaa ja yleisiä linjauksia antavana. Suomi maailmantaloudessa -hankkeen tarkoitus oli selvittää Suomen menestystekijöitä ja

kirjata ne raporttiin, joten raporttia voidaan pitää strategiaperia kansallisen menestymisstrategian luomiseksi, mutta ei kuitenkaan perimmäisenä totuutena ja täysin sitovana toimintasuunnitelmana.

4. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄ

4.1. TUTKIMUSAINEISTO

Tutkimuskohteena on Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportista syntynyt yhteiskunnallinen ja osittain populistinen keskustelu. Tutkimusprosessissa tutustutaan raportin julkaisemisen jälkeen siitä syntyneeseen julkiseen keskusteluun. Tarkoituksena oli selvittää ja muodostaa riittävän kattava kuvaus raportista syntyneistä näkemyksistä. Merkittävintä oli havaita raportista syntyneen akateemisen keskustelun puuttuminen lähes täydellisesti muutamia hajanaisia viittauksia ja kommentteja lukuun ottamatta. Sanomalehdistä Helsingin Sanomissa julkaistiin eniten raporttia koskevia artikkeleita, mielipiteitä sekä kommentteja. Tästä syystä Helsingin Sanomissa julkaistut tekstit valikoituivatkin tutkimuksen pääasialliseksi primääriaineistoksi. Tämän lisäksi aineistoon kelpuutettiin raportin julkaisun jälkeen ilmestyneet yhteiskunnassa toimivien etujärjestöjen kannanotot koskien raporttia, sekä kolme varsinaista tieteelliset argumentit täyttävää artikkelia.

Helsingin Sanomien raporttia koskevat artikkelit on kerätty ajanjaksolta 10.11.2004 - 31.1.2005. Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportti julkaistiin 9.11.2004, ja selvityksen väliraportti julkaistiin 22.6.2004. Tutkimuksen aiheen kannalta ei kuitenkaan ollut olennaista tutustua raporttien välisenä aikana ilmestyneisiin artikkeleihin. Tammikuun 2005 jälkeen raportista syntynyt keskustelu oli lähes taantunut, muutamaa sisällöllisesti ja teemallisesti merkityksetöntä artikkelia lukuun ottamatta. Tästä syystä Helsingin Sanomista hankittu aineisto on rajattu kyseiselle ajanjaksolle. Luettelo tutkimuksen aineistona käytetyistä artikkeleista löytyy lopussa olevasta lähdeluettelosta.

Etsin raporttia koskevia tieteellisiä kirjoituksia systemaattisesti ja kriittisesti useista julkaisuista¹²⁴. Tieteellisiä artikkeleita etsin marraskuun 2004 alusta aina kesäkuulle 2005 saakka, joista tutkimusaineistoon loppujen lopuksi kelpuutettiin kolme artikkelia, joiden kirjoittajat olivat Pekka Ahtiala, Pertti Haaparanta ja Jaakko Pehkonen. Tutkimukseen ei tieteellisistä artikkeleista kelpuutettu sellaisia, joissa artikkelin kirjoittaja oli mukana Suomi maailmantaloudessa -ohjausryhmässä, johtuen siitä, että

¹²⁴ Julkaisut joihin tutustuttiin: Economic Trends, Tietoaika, Talous & Yhteiskunta, Yhteiskuntapolitiikka, Kansantaloudellinen aikakausikirja ja Hallinto-lehti.

tarkoituksena oli löytää keskusteluun muita näkökohtia kuin ne samat jotka esiintyvät itse raportissa. Tutkimuksessa oli myös mukana etujärjestöjen (*SAK, STTK, Akava, EK, Suomen Yrittäjät* ja *MTK*) antamat lausunnot Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportista. Lausunnot julkaistiin pääsääntöisesti loppuraportin julkaisupäivänä tai muutama päivä sen jälkeen järjestöjen Internet-sivuilla.

Tutkimusprosessin aikana tutustuin myös pariin muuhun sanomalehteen (*Savon Sanomat, Aamulehti*) nähdäkseni onko kyseisissä julkaisuissa käyty laajaa julkista keskustelua raportista ja eroaako se primääriaineistossa käydystä keskustelusta. Kyseisten lehtien kirjoittelu oli kuitenkin sangen vähäistä verrattuna Helsingin Sanomiin. Helsingin Sanomissa käytyyn keskusteluun perehtymisen aloitin tutustumalla kyseisen julkaisun tietoaarkistoon¹²⁵. Etsimällä vaihtelevilla hakukombinaatioilla (muun muassa *Suomi maailmantaloudessa, Anne Brunila, globalisaatio, globalisaatioraportti, valtioneuvoston kanslia*) löysin raakahaussa 59 artikkelia, jotka viittasivat ja liittyivät jotenkin Suomi maailmantaloudessa -loppuraporttiin.

Tämän jälkeen tutustuin artikkeleihin pintapuolisesti pitäen mielessä tutkimustehtävän ja tutkimuskysymykset, jolloin tutkimuksen kannalta relevanttien artikkeleiden määrä supistui 40 kappaleeseen. Mikäli artikkelin teksti ei viitannut tutkimuksen kannalta relevantteihin teemoihin, jätin sen sivuun. Mukaan valikoitui artikkeleita, joissa viitattiin itse raporttiin sekä sen yhteydessä näkemyksiin globalisaatiosta ja raportin toimenpide-ehdotuksista. Tutkimuksen kannalta merkittävien raportista käytyä julkista keskustelua koskevien artikkelien löytymisen jälkeen tutustuin kyseisiin Helsingin Sanomien artikkeleihin manuaalisesti käyttäen kirjaston mikrofilmejä, jolloin artikkelien määrä supistui vielä 23:een. Näin pystyin karsimaan joukosta turhat tai merkitykseltään vähäiset artikkelit. Artikkeleissa esiintyneitä kirjoitusvirheitä ei korjattu, koska näin ilmaukset pysyvät tutkimusraportissani autenttisina.

4.2. LAADULLINEN SISÄLLÖNANALYYSI

Tutkimukseni on luonteeltaan ja sisällöltään laadullista tutkimusta, sillä pyrkimykseni on kuvailla ja selvittää millaista yhteiskunnallinen keskustelu Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportista on ollut. Tutkimusmetodikseni olen

¹²⁵ <http://www.helsinginsanomat.fi/arkisto>

valinnut laadullisen sisällönanalyysin, koska se antaa tarvittavat välineet analysoida käytyä keskustelua, sen piirteitä, näkökulmia ja arvolatautuneisuutta.

Tutkimukseni on kuvailevaa laadullista tutkimusta, ja Hirsjärven ja muiden mukaan kuvailevassa ja kartoittavassa tutkimuksessa ei aseteta hypoteeseja¹²⁶. Laadullista tutkimusta tehdessä ja tutkimuksen tuloksia arvioidessa tulee kuitenkin pitää mielessä, että ei ole olemassa neutraalia laadullista tutkimusta, joka tuottaisi objektiivisia tutkimustuloksia, vaan tutkimuksen arvokysymyksenä nousee esille subjektiivisuuden korostaminen¹²⁷. Lisäksi tutkimusta tehdessä on alkuvaiheessa tärkeää päättää se, hakeeko aineistosta samuutta vai erilaisuutta¹²⁸.

Karkeimmillaan ”laadullinen” tai ”kvalitatiivinen” ymmärretään yksinkertaisesti aineiston ja analyysin muodon kuvaukseksi, ja tällaiseen aineistoon voidaan soveltaa erilaisia lukutapoja. Jyrkät erottelut siitä, mikä on tulkittavissa laadulliseksi ja mikä määrälliseksi (kvantitatiiviseksi) tutkimukseksi ovat liioiteltuja, koska laadullisia aineistoja voidaan tulkita numeraalisesti ja määrällisiä aineistoja voidaan tulkita puolestaan laadullisesti.¹²⁹ Laadullisessa tutkimuksessa voidaan sanoa olevan kysymys todellisen elämän kuvaamisesta, jolloin kohdetta tulee lähestyä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kuitenkin yleisesti laadullisessa tutkimuksessa pyrkimyksenä on pikemminkin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa väittämiä.¹³⁰ Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan pyritään kuvaamaan jotakin tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta ilmiöstä¹³¹.

Laadullista tutkimusta voidaan tyypitellä sen perusteella mistä ollaan kiinnostuneita: esimerkiksi kielen piirteistä, säännönmukaisuuksien keksimisestä, tekstien tai toimintojen merkityksien ymmärtämisestä tai reflektiosta. Kielen piirteet näistä typologioista on jaettavissa kieleen kommunikaationa ja kieleen kulttuurina, joista kieltä kommunikaationa voidaan tulkita sisällön (sisällönanalyysi) tai sen prosessien (diskurssianalyysi) kautta.¹³² Sisällönanalyysissa etsitään tekstin merkityksiä, kun taas

¹²⁶ Hirsjärvi ym. 1997, 157.

¹²⁷ Tuomi & Sarajärvi 2003, 148.

¹²⁸ Emt., 95.

¹²⁹ Eskola & Suoranta 1998, 13.

¹³⁰ Hirsjärvi ym. 1997, 161.

¹³¹ Eskola & Suoranta 1998, 61.

¹³² Hirsjärvi ym. 1997, 166.

diskurssianalyysissa analysoidaan, miten näitä merkityksiä tekstissä tuotetaan¹³³. Tutkimusmetodini on laadullinen sisällönanalyysi. Tarvittaessa voin kuitenkin liittää tutkimukseeni kvantitatiivisia piirteitä, mikäli siihen on aihetta. Aineiston avaaminen tapahtuu teemoittain, jolloin korostuu se, mitä kustakin teemasta on sanottu¹³⁴. Teemojen lukumäärä on puhtaasti tutkijan itsensä päätettävissä.

Sisällönanalyysia voidaan kuvailla laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmäksi, jota voidaan käyttää missä tutkimuksessa hyvänsä. Sitä voidaan pitää niin yksittäisenä metodina kuin myös väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikonaisuuksiin.¹³⁵ Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jolla voidaan systemaattisesti ja objektiivisesti analysoida dokumentteja. Dokumentit tässä yhteydessä voidaan ymmärtää hyvin laajasti, kuten kirjat, artikkelit, kirjeet ja haastattelut. Miltei mikä tahansa kirjalliseen muotoon saatettu materiaali voi olla dokumentti. Sisällönanalyysi sopii myös täysin strukturoimattomankin aineiston analyysiin.¹³⁶ Dokumenteilla voidaan tarkoittaa niitä inhimillisen toiminnan tai käyttäytymisen tuotteita, joita voidaan pitää luonteeltaan esittävinä¹³⁷. Erityisesti joukkotiedotus ja populaarikulttuuri tuottavat nykyään kiihtyvällä vauhdilla aineistoa, joka soveltuu mainiosti laadullisen analyysin kohteeksi¹³⁸.

Tietyissä tapauksissa ja osassa metodikirjallisuutta sisällönanalyysin synonyymina on pidetty *sisällön erittelyä* (*content analysis*), vaikka Tuomen mukaan jo näiden sanojen tematiikka tuo esille niiden eroavaisuudet. Sisällön erittelyllä tarkoitetaan sellaista dokumenttien analysointia, jossa kuvataan kvantitatiivisesti tekstin sisältöä. Sisällönanalyysillä sitä vastoin tarkoitetaan pyrkimystä kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti. Tuomen mukaan tätä rajaa pidetään siinä mielessä merkittävänä, että puhuttaessa sisällönanalyysista ei puhuta aineiston kvantifioinnista mahdollisena tutkimusmenetelmänä.¹³⁹ Mielenkiintoista on havaita, että sisällön erittelyn suomalaiseseen tutkimuskäyttöön lanseerannut Veikko Pietilä kuvailee sitä seuraavasti:

”[...] sisällön erittelyä käyttäviksi tutkimuksiksi katsotaan nykyään kaikki sellaiset, joissa joko *tilastollisesti* tai *sanallisesti* pyritään kuvailemaan dokumenttien sisältöä ilmiönä

¹³³ Tuomi & Sarajärvi 2003, 106.

¹³⁴ Emt., 95.

¹³⁵ Emt., 93.

¹³⁶ Emt., 105.

¹³⁷ Pietilä 1973, 7.

¹³⁸ Eskola & Suoranta 1998, 120.

¹³⁹ Tuomi & Sarajärvi 2003, 107-108.

sinänsä tai niitä ulkopuolisia ilmiöitä, joita sisällön ajatellaan ilmaisevan.”¹⁴⁰ (kursivointi kirjoittajan)

Pietilä ei siis suoraan näe eroa sisällön erittelyn ja sisällönanalyysin välillä. Mutta selvyyden vuoksi puhun vastedes sisällönanalyysista ja sisällön erottelusta Tuomen antamien kategorioiden kautta. Sisällönanalyysissa on olennaista, että tutkimusaineistosta erotellaan samanlaisuudet ja erilaisuudet¹⁴¹. Pysin nimenomaan kuvailemaan ja kartoittamaan käytyä keskustelua, jolloin keskustelusta on löydettävissä raporttia puoltavia sekä vastustavia puheenvuoroja.

Laadullisessa analyysissa puhutaan usein induktiivisesta ja deduktiivisesta analyysista. Jako perustuu tulkintaan käytettävän päättelyn logiikasta, joka on joko *induktiivista* (yksityisestä yleiseen) tai *deduktiivista* (yleisestä yksityiseen). Tämän jaottelun suurin ongelma on kuitenkin käytännöllinen, sillä siinä unohdetaan kokonaan kolmas tieteellisen päättelyn logiikka eli *abduktiivinen* päättely, jonka mukaan teorianmuodostus on mahdollista silloin, kun havaintojen tekoon liittyy jokin johtolanka tai -ajatus.¹⁴² Tieteellisissä tutkimuksissa tarvitaan teoreettinen tausta, teoriapohja, johon tutkimus perustuu, mutta tästä seuraa kysymys teorian merkityksestä laadullisessa tutkimuksessa. Tutkimuksen teoriasta ei tieteellisessä merkityksessä ole olemassa yhtä kaiken kattavaa merkitystä, vaan se voi esimerkiksi muodostaa tutkimuksen viitekehyksen, tai niin sanotun teoreettisen osuuden¹⁴³. Jari Eskolan mukaan laadullisen tutkimuksen yhteydessä voidaan puhua aineistolähtöisestä, teoriasidonnaisesta tai teorialähtöisestä tutkimuksesta¹⁴⁴. Sisällönanalyysin voi tehdä näistä näkökulmista käsin, valinta on tutkijan itsensä. Pääasia kuitenkin on, että sisällönanalyysilla pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisäistä informaatiota.¹⁴⁵ Sisällönanalyysillä aineisto saadaan järjestettyä johtopäätösten tekoa varten¹⁴⁶.

Tein pro gradussani aineiston analyysin *teoriaohjaavana sisällönanalyysina*¹⁴⁷. Tästä mallista ei ole yhtä ainoaa suurta teoriaa, vaan teoriaosuus on aiheeseen liittyviä

¹⁴⁰ Pietilä 1973, 52-53.

¹⁴¹ Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 23.

¹⁴² Tuomi & Sarajärvi 2003, 95-97.

¹⁴³ Emt., 17.

¹⁴⁴ Eskola 2001, 136.

¹⁴⁵ Tuomi & Sarajärvi 2003, 110.

¹⁴⁶ Grönfors 1982, 161.

¹⁴⁷ Tunnetaan kirjallisuudessa myös käsitteenä teoriasidonnainen sisällönanalyysi. ks. esim. Tuomi & Sarajärvi 2003.

teorioita, aikaisempia tutkimustuloksia ja käsitteitä¹⁴⁸. Teoriaohjaavassa analyysissä on tiettyjä teoreettisia kytkentöjä, jotka eivät suoraan pohjautu teoriaan. Teoria tässä yhteydessä toimii apuna analyysin etenemisessä ja analysoitavat yksiköt valitaan aineistosta ja aikaisempi tieto ohjaa tai auttaa analyysia ehkä eklektisestikin (valikoiden). Analyysissä on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus, mutta aikaisemman tiedon merkitys ei ole teoriaa testaava, vaan pikemminkin uusia ajatusuria aukova.¹⁴⁹ Analyysi etenee periaatteessa aineiston ehdoilla, kuten aineistolähtöisessä sisällönanalyysissäkin. Ero tulee esille siinä, miten abstrahoinnissa¹⁵⁰ empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin. Aineistolähtöisessä analyysissä teoreettiset käsitteet luodaan aineistosta, kun taas teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä ne tuodaan esiin valmiina, ilmiöstä ”jo tunnettuna”.¹⁵¹ Puhuttaessa teoriasidonnaisen analyysin päättelyn logiikasta on kyse yleensä abduktiivisesta päättelystä, jolloin tutkijan ajatteluprosessissa vaihtelevat aineistolähtöisyys ja valmiit mallit. Tällöin pyritään yhdistelemään näitä toisiinsa pakolla, puolipakolla ja joskus luovastikin – yhdistelyn tuloksena saattaa syntyä jotain aivan uutta.¹⁵² Teoriasidonnaisessa sisällönanalyysissä analyysirunko voi olla väljä. Sen sisälle muodostetaan erilaisia kategorioita tai luokituksia aineistosta.¹⁵³ Sisällönanalyysi ei ole pelkästään aineiston keruu- ja luokittelumenetelmä, vaan sen avulla voidaan kasvattaa ymmärrystä kyseessä olevasta ilmiöstä.

4.3. ANALYYSIN ETENEMINEN

Analyysin tekeminen aloitetaan aineistolähtöisessä ja teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä aineiston alkuperäisilmausten pelkistämisestä. Tällöin aineistolle esitetään tutkimusongelman tai tutkimustehtävän mukaisia kysymyksiä. Pelkistämisessä eli redusoinnissa analysoitava informaatio eli data, haastatteluaineisto, jokin muu asiakirja tai dokumentti pelkistetään siten, että aineistosta nostetaan tutkimuksen kannalta olennainen esille. Tämä voi olla informaation pilkkomista tai tiivistämistä osiin. Tällöin pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä, jonka mukaan aineistoa pelkistetään koodaamalla tutkimustehtävälle olennaiset ilmaukset. Pelkistetyn ilmauksen koko ja

¹⁴⁸ Eskola 2001, 137.

¹⁴⁹ Tuomi & Sarajärvi 2003, 98-99.

¹⁵⁰ Grönfors 1982, 145. Abstrahoinnilla tarkoitetaan lähinnä tutkimusdatan järjestämistä siihen muotoon, että sen perusteella tehdyt johtopäätökset voidaan vaiheittain irrottaa yksittäisistä henkilöistä, tapahtumista, lausumista yms. ja siirtää yleiselle käsitteelliselle ja teoreettiselle tasolle.

¹⁵¹ Tuomi & Sarajärvi 2003, 116.

¹⁵² Emt., 99.

¹⁵³ Emt., 116.

analyysiyksikkö voidaan itse määritellä, tutkimustehtävä ja aineiston laatu mielessä pitäen.¹⁵⁴ Aluksi analysoin tutkimuksessa Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportista syntyneet dokumentit (*Helsingin Sanomien artikkelit, tieteelliset artikkelit ja etujärjestöjen lausunnot*), joista poimittiin alkuperäisiä ilmauksia, ja joiden valinta suoritettiin silmällä pitäen tutkimuskysymyksiä ja tutkimuksen tarkoitusta. Tämän jälkeen alkuperäiset ilmaukset jaoteltiin kolmeen kategoriaan, jonka perustana toimi tutkimuskysymysten mukainen jaottelu. Alkuperäiset ilmaukset eroteltiin siten, että *ensimmäiseen* luokkaan kuuluivat kaikki yleiset raporttia koskevat kokonaisnäkemykset. *Toiseen* luokkaan kuuluivat alkuperäisilmaukset, joissa otetaan kantaa globalisaatioon ja *kolmannessa* luokassa on ilmaukset siitä, millaisina raportin esittelemät toimenpide-ehdotukset nähtiin.

Aineistosta kerättyjen alkuperäisten ilmausten jälkeen niistä ryhdyttiin muodostamaan pelkistettyjä ilmauksia alla olevan esimerkin mukaisesti. Pelkistettyjä ilmauksia muodostettaessa pyrin siihen, että ilmaus olisi mahdollisimman informatiivinen. Alkuperäiset ilmaukset sekä pelkistetyt ilmaukset löytyvät liitteestä 2, jossa ne on jaoteltu tutkimuskysymysten mukaisiin raportin, globalisaation ja toimenpide-ehdotusten kategorioihin.

Alkuperäinen ilmaus

”Raportti on yksi yritys puuttua kolmikantaisesti sovittaviin asioihin hetkellä, jolloin myös maan hallituksen kannalta tärkeät tuloneuvottelut ovat kesken. Raportti myös heijastaa vahvaa työnantajien näkemystä myötäilevää asennetta.”

Pelkistetty ilmaus

Puolueellinen näkemys

Esimerkki. Pelkistetyn ilmauksen muodostaminen alkuperäisestä ilmauksesta

Aineiston pelkistämisen jälkeen seuraa *klusterointi* eli ryhmittely. Tässä koodatut alkuperäisilmaukset käydään läpi, ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi sekä nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Luokitteluyksikkönä voi toimia esimerkiksi tutkittavan ilmiön ominaisuus, piirre tai käsitys. Tällöin aineisto tiivistyy, koska yksittäiset tekijät sisällytetään yleisempiin käsitteisiin. Tämän avulla muodostetaan pelkistetyistä ilmauksista alakategoriat.¹⁵⁵

¹⁵⁴ Tuomi & Sarajärvi 2003, 102 & 111.

¹⁵⁵ Emt., 112-113.

Tutkimuksessa pelkistettyjen ilmausten muodostamisen jälkeen ryhdyin muodostamaan niistä jokaisessa kolmessa luokassa alakategorioita. Näiden alakategorioiden muodostamisen kriteerinä toimi se, että pelkistetyistä ilmauksista etsittiin samankaltaisia piirteitä ja ominaisuuksia. Tämän lisäksi huomiota kiinnitettiin pelkistettyjen ilmausten arvolutautuneisuuteen. Näin saatiin muodostettua erottelua negatiivisten, neutraalien ja positiivisten ilmausten välille.

Kategorioiden muodostaminen on analyysin kriittisin vaihe, sillä tutkija päättää oman tutkintansa mukaan millä perusteella eri ilmaukset kuuluvat samaan tai eri kategoriaan. Alakategorioita voidaan muodostaa tarvittaessa lisää riippuen aineiston koosta. Analyysia jatketaan tästä yhdistämällä samansisältöisiä alakategorioita toisiinsa ja muodostamalla niistä yläkategorioita. Yläkategorioille annetaan puolestaan niiden sisältöä kuvaavat nimet. Lopulta kaikki yläkategoriat yhdistetään kaikkia kuvaavaksi pääluokaksi.¹⁵⁶ Kyseistä vaihetta nimitetään aineiston abstrahoinniksi eli käsitteellistämiseksi. Empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin, ja tuloksissa esitetään empiirisestä aineistosta muodostuva malli, käsitejärjestelmä tai aineistoa kuvaavat teemat.¹⁵⁷ Koska tutkimukseni ei ollut aineistolähtöinen vaan teoriasidonnainen sisällönanalyysi, ei analyysin pääluokkia muodostettu aineiston pohjalta. Ne olivat tiedossa kyseisistä ilmiöistä niin sanotusti etukäteen, jolloin abstrahoinnissa yläkategoriat liitettiin niihin. Näiden kolmen kategorian pääluokat muodostettiin ennen analyysin tekemistä ja ne ovat *ristiriitainen raportti*, *moni-ilmeinen globalisaatio* ja *erimielisyys toimenpide-ehdotuksista*. Raportista yleensä, globalisaatiota ja toimenpide-ehdotuksia koskevat pelkistetyt ilmaukset, alakategoriat, yläkategoriat sekä valmiina tuodut pääluokat löytyvät liitteistä 3, 4 ja 5.

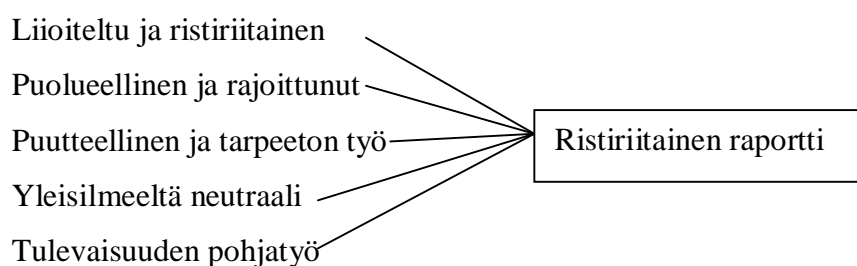
¹⁵⁶ Tuomi & Sarajärvi 2003, 103.

¹⁵⁷ Emt., 115.

5. TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1. RISTIRIITAINEN RAPORTTI

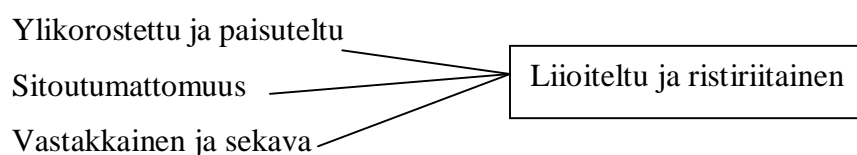
Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportista käyty yhteiskunnallinen keskustelu oli suhteellisen värikästä ja jakaantunutta. Raporttia koskevat näkemykset vaihtelivat keskustelussa huomattavasti ja ne olivat jakaantuneita, vastakkaisia ja osittain arvolatautuneita. Loppuraportti nähtiin liioiteltuna ja ristiriitaisena, puolueellisena ja rajoittuneena, puutteellisena tai turhana työnä, sisällöltään neutraalina sisältäen ainoastaan pieniä uudistuksia, mutta sitä pidettiin myös eheänä kokonaisuutena ja pohjatyönä tulevaisuutta varten. Edellä mainitut näkemykset muodostavat yhteiskunnallisessa keskustelussa ristiriitaisena nähdyn raportin kuvaavat yläkategoriat. (kuvio 2.)

KUVIO 2. Näkemyksissä ristiriitaista raporttia kuvaavat yläkategoriat

5.1.1. Liioiteltu ja ristiriitainen

Puheenvuoroissa loppuraportti nähtiin liioiteltuna ja ristiriitaisena selvityksenä, jossa joitain näkemyksiä oli ylikorostettu. Raportin ongelmaksi koettiin siihen sitoutumisen puute ja se nähtiin osin sekavana ja sen koettiin sisältävän kontradiktioita. (kuvio 3.)

KUVIO 3. Liioittelun ja ristiriitaisuuden muodostavat alakategoriat

Kommenttien mukaan raportti nähtiin ylikorostettuna ja paisuteltuna, ja esille nousi erityisesti se, että varsinkin tiedotusvälineet olivat liittäneet siihen liian suuria odotuksia. Tämän lisäksi raportin merkitystä oli liioiteltu mediassa ja julkinen keskustelu oli tarttunut epäolennaisiin seikkoihin. Lisäksi raportin pyrkimyksiä pidettiin osin epärealistisina.

”Ilmassa on suuren uutisjuhlan tuntua. Silti kyseessä oli vain yhden globalisaation vaikutuksia käsittelevän raportin julkistamistilaisuus.”¹⁵⁸

”Mediassa raporttia on arvosteltu kovin kärkeästä ehdotuksista [...] tosiasiaassa työryhmän esitykset näyttävät monilta osin olevan varsin varovaisia.”¹⁵⁹

”Julkinen keskustelu tarttuu helposti vain työelämälinjauksiin, joista raportissa itsessäänkin todetaan, että ne kuuluvat työmarkkinaosapuolten hoidettavaksi.”¹⁶⁰

”Muutakin pitäisi tehdä kuin palvella toisiamme. Mietintö ei vastaa lainkaan tulevaisuuden kuvaa.”¹⁶¹

Osaltaan raporttia koskeneessa keskustelussa nousi esille se, että valtionjohto ja työryhmä eivät ole sitoutuneet siihen. Erityisesti esille nousi keskustelua siitä, onko hallitus sitoutunut ollenkaan raporttiin, ja että työryhmästä ainoastaan puheenjohtaja Anne Brunila ja varapuheenjohtaja Vesa Vihriälä suostuivat allekirjoittamaan raportin. Joissain näkemyksissä arvioitiin jopa, että jälleen kerran jätettäisiin sitoutumatta toimiin sekä mahdollisuuksiin, joita noudattamalla voisimme vastata tapahtuviin muutoksiin.

”Koska ryhmän poliittiset jäsenet eivät ole allekirjoittaneet raporttia, vältetään Rauhion mukaan arvuuttelu siitä, onko hallitus sitoutunut raportin toimenpide-ehdotuksiin.”¹⁶²

”Raporttia ei kuitenkaan olisi syntynyt esitellyssä muodossa, ellei Brunilan aloitteesta olisi tehty päätöstä, että sen allekirjoittavat vain hän itse ja varapuheenjohtaja Vesa Vihriälä.”¹⁶³

”Ja jälleen jäänee käyttämättä yksi mahdollisuus sitoutua toimiin, jolla pieni ja syrjäinen maa voisi vastata maailmantalouden muutoksiin.”¹⁶⁴

Liioittelun ja ylikorostamisen sekä raporttiin sitoutumattomuuden lisäksi siinä nähtiin selviä vastakkaisuuksia, ja sitä myös pidettiin puhtaasti turhan sekavana kokonaisuutena. Varsinkin tietyt raportin sisäiset teemat olivat ristiriidassa keskenään ja raportin esittelemiä tavoitteita pidettiin varsin epäselvinä. Osaltansa raportin ristiriitaisuuden ja sekavuuden nähtiin aiheutuvan siitä, että raportin käsittelemä

¹⁵⁸ Helsingin Sanomat (HS) 11.11.2004a.

¹⁵⁹ Elinkeinoelämän keskusliitto (EK) 9.11.2004.

¹⁶⁰ HS 10.11.2004c.

¹⁶¹ HS 25.11.2004b.

¹⁶² HS 10.11.2004c.

¹⁶³ *ibid.*

¹⁶⁴ HS 11.11.2004a.

aihepiiri oli yksinkertaisesti liian laaja. Työryhmälle oli myös varattu liian vähän aikaa työn tekemiseen, joten raportti nähtiin kiireellä laadituksi.

”Tekijät nostavat teemoja, joiden jo alun perin tiedettiin aiheuttavan vastustusta ja kritiikkiä.”¹⁶⁵

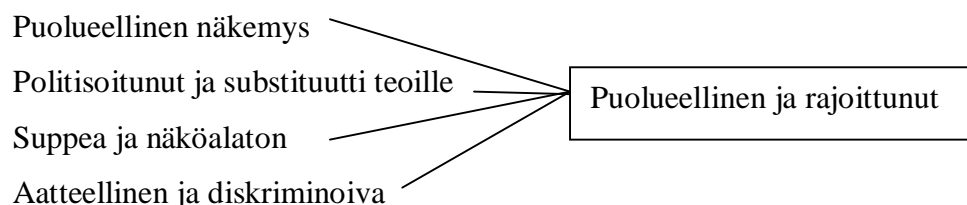
”Koko yhteiskunnan tulevaisuuden strategian tulisi sisältää hyvinvoinnin tavoitteet ja tason määrittelyn yleistä arviointia varten.”¹⁶⁶

”Työryhmätyönä laadittujen asiantuntijaraporttien arviointi on vaikeaa. Tässä tapauksessa arviointia vaikeuttavat aihepiirin laajuus ja monimuotoisuus.”¹⁶⁷

”Globalisaatioraportti on tehty samalla tavoin kuin muutkin: kiireellä ja nojautuen suurelta osin eri ministeriöiden voimavaroihin.”¹⁶⁸

5.1.2. Puolueellinen ja rajoittunut

Useissa kommentteissa loppuraportti nähtiin puolueellisena näkemyksenä, jota vaivasi suppeus ja näköalattomuus. Tämän lisäksi aatteellisuus ja tietyn asteinen diskriminaatio nosti päätään. Raportti nähtiin myös politisoituneena ja korvikkeena todellisille teoille. (kuvio 4.)

KUVIO 4. Puolueellisen ja rajoittuneisuuden muodostavat alakategoriat

Työmarkkinajärjestöjen puolelta raporttia kohtaan nousi erityistä kritiikkiä ja sitä pidettiin varsin puolueellisena näkemyksenä yhteiskunnan tilasta ja tulevaisuudesta. Raportin nähtiin erityisesti suosivan työnantajien pyrkimyksiä ja tukevan heidän tavoitteitaan. Lisäksi sitä pidettiin selvänä työnantajien yrityksenä puuttua tuolloin meneillään olleisiin tulopoliittisiin neuvotteluihin.

”On pöyristyttävää ajatella, ettei työnantajan tarvitsisi noudattaa työehtosopimusta, jos hän uhkaa irtisanomisella tai lomautuksella.”¹⁶⁹

¹⁶⁵ Pehkonen 2005, 2.

¹⁶⁶ HS 25.11.2004b.

¹⁶⁷ Pehkonen 2005, 3.

¹⁶⁸ Haaparanta 2005, 50.

¹⁶⁹ HS 10.11.2004c.

”Globalisaatiotyöryhmän puheenjohtaja ottaa suuren vastuun kannettavakseen. Hän allekirjoitti ja julkisti kesken tuponeuvotteluja raportin, joka tukee työnantajien pyrkimyksiä.”¹⁷⁰

”Raportti on yksi yritys puuttua kolmikantaisesti sovittaviin asioihin hetkellä, jolloin myös maan hallituksen kannalta tärkeät tuloneuvottelut ovat kesken. Raportti myös heijastaa vahvaa työnantajien näkemystä myötäilevää asennetta.”¹⁷¹

Joissain näkemyksissä raporttia pidettiin vahvasti politisoituneena, jossa Sosiaalidemokraattien (SDP) ja Keskustan (Kesk.) erilaiset ideologiset näkemykset kamppailivat keskenään. Nähtiinpä raportti jopa SDP:n yrityksenä lakkauttaa maatalous Suomesta. Lisäksi raportin kommentoitiin olevan mahdollisuus ja keino välttää todellinen päätösten tekeminen sekä toiminta. Kun tehdään raportteja, poliitikot voivat välttää ottamasta poliittista vastuuta päätöksistä tai niiden tekemättä jättämisestä.

”Globalisaatioreporttiin hahmoteltiin osiota maatalouden ”uudistamisesta”[...] Sdp:läinen jäsen tarjosi raporttiin paperia, jossa esitetään maatalouden alasajoa Suomessa.”¹⁷²

”Globalisaatiotyöryhmän ”jälkeenjääneet paperit” viestivät, että asiantuntijatyöksi aiottu raportti pääsi politisoitumaan.”¹⁷³

”Suomessa - ja Euroopan unionissa laajemminkin - raportit ovat poliitikkojen tapa välttää päätöksentekoa.”¹⁷⁴

Eräät näkemykset pitivät raporttia täysin yksipuolisena ja näköalattomana kannanottona, jossa asioita oli tulkittu ainoastaan talouden ja tehokkuuden perspektiivistä. Raportin eri osa-alueiden painotuksissa oli korostettu liiaksi perinteisen teollisuuden merkitystä, vaikka muitakin innovatiivisempia mahdollisuuksia olisi ollut.

”Virkamiehiä syytetään siitä, että he katsovat asioita vain yhdestä näkökulmasta, talouden ja tehokkuuden näkökulmasta.”¹⁷⁵

”Brunilan johdolla valmisteltu globalisaatioreportti keskittyy liian voimakkaasti perinteisen teollisuuden haasteisiin. Huomiotta jäi hyvin nopeasti kasvavien yritysten eli niin sanottujen gaselliryitysten merkitys.”¹⁷⁶

”Mietintö on talous- ja teollisuustahojen käsitys siitä, mitä lähivuosina tulisi tehdä, jotta nykymeno talouskasvussa riippumisessa voisi jatkua.”¹⁷⁷

Paikoin raportti nähtiin myös aatteellisena julistuksena ja diskriminoivana selvityksenä, jossa oli korostettu vain asioiden toisia puolia. Pidettiinpä raporttia yhdessä

¹⁷⁰ Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö (SAK) 9.11.2004.

¹⁷¹ Toimihenkilökeskusjärjestö (STTK) 9.11.2004.

¹⁷² HS 26.11.2004.

¹⁷³ HS 27.11.2004.

¹⁷⁴ HS 11.11.2004a.

¹⁷⁵ ibid.

¹⁷⁶ HS 27.12.2004.

¹⁷⁷ HS 25.11.2004b.

kommentoinnissa puhtaana uusliberalistisena näkemyksenä maailmasta, jossa toimitaan vain noudattaen yhden vaihtoehdon kapeakatseista politiikkaa. Tämän vuoksi raportti nähtiin epätasa-arvoisena. Eräässä näkemyksessä pahoiteltiin sitä, että selvityksen loppuraporttia alettiin pitää, jälleen kerran, absoluuttisena totuutena.

”Globalisaatioraportin perustana oleva uus-liberalistinen vapaakauppa-ajattelu lähtee siitä, ettei luonnonolosuhteita kauppa- ja kilpailupolitiikassa tarvitse ottaa huomioon silloinkaan, kun puhutaan luonnontuotteista ja ihmisten perustarpeista.”¹⁷⁸

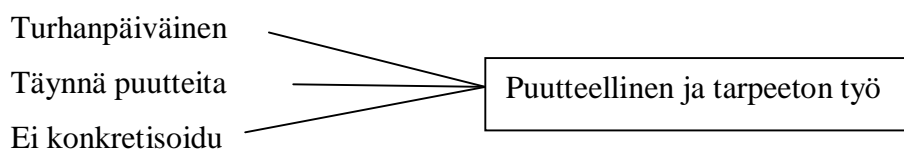
”Vähän vaan näyttää siltä, että kohti tulevaisuutta ollaan jälleen kerran menossa yhden vaihtoehdon politiikalla.”¹⁷⁹

”Raportti ei täytä yhteiskunnan tasavertaisuusperiaatetta.”¹⁸⁰

”Valitettavasti, suomalaiseen tyyliin, raportin erittelyä Suomen ja maailmantalouden tilasta ja sen toimenpidesuosituksia on alettu pitää ehdottomana totuutena ja ohjenuorana.”¹⁸¹

5.1.3. Puutteellinen ja tarpeeton työ

Kirjoituksissa näkemykset loppuraportista puutteellisena ja tarpeettomana työnä koostuivat sen turhanpäiväisyydestä, sekä siitä, että ajan kuluessa se tullaan unohtamaan. Tämän lisäksi raportin nähtiin olevan täynnä puutteita ja näin ollen niin epärealistinen ja utopistinen, ettei se tule konkretisoitumaan. (kuvio 5.)

KUVIO 5. Puutteellisen ja tarpeettoman työn muodostavat alakategoriat

Raportti nähtiin muutamissa näkemyksissä täysin turhanpäiväisenä tekeleenä, jollaisia ei tarvitsisi Suomessa tehdä yhtään enää lisää. Mikäli tulevaisuudessa laaditaan vastaavanlaisia selvityksiä, tulisi mallia ottaa muualta, esimerkiksi Ruotsista, missä tämä olisi tehty toisella tavalla. Näkemyksissä tuli esille tämän tyylisten suomalaisten virkamiestyönä tehtyjen selvitysten perisynti. Mikäli niitä ei ole tarkoitettu muiksi kuin selvityksiksi ja taustamateriaaliksi, sitä suuremmalla todennäköisyydellä ne tulevat

¹⁷⁸ HS 4.12.2004.

¹⁷⁹ HS 11.11.2004b.

¹⁸⁰ HS 10.11.2004b.

¹⁸¹ Haaparanta 2005, 42.

vaipumaan unholaan. Raportti ja sen sisältämät toimenpide-ehdotukset eivät tule kokonaisuudessaan tai edes osittain toteutumaan, mikäli niihin ei kiinnitetä riittävästi huomiota.

”Tärkein opetus työryhmän työstä on, että tällä tavoin ei pitäisi enää valmistella yhtään mietintöä, kokemuksia alkaa olla tarpeeksi.”¹⁸²

”Ehkä olisi taas ollut syytä ollut ottaa oppia Ruotsista: siellä vastaavaa raporttia ei olisi tehty näin, ei näin lyhyessä ajassa eikä niin, että johtopäätösten suhteen käsiä olisi sidottu yhteen.”¹⁸³

”Aika näyttää, jääkö selvitysryhmän lopputuote vain ’yhdeksi raportiksi toisten joukossa’.”¹⁸⁴

Erityisen monissa kommentteissa ja puheenvuoroissa raportissa nähtiin pelkästään puutteita. Milloin metsäteollisuus nähtiin kokonaan unohtetuksi raportista, milloin kyseenalaistettiin raportin laatineiden henkilöiden asiantuntemus. Myös toimialojen keskinäinen vuoropuhelu oli kirjoittajien mielestä puutteellista ja osin jopa täysin hyödyntämättä. Lisäksi raportissa ehdotettujen toimien yhteiskunnalle aiheuttavia hyötyjä oli käsitelty vaillinaisesti.

”Raportti kuitenkin unohtaa suomalaisen metsätalouden – puun tuottamisen – kilpailukyvn.”¹⁸⁵

”Yhtään kansainvälisesti hyvin tunnettua huipputiedemiestä ei ole edes tässä ryhmässä. Tämä näkyy jo käsitetasolla. Raporteissa puhutaan esimerkiksi koko ajan tuotteista ja palveluista.”¹⁸⁶

”Eri toimialojen työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun tuloksia ei kuitenkaan ole täysimääräisesti hyödynnetty.”¹⁸⁷

”Raportin yleinen vika on, että siinä ei eritellä systemaattisesti ehdotettujen toimien yhteiskunnallisia hyötyjä.”¹⁸⁸

Myös raportin konkretisoitumista ja täytäntöönpanoa epäiltiin, varsinkin hankalien ja moniselitteisten asioiden kohdalla. Näiden näkemysten mukaan raportti jäi ainoastaan yleiselle tasolle, vaikka se herättikin kommenttien mukaan julkista keskustelua asioista. Täsmällisten toimijoiden sekä toimien määrittely olisi saattanut antaa raportille konkreettisemmän leiman. Siinä oli paljon puheita ja näkemyksiä, mutta vain vähän konkretiaa ja toimintaa.

¹⁸² Haaparanta 2005, 50.

¹⁸³ ibid.

¹⁸⁴ Pehkonen 2005, 2.

¹⁸⁵ Maa- ja metsätaloustuottajien keskusliitto (MTK) 12.11.2004.

¹⁸⁶ HS 16.1.2005.

¹⁸⁷ SAK 9.11.2004.

¹⁸⁸ Haaparanta 2005, 44.

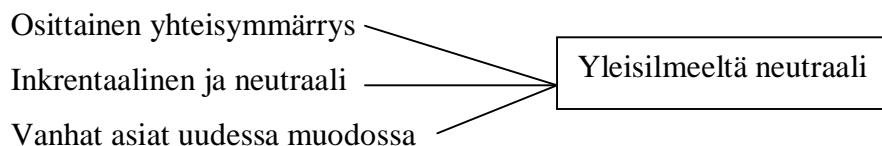
”Työmarkkinoiden haasteet ja uudistustarpeet on raportin ehkä eniten yleistä keskustelua herättänyt osio. [...] luvussa ei puhuta toimenpide-ehdotuksista kuten raportin muissa luvuissa vaan ”ehdotuksista” ja ”tavoitteista”.”¹⁸⁹

”Usein hyväkään valmistelu, asiantuntijatyö ja keskustelu eivät vie asioita eteenpäin. Sanat eivät muutu teoiksi.”¹⁹⁰

”Raporttien sanoma jää usein varsin yleiseksi ja tämä johtaa myös yleisiin ’on selvítettävä’, ’on kehitettävä’ -toimenpidesuosituksiin. Kenen on selvítettävä ja miten?”¹⁹¹

5.1.4. Yleisilmeeltä neutraali

Osaltansa yhteiskunnallisessa keskustelussa raportin nähtiin sisältävän ainoastaan pieniä uudistuksia ja olevan suhteellisen neutraali näkemys. Tähän liittyvät (työryhmän) osittainen yhteisymmärrys raportista, se, että vanhat asiat ovat uudessa muodossa ja raportin inkrementaalisuus ja neutraalius. (kuvio 6.)

KUVIO 6. Neutraalin yleisilmeen muodostavat alakategoriat

Keskustelussa nousi esille, että vaikka raportti herätti ristiriitaisia tunteita ja näkemyksiä, vallitsi joistain asioista ainakin osittainen konsensus. Erityisesti nähtiin, että työryhmä oli löytänyt yhteiset näkemykset keskeisistä asioista, ja vaikka täydellistä yhteisymmärrystä ei ollutkaan, vallitsi raportista kuitenkin tietty yksimielisyys asiantuntijoiden ja poliitikkojen parissa.

”Ryhmä pääsi yhteisymmärryksen kaikista keskeisistä linjauksista.”¹⁹²

”Tarvittavien muutosten suunnasta ei asiantuntijoiden ja päättäjien keskuudessa vallitse tosiasiaa suurta erimielisyyttä.”¹⁹³

Eräissä kannanotoissa raportti nähtiin hyvin neutraalina, ja niiden näkemysten mukaan se sisälsi ainoastaan pieniä uudistuksia. Raporttia pidettiin oikeansuuntaisena, jotain uutta sisältävänä ja harmittomana asiantuntijatyönä, josta ei ole vaaraa tulopoliittisille

¹⁸⁹ Pehkonen 2005, 6.

¹⁹⁰ Emt., 7.

¹⁹¹ HS 16.1.2005.

¹⁹² HS 10.11.2004c.

¹⁹³ HS 10.11.2004a.

neuvotteluille. Selvityksestä nähtiin niin ikään huokuvan tietynlainen optimistisuus Suomen mahdollisuuksia ja tulevaisuuden näkymiä kohtaan.

”Esitetyt keinot ovat oikean suuntaisia, joskin varovaisia.”¹⁹⁴

”Eihän tällainen asiantuntijatyö, raportti voi olla semmoinen, joka kaataisi tuponeuvottelut.”¹⁹⁵

”Raportissa on myös joitakin uusia ajatuksia. Työ on siten nimensä veroinen.”¹⁹⁶

”Raportissa, joka on muuten täynnä erilaisia uhkakuvia, ei pelätä näiden etujen häviämistä.”¹⁹⁷

Eräiden tahojen mielestä tässä selvityksessä oli vain laitettu vanhat asiat uuteen muotoon, jolloin selvitys ei sisältänyt mitään uutta, ja siihen tulevat asiat olivat jo entuudestaan tiedossa. Raporttia pidettiin tarkoitushakuisesti laadittuna tekeleenä, joka kirjoitettiin pitäen silmällä lopputuloksia ja haluttuja näkemyksiä.

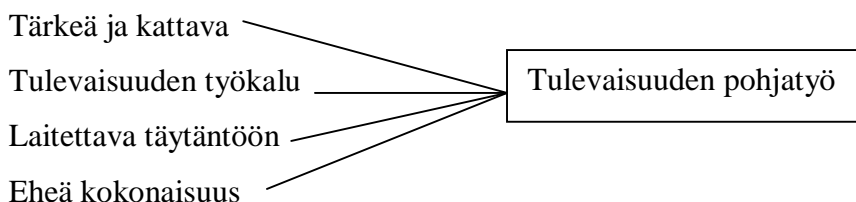
”Vastaavia raportteja on tehty tasaiseen tahtiin, ja kaikki niistä päätyvät suunnilleen samanlaisiin johtopäätöksiin.”¹⁹⁸

”Työryhmä ei ole keksinyt viisastenkiveä, jolla Suomi selviytyisi. Erilaiset työryhmät voivat osoittaa suunnan, johon pitäisi edetä.”¹⁹⁹

”Analyysi on monelta osin tarkoitushakuista ja osin sitä voi väittää ideologisesti värityneeksi tai muoti-ilmiöiden perässä juoksemiseksi.”²⁰⁰

5.1.5. Tulevaisuuden pohjatyö

Osaltaan raporttiin suhtauduttiin hyvänä pohjatyönä tulevaisuuden varalle. Sitä pidettiin tärkeänä ja kattavana tulevaisuuden työkaluna, joka tulisi laittaa pikimmiten täytäntöön. Lisäksi loppuraporttiin suhtauduttiin eheänä kokonaisuutena. (kuvio 7.)

KUVIO 7. Tulevaisuuden pohjatyön muodostavat alakategoriat

¹⁹⁴ Suomen yrittäjät 9.11.2004.

¹⁹⁵ HS 14.11.2004a.

¹⁹⁶ Pehkonen 2005, 5.

¹⁹⁷ Haaparanta 2005, 43.

¹⁹⁸ HS 11.11.2004a.

¹⁹⁹ HS 11.11.2004b.

²⁰⁰ Haaparanta 2005, 42.

Useimmissa kannanotoissa Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportti nähtiin osin puutteellisena tai muuten toimimattomana. Toisaalta raportti nähtiin julkisessa keskustelussa myös kattavana, tärkeänä ja erinomaisena selvityksenä, joka ilman muuta johtaa toimintaan.

”Raporteilla on erinomaiset tavoitteet, niissä käsitellään tärkeitä asioita ja tehdään hyviä ehdotuksia.”²⁰¹

”Suomen globalisaatiostrategiaehdotuksen valmistuttua mikään osapuoli ei voi perustellusti vedota laajojen lisäselvitysten tarpeeseen.”²⁰²

”Globalisaatioraporteista on keskusteltu lehdistössä ja vähitellen ne johtavat sekä valtakunnalliseen ja että muuhun kehittämistoimintaan.”²⁰³

Raportti nähtiin toimintamallina tuleville päätöksille ja parhaimpana mahdollisena välineenä, jolla voidaan vastata tulevaisuuden mukanaan tuomiin haasteisiin, olivatpa nämä haasteet sitten globalisaation aiheuttama maailmantalouden murros tai jotkin muut haasteet, joita Suomella on edessä. Näkemysten mukaan raportissa ideoidaan tulevaisuuden visiot, joille menestyminen ja varsinkin kasvu voi perustua.

”Tuleva kasvu [...] rakennetaan nyt toteutettavilla toimenpiteillä, joiden käynnistämiseksi löytyvät riittävät eväät globalisaatioyöryhmän raportista.”²⁰⁴

”Globalisaatioraportti on hyvä väline, jolla hallitus varautuu Suomen suurimpiin edessä oleviin haasteisiin.”²⁰⁵

Vaatimuksia kohdistui erityisesti siihen, että raportti ja sen toimenpide-ehdotukset laitettaisiin täytäntöön välittömästi. Siksi kannanotoissa vaadittiin toimia ja päätöksiä, raportin vakavasti ottamista ja sitä, että näitä asioita ryhdyttäisiin toteuttamaan yhdessä. Suomen etu ei ole se, että hyvätkin suunnitelmat kaatuvat siihen, että riitelemme keskenämme epäolennaisista asioista.

”Nyt tarvitaan hallitukselta ja eduskunnalta ripeitä päätöksiä osaamiseen, avautumiseen ja uudistumiseen perustuvan strategian toteuttamiseksi.”²⁰⁶

”Kun keskustelu on käyty, on päätösten ja toimeenpanon vuoro. Tällaista toimintaa voisi kutsua vaikka osaamiseksi, jolla pärjätään globaalissa maailmassa. Valitettavasti tämä tapa ei ole juurtunut poliittiseen päätöksen tekoon.”²⁰⁷

²⁰¹ HS 16.1.2005.

²⁰² EK 9.11.2004.

²⁰³ HS 16.1.2005.

²⁰⁴ HS 17.11.2004.

²⁰⁵ HS 25.11.2004a.

²⁰⁶ EK 9.11.2004.

²⁰⁷ Pehkonen2005, 7.

”Mitä enemmän aikaa kuluu ilman päätöksiä, sitä pahemmin ikääntyvä Suomi kriisiytyy. Jokainen vuosi jonka käytämme keskinäiseen riitelystä selkeän uudistusohjelman toteuttamisen sijasta, vain vaikeuttaa edessä olevaa sopeutumista maailmantalouden suureen murrokseen.”²⁰⁸

”Toivon, että raportti ja sen keinovalikoima otettaisiin vakavasti.”²⁰⁹

Loppuraportti nähtiin hyvänä pohjana, jolle laajempikin yhteiskunnallinen keskustelu ja tulevat päätökset voivat rakentua. Toisaalta, vaikka raporttia pidettiin hyvänä työnä, joka tehtiin suhteellisen lyhyessä ajassa, oli kommentteista havaittavissa pienoinen sarkastisuus. Se kohdistui erityisesti suomalaiseseen virkamieskulttuuriin juurtuneeseen omistautuneisuuteen ja intoon tuottaa erilaisia selvityksiä ja raportteja. Keskustelussa raportti nähtiin kuitenkin loogisena kokonaisuutena, jota ei tulisi tarkastella muuten kuin kokonaisuutena, koska toimenpiteet yhdessä ehdotusten ja taustatietojen kanssa limittyvät toisiinsa. Yksittäisten ehdotusten ja näkemysten arvioinnista tulee huomattavasti hankalampaa ilman oikeaa kontekstia.

”Työryhmä on tehnyt kelpoa työtä ja lyhyessä ajassa tuottanut raportin, jonka suositukset muodostavat hyvän pohjan tuleville päätöksille.”²¹⁰

”Suomalaiseen tyyliin työryhmälle on annettu niukasti aikaa, ja onkin kunnioitettavaa, että se on saanut aikaan raportin, jolle laajempi yhteiskunnallinen keskustelu voisi rakentua.”²¹¹

”Raportti on konkreettinen näyte siitä, että Suomessa osataan - jos ei muuta, niin ainakin kirjoittaa erinomaisia selvityksiä.”²¹²

”Kyse ei tietenkään voi olla yksittäisistä tempuista, vaan toimenpidekokonaisuuksista, joiden osat tukevat toisiaan.”²¹³

”Raporttia pitäisi pystyä arvioimaan kokonaisuutena, jonka osat kytkeytyvät tiiviisti toisiinsa.”²¹⁴

5.2. MONI-ILMEINEN GLOBALISAATIO

Loppuraportista käydyssä yhteiskunnallisessa keskustelussa suhtautuminen ja näkemykset globalisaatioon nousivat esiin siten, että varautumisen siihen tulisi tapahtua omista lähtökohdista, ja että se on negatiivinen muutosprosessi sekä osittain tuntematon ilmiö. Mutta toisaalta globalisaatio nähtiin myös mahdollisuutena kaikille ja sen kehitys

²⁰⁸ HS 10.11.2004a.

²⁰⁹ HS 10.11.2004b.

²¹⁰ Ahtiala 2005, 38.

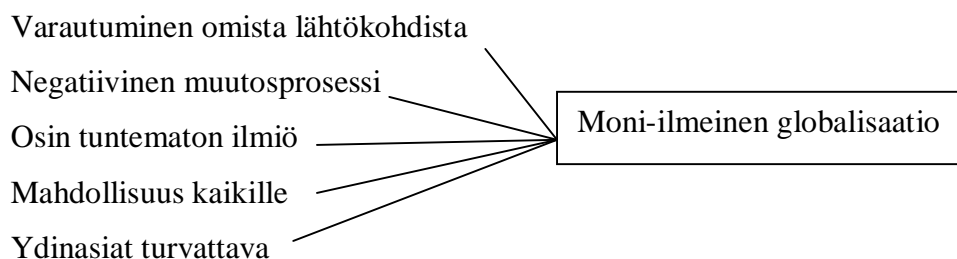
²¹¹ Haaparanta 2005, 42.

²¹² Pehkonen 2005, 2.

²¹³ HS 17.11.2004.

²¹⁴ Pehkonen 2005, 3.

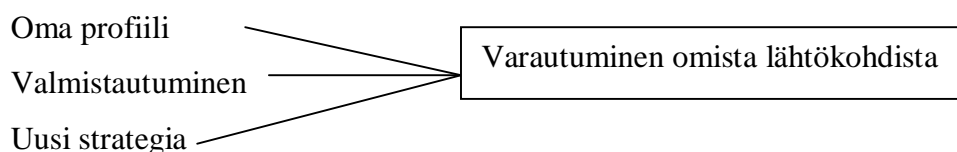
koettiin sellaisena, että ydinasiat on turvattava. Edellä mainitut asiat muodostivat globalisaation moni-ilmeisyyttä kuvaavat yläkategoriat. (kuvio 8.)

KUVIO 8. Globalisaation moni-ilmeisyyttä kuvaavat yläkategoriat

5.2.1. Varautuminen omista lähtökohdista

Käydyssä yhteiskunnallisessa keskustelussa globalisaatioon varautumisen tuli lähteä omista kansallisista lähtökohdista, joihin liitettiin voimakkaasti oma profiili, valmistautuminen sekä uuden ja kattavamman strategian tarve. (kuvio 9.)

KUVIO 9. Omista lähtökohdista varautumisen muodostavat alakategoriat

Globalisaatiota koskevissa näkemyksissä painotettiin omaa suomalaista profiilia, jonka kautta Suomen tulee muodostaa omat poliittiset ratkaisunsa ja linjauksensa maailmantalouden murroksessa. Tämän lisäksi nähtiin, että Suomen tulisi analysoida globalisaatiota omista lähtökohdistaan. Myös tietynasteiselle asennemuutokselle globalisaatiota koskien olisi tilausta.

”Pienen Suomen pitäisi harjoittaa yhteiskuntapolitiikkaa, joka varmistaa sen, että asemamme maailmanjärjestyksen muuttuessa säilyy mahdollisimman hyvänä.”²¹⁵

”Ehkä meillä on tarvetta globalisaatioraportille, joka lähtisi liikkeelle suomalaisen yhteiskunnan vahvuuksista. Niistä lähtökohdista arvioitaisiin sitä, miten Suomi pystyy parhaiten hyödyntämään syvenevää globalisaatiota.”²¹⁶

²¹⁵ HS 10.11.2004a.

²¹⁶ Pehkonen 2005, 3.

”Kuinka tässä kisassa [globalisaatiossa] sitten menestyy? Yksi keskeinen tekijä on asennemuutos. Suomi tarvitsee merkittävän joukon yrityksiä, jotka tähtäävät maailmanlaajuiseen markkinajohtajuuteen - eivät vain teknologiajohtajuuteen.”²¹⁷

Suomen ei tule odottaa että globalisaatio menisi eteenpäin automaattisesti ja sulavasti. Tästä syystä esiin tulleissa näkemyksissä korostettiin globalisaatioon valmistautumisen tärkeyttä. Muutoksiin varautumisen ei tule olla yksipuolista vaan monivivahteista, jolloin pystymme varmistamaan sen, että voimme pitää puolemme. Muuten Suomi joutuu globalisaation viemäksi ja heittelehtimäksi. Ainoastaan itse voimme vaikuttaa valmistautumisen kautta siihen, olemmeko kapteeni vai ajopuu globalisaation myrskyissä.

”Globalisaatio kasvattaa hiekkalaatikon kokoa, mutta samalla leikkijöiden määrä lisääntyy. Jos et pidä puoliasi, voit saada lapiosta päähäsi.”²¹⁸

”Raportin otsikko ’Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi’ kuvaa kuitenkin mielestäni hyvin sitä, miten Suomen tulee globalisaation haasteisiin vastata.”²¹⁹

”Kehitykseen kieltämättä liittyy myös sopeutumisiongelmiä. Ne eivät kuitenkaan poistu, jos jätämme reagoimatta taloudellisiin haasteisiin.”²²⁰

Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraporttia ei näkemyksissä nähty sellaisena strategiaperiaattina, että sillä tulnaisiin toimeen, vaan vaatimuksia uudesta strategiasta globalisaatioon nousi esille. Kommentteissa ilmeni, että ei ehdi kulu kovinkaan pitkään, ennen kuin ryhdytään tekemään uusia vastaavanlaisia selvityksiä. Siihen liittyvien keskeisten kysymysten vuoksi tarvitaan uusi työryhmä, jonka toivottiin koostumukseltaan olevan hyvin monipuolinen ja asennoitumistavoiltaan globaali. Tällöin ei kiinnitettäisi huomiota globalisaatioon ainoastaan Suomen kannalta, vaan avarrettaisiin katsontakantaa.

”Eikä ehkä kulu aikaa aikaakaan, kun joku ministeri asettaa uuden työryhmän pohtimaan keinoja vastata globalisaation haasteisiin.”²²¹

”Keskeiset kysymykset edellyttävät globaalistrategiatyöryhmän asettamista, eikä vain teollisuus- ja talousihmisistä koottuna.”²²²

”[Luonnonvaroja ja ihmisiä] ei voida enää tarkastella vain kotimaan kannalta, vaan globalisaatio ajaa maailmanlaajuiseen ajatteluun.”²²³

5.2.2. Negatiivinen muutosprosessi

²¹⁷ HS 27.12.2004.

²¹⁸ Pehkonen 2005, 3.

²¹⁹ HS 12.11.2004.

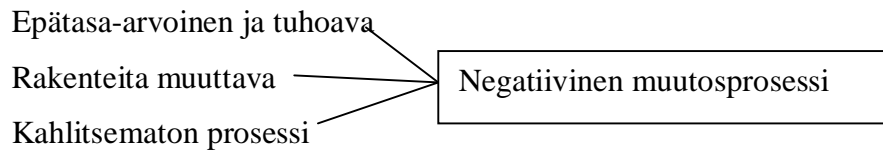
²²⁰ HS 17.11.2004.

²²¹ HS 11.11.2004a.

²²² HS 25.11.2004b.

²²³ ibid.

Globalisaation negatiivisena muutosprosessina näkevissä kommenteissa pääosassa olivat sen aiheuttama epätasa-arvoisuus, tuhoava vaikutus, rakenteita muuttava vaikutus ja sen kahlitsemattomuus. (kuvio 10.)

KUVIO 10. Negatiivisen muutosprosessin muodostavat alakategoriat

Komentoinnissa esille nousi negatiivisia näkemyksiä globalisaatiosta, sen vaikutuksista ja luonteesta. Ilmi tuli globalisaation epätasa-arvoisuus, jolloin sitä pidettiin epädemokraattisena prosessina, jolla on ihmisiä ja valtioita voimakkaasti erotteleva ja jaotteleva vaikutus. Puheenvuoroissa globalisaatiolla katsottiin olevan myös tuhoavia vaikutuksia, ja esille nousivat erityisesti näkemykset siitä, että se tuhoaisi maatalouden. Esille tuli myös käsityksiä siitä, että globalisaatio käyttää ihmiset loppuun pitäen näitä vain merkityksettömänä uusiutuvana luonnonvarana.

”Globalisaation nimissä yritetään nyt ajaa läpi asioita, joita ei tähän mennessä muuten ole hyväksytty demokraattisissa prosesseissa.”²²⁴

”Globalisaatiolla on suuret mahdollisuudet parantaa ihmisten elämää monin tavoin, mutta nykyään se ei täytä tätä lupaus. Liian harvat hyötyvät ja liian useat kärsivät ja jäävät sivuun globalisaatiosta.”²²⁵

”Globalisaatioraportti ei esitä keinoja maatalouden pelastamiseksi globalisaatiolta.”²²⁶

”Tätä globalisaatio, vapaa kauppa ja maataloustukien leikkaaminen saavat aikaan.[...] työskentelevät ihmiset ovat jo loppuun väsyneet jatkuvaan epävarmuuteen ja seitsemänpäiväisiin työviikkoihinsa kesät talvet.”²²⁷

Globalisaation nähtiin olevan myös rakenteita muuttava voima monellakin osa-alueella. Esille tulivat näkemykset työmarkkinoiden polarisoitumisesta, sekä vaatimuksia siitä, että näihin haasteisiin on reagoitava ja tarpeen vaatiessa sopeuduttava. Globalisaation uutta vaihetta kuvastaa se, että pelkästään yksinkertaiset ja mekaaniset kokoamis- ja kasaamistyöt eivät siirry halvan palkkatason ja matalan verotuksen maihin, vaan nyt

²²⁴ HS 11.11.2004b.

²²⁵ HS 10.11.2004c.

²²⁶ HS 4.12.2004.

²²⁷ ibid.

myös korkeampaa osaamista ja koulutusta vaativat toimet sekä yritysten pääkonttorit hakeutuvat kyseisiin valtioihin.

”Tilanne [globalisaatiossa] on kuitenkin muuttumassa, kun korkeampaa osaamista vaativat arvoketjun osat ohjelmisto- ja palvelutuotannosta alkaen siirtyvät korkean talouskasvun maihin. Tämä kehitys on selvemmin nähtävissä Yhdysvalloissa kuin Euroopassa.”²²⁸

”Tavoitteista on helppo olla yhtä mieltä - keinoista voi syntyä enemmän keskustelua. Ulkomaiset osaajat löytävät vaivatta maita, jossa palkkataso on korkeampi ja verotus keveämpää kuin Suomessa.”²²⁹

”Haasteemme ei ole työpaikkojen menettäminen vaan tuotantorakenteen sopeutus uuteen ja muuttuvaan tilanteeseen.”²³⁰

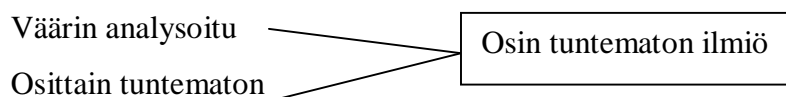
Globalisaation negatiivista ilmentymistä lisäsivät sellaiset näkemykset sen luonteesta, joiden mukaan sitä pidettiin täysin kahlitsemattomana prosessina, joka etenee omista teoistamme huolimatta. Voimme lähinnä olla tässä kehityksessä mukana vain sivustakatsojana. Toisaalta esiin nousi näkemys globalisaation luonteesta ja ominaisuuksista, jotka määräytyvät omien toimiemme kautta. Tällöin saatamme teoillamme vaikuttaa siihen, onko se uhka vai mahdollisuus.

”Globalisaatio etenee koko ajan meistä riippumatta.”²³¹

”Globalisaatio on sekä uhka, että mahdollisuus. Omista teoistamme riippuu, kumpi puoli painottuu enemmän.”²³²

5.2.3. Osin tuntematon ilmiö

Globalisaatiota pidettiin myös osin tuntemattomana ilmiönä, jolloin koettiin, että sitä on analysoitu väärin ja faktoihin sitoutumatta ja että sitä leimaa osittainen tuntemattomuus. (kuvio 11.)

KUVIO 11. Osin tuntemattoman ilmiön muodostavat alakategoriat

²²⁸ Korkeasti koulutettujen etujärjestö (AKAVA) 9.11.2004.

²²⁹ HS 17.11.2004.

²³⁰ Ahtiala 2005, 39.

²³¹ HS 17.11.2004.

²³² ibid.

Näkemyksistä osan mukaan globalisaatio nähtiin tuntemattomana ilmiönä ja prosessina sen vuoksi, että sitä on analysoitu väärin ja siitä tehdyt selvitykset ovat vajaita. Varsinkin loppuraportissa globalisaatiosta suoritettu analyysi nähtiin hyvin pirstaleisena. Tämän lisäksi globalisaation käsittely oli liian suppeaa, vaikka sitä olisi pitänyt tutkia laajemmin kulttuurisista ja poliittisista näkökulmista. Myös globalisaation aiheuttamat vaikutukset nähtiin osittain puhtaana spekulatiiona, vailla sen tarkempia fakta- tai tilastotietoja.

”Siinä tehty analyysi globalisaatiosta on hyvin sirpaleista, eikä perustu mihinkään järjestelmälliseen kehikkoon.”²³³

”Raportissa talouspolitiikan toimintaympäristöä on eritelty hyvin kapeasti. Siinä ei käsitellä globalisaation kulttuurisia eikä poliittisia ulottuvuuksia.”²³⁴

”Kukaan ei tiedä, kuinka suuri osa [teollisuuden työpaikkojen] vähennyksistä johtuu Kiina-ilmiöstä ja yleensä globalisaatiosta. Vielä vaikeampaa on ennustaa, miten globalisaatio vaikuttaa työllisyyteen tulevaisuudessa.”²³⁵

”Globalisaation aiheuttamista työpaikkojen menetyksistä ei ole kunnollista tilastotietoa.”²³⁶

Näkemyksiä globalisaatiosta leimasi se, että sitä pidettiin osittain tuntemattomana ilmiönä, jonka kaikkia vaikutuksia ei vielä tiedetä. Myös globalisaatiota koskeva tutkimustieto on puutteellista. Täten kaikkia vaikutuksia ei ole edes voitu käsitellä. Juuri globalisaatioon liittyvä tuntemattomuus ja myyttisyys ovat omiaan kasvattamaan sen vastustusta. Kun kaikkia globalisaation aiheuttamia vaikutuksia ei ole pystytty tai voitu käsitellä, nähdään helposti, että kaikkia ongelmiaakaan ei ole käsitelty. Eräässä käydyssä keskustelussa nousivat esille näkemykset erityisesti metsäteollisuuteen ja puuntuotantoon liittyvien kysymysten ja näkemysten puutteellisuudesta. Tulee kuitenkin muistaa, että puhuttaessa globalisaation aiheuttamista ongelmista ja niiden käsittelemättä jättämisestä, tarkoittaa se sitä, että kaikkia globalisaation hyötyjä ja mahdollisuuksiakaan ei välttämättä ole vielä käsitelty.

”Globalisaatiokehityksen vaikutus metsätalouteen on raportissa kokonaan sivuutettu. Kilpailukykyä korostava raportti siis näkee kilpailun haitalliseksi puumarkkinoilla.”²³⁷

”Globalisaatiokehityksen vaikutukset puun tuotannossa sivuutetaan täysin.”²³⁸

²³³ Haaparanta 2005, 42.

²³⁴ *ibid.*

²³⁵ HS 29.11.2004.

²³⁶ *ibid.*

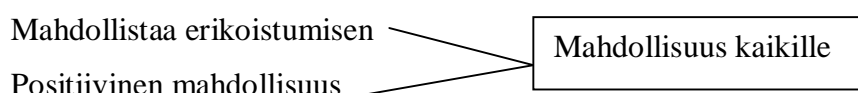
²³⁷ MTK 12.11.2004

²³⁸ HS 13.11.2004.

”Globalisaatiotyöryhmä on sivuuttanut monia muitakin inhimillisesti elintärkeitä kysymyksiä, kuten esimerkiksi sen, miten kansainvälistä eriarvoisuutta voitaisiin vähentää ja turvata ihmisille riittävästi ruokaa tässä maailmassa.”²³⁹

5.2.4. Mahdollisuus kaikille

Raportista käydyn yhteiskunnallisen keskustelun yhteydessä globalisaatio nähtiin myös mahdollisuutena kaikille, ja siihen liitettiin sen mahdollistama erikoistuminen ja positiivisuus. (kuvio 12.)

KUVIO 12. Mahdollisuuden kaikille muodostavat alakategoriat

Positiivisissa ja myönteisissä kannanotoissa globalisaatioon liitettiin erityisesti se, että se mahdollistaa valtioiden ja yritysten erikoistumisen maailmantaloudessa. Tällöin valtiolla on mahdollisuus valita mitä tehdään ja tuotetaan. Globalisaation hienous nousee tällöin esille sen tarjoaman diversiteetin kautta.

”Onhan globalisaation oleellinen riemu siinä, ettei meidän tarvitse olla hyviä kaikissa asioissa. Riittää, kun olemme vahvoja ja osaavia muutamissa tärkeissä asioissa.”²⁴⁰

”Globaalissa maailmassa kaikkea ei tarvitse tehdä itse.”²⁴¹

Yhtenä erittäin hallitsevana piirteenä keskustelussa esiintyi globalisaation antama ja luoma positiivinen mahdollisuus, jolloin globalisaatio nähtiin keskeisenä hyvinvointia luovana lähteenä ja elintason kohottajana. Niin ikään sen perusvire ja aiheutuneet vaikutukset olivat näkemyksissä myönteisiä ja kaikille mahdollisuuksia luovia.

”Globalisaatiosta on tullut - ja lienee jatkossakin - jatkuvan kehittymisen, lisääntyvän työnjaon ja innovaatioiden kasvualusta. Siten se on materiaalisen hyvinvoinnin keskeinen lähde.”²⁴²

”Jos hyvin käy [globalisaatiossa], jaettava kakku on entistä isompi, myös suomalaisille. Tämä näkökulma tulee esille raportissa, mutta ei riittävästi.”²⁴³

”Globalisaation vaikutukset ovat valtaosaltaan myönteisiä.”²⁴⁴

²³⁹ HS 4.12.2004.

²⁴⁰ Pehkonen 2005, 4.

²⁴¹ Emt., 5.

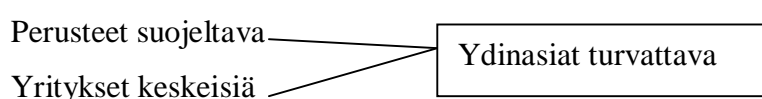
²⁴² Emt., 3.

²⁴³ ibid.

”Globalisaatio on ollut myönteinen mahdollisuus koko ihmiskunnalle ja tämän pitää olla perusvire, jolla Suomi ja suomalaiset tähän suhtautuvat.”²⁴⁵

5.2.5. Ydinasiat turvattava

Raportista käydyssä keskustelussa tuli esille se, että vaikka globalisaatio voidaan nähdä mahdollisuutena, niin tietyt ydinasiat on turvattava huolimatta sen rakenteita muuttavasta luonteesta. Erityisesti yritykset ja yhteiskunnan perusrakenteet nähtiin seikkoina, joiden varjelemiseen tuli kiinnittää huomiota. (kuvio 13.)

KUVIO 13. Ydinasioiden turvaamisen muodostavat alakategoriat

Näkemyksissä globalisaatio esiintyi kasvavana, kaikkiin perusteisiin vaikuttavana voimana. Tästä syystä esimerkiksi sosiaaliturvaa tulisi kasvattaa, koska globalisaatiolla nähtiin olevan osin eriarvoistava vaikutus. Kannanotossaan tasavallan presidentti Tarja Halonen korosti sitä, että vaikka globalisaatiosta on ollut meille hyötyä, tulevaisuudessa globalisaatiokehitystä tulee pyrkiä ohjaamaan aiempaa oikeudenmukaisempaan suuntaan. Pyrittäessä pärjäämään kansainvälisessä kilpailussa tulee pitää huolta siitä, että omat perustarpeet on turvattu ennen kuin vannotaan kansainvälisyyden nimeen.

”Globalisaation myötä sosiaaliturvaa pitäisi pikemminkin laajentaa kuin supistaa.”²⁴⁶

”Halonen muistutti Suomen kuuluvan toistaiseksi globalisaation voittajiin, mutta korosti, että globalisaatioprosessin oikeudenmukaisuuden edistämiseksi on jaksettava kamppailla.”²⁴⁷

”Vaikka kuinka huudettaisiin kansainvälisyyden nimiin, niin kuitenkin tulee perustarpeiden osalta varautua omavaraisuuteen. Kun kilpailu kriisissä kärjistyy valtioiden kesken, jokainen pitää omista perustarpeistaan kiinni.”²⁴⁸

Kannanotoissa huomio kiinnittyi perustarpeiden ja inhimillisten edellytysten turvaamisen lisäksi siihen, että kansainvälisillä markkinoilla eivät kilpaile niinkään yksittäiset kansallisvaltiot vaan kansainväliset yritykset. Huomiota tulisi kiinnittää tässä

²⁴⁴ HS 17.11.2004.

²⁴⁵ HS 10.11.2004c.

²⁴⁶ Haaparanta 2005, 45.

²⁴⁷ HS 12.11.2004.

²⁴⁸ HS 25.11.2004b.

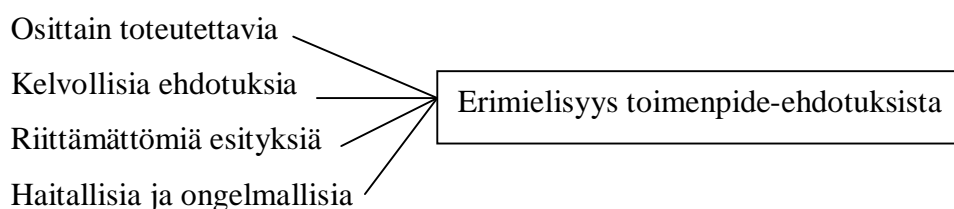
suhteessa enemmän yritysten tukemiseen maailmalla. Tästä syystä nähtiinkin, että raporttien ja selvitysten pohjana tulisi olla yritysten edellytyksien ja menestymisen tukeminen globaalissa maailmantaloudessa.

”[...] globalisoituvilla markkinoilla ei kilpaile Suomi. Siellä kilpailevat suomalaiset yritykset ja jossain määrin myös muut suomalaiset organisaatiot, kuten toimialaorganisaatiot.”²⁴⁹

”Yritykset ja niiden liiketaloudellinen tuloksellisuus ovat kaiken pohjana, minkä loppuraportinkin muodollisesti tunnustaa.”²⁵⁰

5.3. ERIMIELISYYS TOIMENPIDE-EHDOTUKSISTA

Tähän mennessä analyysissä tarkastelin ensin yleistä suhtautumista raporttiin kokonaisuutena sekä siihen, millaisena globalisaatio nähtiin kannanotoissa. Näiden lisäksi kiinnitän erityisen huomion kommentteihin, jotka koskevat raportin sisältämiä toimenpide-ehdotuksia. Toimenpide-ehdotukset nähdään osittain toteutettavina ja niiden nähdään olevan suhteellisen oikeilla linjoilla. Kannanotoissa nousee esille vaatimuksia sitoutumisesta ehdotuksiin. Toimenpide-ehdotuksia pidetään näkemyksissä kelvollisina, jolloin ne näyttävät toteutettavina, konkreettisina ja toimivina. Negatiivisissa näkemyksissä ehdotukset nähdään jopa haitallisina ja ongelmallisina, ja niiden ei katsota sisältävän mitään, mitä ei jo ennestään tiedettäisi. Täten niiden katsotaan olevan riittämättömiä. Edellä mainitut asiat muodostavat toimenpide-ehdotuksista vallitsevan erimielisyyden yläkategorian. (kuvio 14.)

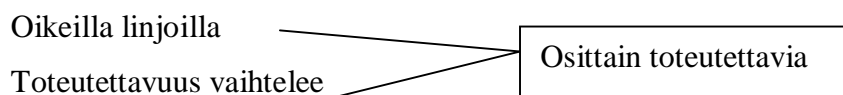
KUVIO 14. Erimielisyyttä toimenpide-ehdotuksista kuvaavat yläkategoriat

5.3.1. Osittain toteutettavia

²⁴⁹ HS 16.1.2005.

²⁵⁰ *ibid.*

Toimenpide-ehdotukset nähtiin osittain toteutettavina ja niiden nähtiin olevan suhteellisen oikeilla linjoilla, mutta jotta ehdotuksista edes osa saataisiin toteutettua, peräänkuulutettiin toimijoilta ja päättäjiltä sitoutumista niihin. Muutoin hyvätkään suunnitelmat eivät muutu konkreettisiksi. (kuvio 15.)

KUVIO 15. Ehdotusten osittaisen toteutettavuuden muodostavat alakategoriat

Vaikka toimenpide-ehdotusten nähtiin olevan suhteellisen oikeilla linjoilla, nousi esiin vaatimuksia niihin sitoutumisesta sekä päättäjien toimenpiteistä.

”Brunilan raportti tuntuu välillä haluavan sanella muille oikeat tavat hoitaa asioita. Kuitenkin raportti on oikealla asialla painottaessaan uusia kehittämistarpeita.”²⁵¹

”Liiketoimintaosaamisen perusteellinen hyödyntäminen on välttämätöntä, jos globalisaatioraporttien monia oikeansuuntaisia ehdotuksia halutaan konkretisoida ja toimeenpanna menestyksellisesti.”²⁵²

”Ei tarvita suurta pamausta vaan johdonmukainen useiden päätösten sarja. Nyt tarvitaan kipeimmin vain poliittista sitoutumista uudistuksiin ja muutoksiin.”²⁵³

”Hallitus on mestari tuottamaan erilaisia selvityksiä. Nyt vain tarvittaisiin toimenpiteitä.”²⁵⁴

Keskustelussa osa huomiosta kohdistui ehdotusten toteuttamisen ja täytäntöönpanon tasoon. Osassa näkemyksiä arvioitiin, että helpoimmat ehdotukset toteutetaan, ja vaikeammat, ne jotka vaativat laajempaa yhteiskunnallista vuoropuhelua, tullaan unohtamaan ja hautaamaan. Vaikka ehdotukset nähtiin hyvinä, arvioitiin toteutettaviksi ainoastaan esitettyjen toimenpide-ehdotusten suuntaisia ehdotuksia.

”Osa on helppo toteuttaa, osa on vaikeita.”²⁵⁵

”Raportin esittämistä lähtökohdista on yleisellä tasolla vaikea olla eri mieltä. Toimenpide-esitykset ja niiden konkretisointi tai toteuttamiskelpoisuus on jo asia erikseen. Tämä näkyi hyvin raportin julkaisua seuranneessa keskustelussa.”²⁵⁶

²⁵¹ HS 14.11.2004b.

²⁵² HS 16.1.2005.

²⁵³ HS 10.11.2004a.

²⁵⁴ HS 10.11.2004b.

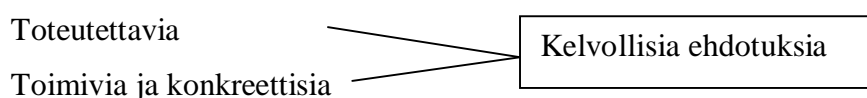
²⁵⁵ HS 31.1.2005.

²⁵⁶ Pehkonen 2005, 3.

”Uutta raportti uhkaa sama kohtalo kuin Sailaksen työllisyystyöryhmän mietintö: se heitetään pölyttymään hyllylle ja siitä toteutetaan vain joitakin yksityiskohtia ja nekin pitkän ajan kuluessa vesitettyinä.”²⁵⁷

5.3.2. Kelvollisia ehdotuksia

Raportin ja toimenpide-ehdotusten saamien negatiivisten kommenttien lisäksi mukaan mahtui myös positiivisia kommentteja ehdotuksista. Tällöin toimenpide-ehdotukset nähtiin kelvollisina, toteutettavina, suurelta osaltaan toimivina sekä konkreettisina. (kuvio 16.)

KUVIO 16. Kelvollisten ehdotusten muodostavat alakategoriat

Ehdotusten täytäntöönpanoa koskevat kommentit koskivat nimenomaan sitä, että raportin esittelemät perustellut ehdotukset toteutettaisiin kokonaisuudessaan. Koska raportti on kokonaisuus, ei auta, että toteutetaan ainoastaan helpoimmat ja vähäisiä ponnistuksia vaativat näkemykset.

”Helpommat ratkaisut eivät riitä, vaan koko kokonaisuus on hoidettava. Jos Brunilan esityksiä ei toteuteta, joudutaan leikkaamaan.”²⁵⁸

”Toivottavasti tämän raportin kohdalla käy toisin, sillä se sisältää paljon perusteltuja ja kannatettavia toimenpide-ehdotuksia. Ne ovat toteuttamisen arvoisia.”²⁵⁹

Ehdotusten toteutettavuuden lisäksi kommentteissa näkyi se, että ehdotukset olivat aikaisempia konkreettisempi ja toimivampia. Näissä näkemyksissä oltiin tyytyväisiä siihen, että raportissa esiintyneet luvut ja prosentit olivat hyviä ja ymmärrettäviä. Onkin mielenkiintoista nähdä vastakkainasettelu eri näkemysten välillä ehdotuksissa. Osa sanoo ehdotuksia yleispäteviksi ja konkretisoitumattomiksi, kun toiset taas näkevät ne konkreettisina sekä toimeenpantavina esitettyjen prosenttien ja lukujen valossa.

”Raportista löytyy myös muutamia konkreettisia, euroilla tai prosenteilla höystettyjä esityksiä.”²⁶⁰

²⁵⁷ HS 11.11.2004b.

²⁵⁸ HS 31.1.2005.

²⁵⁹ Pehkonen 2005, 7.

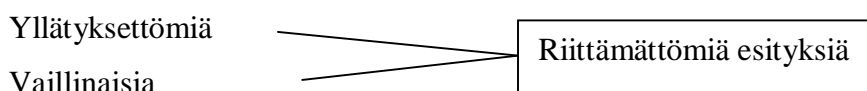
²⁶⁰ Pehkonen 2005, 5.

”On pelkkää spekulatiota olettaa, että nousevat taloudet uhkaisivat merkittävästi työllisyyttä Suomessa ja muissa kehittyneissä maissa. Paljon suurempaa uudistumisen tarvetta voi aiheuttaa teknologian kehitys. Valtaosa globalisaatiotyöryhmän ehdottamista toimenpiteistä sopii onneksi tähänkin tilanteeseen.”²⁶¹

”Brunilan työryhmän keskeiset esitykset liittyvät osaamisen ja innovaatioiden kehittämiseen. Vanhasen mukaan vielä työryhmän väliraportissa keväällä esitykset olivat ylimalkaisia. Nyt lisättiin konkretiaa.”²⁶²

5.3.3. Riittämättömiä esityksiä

Raportin sisältämistä toimenpide-ehdotuksista oltiin myös sitä mieltä, että niissä ei ollut mitään sellaista, jota ei aiemmin tiedetty, jolloin niitä pidettiin kerta kaikkiaan riittämättöminä. Toimenpide-ehdotukset olivat yllätyksettömiä ja osin vaillinaisia. (kuvio 17.)

KUVIO 17. Riittämättömien esitysten muodostavat alakategoriat

Toimenpide-ehdotusten yllätyksettömyys näkyi kommentissa siten, että joissain raportin ehdotuksissa tuli ilmi selvä tarkoitushakuisuus. Ehdotukset eivät tarjonneet tietoa ja näkemyksiä, jotka eivät olisi olleet jo etukäteen tiedossa. Syntyi ihmettelyä siitä, miksi raportti ylipäätään laadittiin. Ehdotuksista huokui tietynlainen yleisluontoisuus, jonka epäiltiin olevan tapa saada hyvät ehdotukset unohdetuiksi.

”Käsitellessä verokilpailua raportin taustalla on ehkä tarkoituksenhakuisuus.”²⁶³

”Politiikkasuositusten peruslinja oli siis jo etukäteen tiedossa, joten mihin tätä työtä tarvittiin?”²⁶⁴

”Kovin yleisluonteiset ehdotukset tahtovat olla varma tapa saada hautaan hyvät tai hyvää tarkoittavat ehdotukset, mihin ohjausryhmä ei omien sanojensakaan perusteella ole tähännyt.”²⁶⁵

Sen lisäksi että toimenpide-ehdotuksia pidettiin yllätyksettöminä, koettiin ne osittain myös vaillinaisiksi. Useat raportin esittelemistä politiikkasuosituksista nähtiin heikosti

²⁶¹ HS 29.11.2004.

²⁶² HS 14.11.2004a.

²⁶³ Haaparanta 2005, 47.

²⁶⁴ Emt., 50.

²⁶⁵ HS 16.1.2005.

perustelluiksi ja perustelut ristiriitaisiksi, mikäli niitä oli ollenkaan annettu. Ehdotusten vaillinaisuus ja perustelemattomuus tuli kommentoissa esille siten, että selvitystyön aikana eri laitoksilta ja tahoilta tilattujen tausta- ja pohjaraporttien sisältämää tietoa ei koettu hyödynnetyksi riittävän hyvin. Nähtiinpä osan loppuraportin ja taustaraporttien tiedoista olevan myös ristiriidassa keskenään.

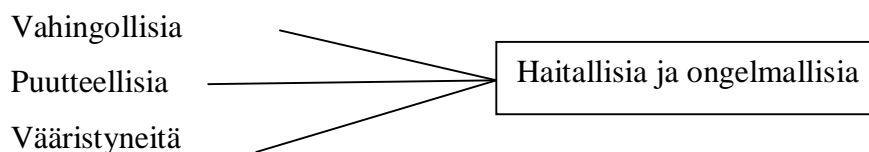
”Monille politiikkasuosituksille annetut perustelut, sikäli kuin niitä ylipäätään perustellaan, ovat heikot ja osin ristiriitaiset.”²⁶⁶

”Raportissa annetaan se kuva, että jotenkin Suomen kannalta olisi hyvä asia, jos tänne tehtäisiin nettomääräisesti suoria sijoituksia. Mitään perusteita väitteelle ei esitetä.”²⁶⁷

”Huomattavaa osaa toimenpidesuosituksista ei perustella kunnolla. Ryhmän tilaamat taustaraportit ovat jääneet vähälle käytölle, osa raporteista on jopa ristiriidassa niiden kanssa.”²⁶⁸

5.3.4. Haitallisia ja ongelmallisia

Osassa näkemyksiä toimenpide-ehdotusten koettiin olevan jopa vahingollisia. Niiden katsottiin olevan täynnä puutteita ja antavan vääristyneen kuvan tulevaisuudesta ja keinoista joilla siihen tulisi varautua. (kuvio 18.)

KUVIO 18. Haitallisten ja ongelmallisten ehdotusten muodostavat alakategoriat

Kaikista torjuvimmin toimenpide-ehdotuksiin suhtautuvat kokivat ehdotusten olevan jopa vahingollisia ja lisäävän riskejä. Kannanotoista oli havaittavissa se, että ehdotuksia valmisteltaessa oli kiinnitetty liiaksi huomiota tulosajatteluun, josta puolestaan seuraa se, että esitetyt ehdotukset eivät vastaa niihin haasteisiin, joita tulevaisuus tuo eteen. Erityisen huomion kohteena olivat näkemykset Suomen koulutusjärjestelmää koskevista toimenpide-ehdotuksista.

”Aika helposti voi myös päätyä sellaiseen johtopäätökseen, että raportin tekijöiden mielestä uusia työpaikkoja ei synny, ellei kansalaisia kyykytetä.”²⁶⁹

²⁶⁶ Haaparanta 2005, 44.

²⁶⁷ Emt., 47.

²⁶⁸ Emt., 42.

”Ehdotukset kasvattavat yksittäisten kansalaisten riskejä samalla, kun julkisen vallan tarjoama sosiaalivakuutus supistuu.”²⁷⁰

”Tulosohjauksajattelua ja käytäntöjä ei kannata virittää liian yksityiskohtaisiksi. Jossakin vaiheessa sopeutujaksi jää vain koulutuksen laatu. Tätähän ei kai haluta?”²⁷¹

”Raportti myös sivuuttaa väestön ikärakenteen haasteet koulutusjärjestelmälle. Väestön vanhetessa koulutuksen painopisteen on siirryttävä aikuiskoulutuksen suuntaan.”²⁷²

Toimenpide-ehdotuksissa havaittiin yleisesti monenlaisia puutteita, riippuen niitä kommentoineen tahon omista näkemyksistä ja preferensseistä. Käydystä keskustelusta oli mielenkiintoista havaita, että ehdotuksia laadittaessa ei kaikkia näkökulmia ollut keskustelijoiden mielestä arvioitu riittävän hyvin. Esimerkiksi vertailukohteet kansainvälisiin ja arvönäkökulmiin loistivat puuttumisellaan. Näiden puutteellisuuksien vuoksi ehdotuksia pidettiin vähäisinä, kannustamattomina ja lähes kosmeettisina.

”Mietintö korostaa kyllä suomalaisen osaamisen ja koulutuksen merkitystä. Mutta mikä muutos syntyykään, kun muissakin maissa opetus paranee?”²⁷³

”Mietinnössä ei ole esitetty minkäänlaisia arvojen vaihtoehtoja, vain kapeakatseisia kasvutavoitteita.”²⁷⁴

”Pettymys on, että raportin ehdotukset yrittäjyyden kannusteiden parantamisesta mm. verotuksen avulla ovat jääneet vähäisiksi.”²⁷⁵

Näkemykset, joiden mukaan loppuraportissa esitetyt toimenpide-ehdotukset olivat vääristyneitä, perustuivat siihen, että niiden kieliasu oli korkealentoista ja paikoin melko byrokraattista. Näitä vääristyneitä ilmauksia väritti osaltaan toimenpide-ehdotusten vahva puolueellisuus sekä se, että niissä ylikorostettiin joitain näkemyksien ja asioiden merkityksiä.

”Iso osa toimenpide-ehdotuksista on puettu suosituksiksi ja jatkoselvityksen aiheiksi. Byrokraattisia syntejä raportista löytyy yllin kyllin. Toimenpide-ehdotuksissa vilisee yleisiä teosanoja ’kehitetään’, ’selvitetään’ ja ’laaditaan’.”²⁷⁶

”Globalisaatioraportti sisältää runsaasti työnantajien käsityksiä myötäileviä näkemyksiä siitä, miten esimerkiksi pitäisi muuttaa palkkausta, työaikoja ja eläkkeitä.”²⁷⁷

”Raportissa esiin tuotu ’huippuosaajien’ merkitys saattaa olla liioiteltua.”²⁷⁸

²⁶⁹ HS 11.11.2004b.

²⁷⁰ Haaparanta 2005, 45.

²⁷¹ Pehkonen 2005, 5.

²⁷² STTK 9.11.2004

²⁷³ HS 25.11.2004b.

²⁷⁴ ibid.

²⁷⁵ EK 9.11.2004.

²⁷⁶ Pehkonen 2005, 5.

²⁷⁷ HS 25.11.2004b.

²⁷⁸ Haaparanta 2005, 47.

5.4. YHTEENVETO TULOKSISTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata millaista yhteiskunnallinen keskustelu Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportista on ollut. Pyrkimyksenä oli saada tietoa siitä, miten raportti hyväksyttiin kokonaisuudessaan yhteiskunnallisessa keskustelussa ja millaisia näkemyksiä siitä ja sen esittelemistä toimenpide-ehdotuksista esiintyi. Lisäksi tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli käydyn keskustelun yhteydessä tarkastella keskustelijoiden mielipiteitä sekä käsityksiä globalisaatiosta.

Tutkimustulokset vahvistavat aiemmin oletettuja näkemyksiä siitä, että loppuraportti nähdään yhteiskunnallisessa keskustelussa ristiriitaisena kokonaisuutena. Ensinnäkin raporttia kuvattiin ristiriitaisena ja liioiteltuna, ja siihen liitettiin väitteitä puolueellisuudesta ja rajoittuneisuudesta. Voimakkaimmissa näkemyksissä raportin nähtiin olevan täynnä puutteita, ja kokonaisuutena turha työ. Ristiriitaisuutta kuvastavat vastakkaiset näkemykset raportin neutraalista yleisilmeestä ja positiivisesti latautuneet ilmaukset, joissa raporttia pidettiin pohjatyönä tulevaisuuteen. (liite 3.)

Julkisen keskustelun yhteydessä esiintyneet näkemykset globalisaatiosta olivat yhtä moni-ilmeisiä kuin globalisaation olemus itsessään. Globalisaation moni-ilmeisyyttä kuvastaa näkemysten vaihtelevuus laidasta laitaan. Varautumisen globalisaation nähtiin olevan tarpeellista omista lähtökohdista, koska se koettiin negatiivisia muutoksia aiheuttavana prosessina, jonka kaikkia ominaisuuksia ja ilmenemismuotoja ilmiönä ei tunneta. Kaikki näkemykset eivät kuitenkaan olleet negatiivisia, vaan globalisaation nähtiin olevan myös mahdollisuus. Ilmitulleiden negatiivisten ja positiivisten näkemysten lisäksi korostettiin sitä, että tietyt ydinasiat tulee turvata globalisaatiossa. (liite 4.)

Tutkimuksessa tarkasteltiin lisäksi toimenpide-ehdotuksista syntyneitä kommentteja ja kannanottoja. Julkinen keskustelu itsessään oli monipuolista ja jakaantunutta, joten lähtökohtaisesti voitiin ennakoida suhtautumisen toimenpide-ehdotuksiin olevan ristiriitaista. Myönteisimmissä kannanotoissa raportin ehdotukset nähtiinkin kelvollisiksi ja osittain toteutettaviksi. Kielteisimmissä näkemyksissä ehdotukset puolestaan nähtiin riittämättöminä ratkaisuin, jotta voitaisiin vastata edessä oleviin haasteisiin. Kaikkein negatiivisimmissä näkemyksissä ehdotuksia pidettiin jopa haitallisina ja ongelmallisina. (liite 5.)

Tutkimuksessa tarkasteltiin 122 alkuperäistä ilmausta raportista, globalisaatiosta ja toimenpide-ehdotuksista. Tämän lisäksi kyseiset ilmaukset jaoteltiin määrällisesti ja laadullisesti alla olevaan taulukkoon, josta selviää kuhunkin kategoriaan kuuluvien ilmausten määrä ja niiden näkökulma suhteessa Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraporttiin (*positiivinen, neutraali, negatiivinen*).

	Raportti	Globalisaatio	Toimenpide-ehdotukset	Yhteensä / kpl
<i>Positiivinen</i>	14	6	7	27
<i>Neutraali</i>	9	14	8	31
<i>Negatiivinen</i>	35	16	13	64
<i>Yhteensä</i>	58	36	28	122

Taulukko. Positiivisten, neutraalien ja negatiivisten ilmausten lukumäärä analysoidussa aineistossa

Taulukkoon kerätyistä tuloksista voidaan havaita, että yhteiskunnallisessa keskustelussa raportista kaikissa kolmessa luokassa esiintyi negatiivissävytteisiä kommentteja ja kannanottoja enemmän kuin neutraaleja tai positiivisia kommentteja.

6. POHDINTA

6.1. TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDEN TARKASTELU

6.1.1. Tutkimusaineiston ja -analyysin luotettavuus

Metodikirjallisuudessa tutkimusmenetelmien luotettavuutta käsitellään yleensä *validiteetin* (tutkimuksessa on tutkittu sitä, mitä on luvattu) ja *reliabiliteetin* (tutkimustulosten toistettavuus) käsittein. Laadullisen tutkimuksen piirissä nämä käsitteet ovat kuitenkin kohdanneet kritiikkiä pääosin siksi, että ne ovat syntyneet kvantitatiivisen tutkimuksen piirissä ja käsitteinä niiden ala vastaa lähinnä vain määrällisen tarpeita.²⁷⁹ Veikko Pietilän mukaan validiteetilla voidaan kuitenkin laadullisessa tutkimuksessa tarkoittaa sitä, missä määrin tutkittavaa ilmiötä ilmaisemaan valitut havainnoitavissa tai mitattavissa olevat ilmiöt sitä todellisuudessa ilmaisevat. Reliabiliteetilla puolestaan tarkoitetaan tietojenkeruumenetelmää ja sen luotettavuutta. Jotta tietojenkeruumenetelmiä voitaisiin pitää reliaabeleina, niiden tulee antaa tutkittavasta ilmiöstä luotettavaa ja vapaata tietoa.²⁸⁰ Validiteettikysymys korostuu erityisesti niissä tutkimuksissa, joissa dokumenttien sisällön perusteella pyritään tekemään päätelmiä muista, dokumenttien ulkopuolisista ilmiöistä²⁸¹.

Tarkasteltaessa objektiivisuuden ongelmaa tulee toisistaan erottaa havaintojen puolueellisuus ja luotettavuus. Puolueellisuus nousee kysymykseksi esimerkiksi siinä, pyritäänkö ymmärtämään ja kuulemaan tiedonantajaa itseään vai suodattuuko tiedonantajan kertomus tutkijan oman kehyksen läpi. Vaikuttaako esimerkiksi tutkijan sukupuoli, ikä, uskonto tai poliittinen asema siihen, miten asioita havainnoidaan?²⁸² Tämän tutkimuksen kohdalla ensisijainen tarkoitukseni oli kuvata raportista syntyneitä yhteiskunnallista keskustelua mahdollisimman tosiasiallisesti, sellaisena kuin se dokumentissa ja lausunnoissa ilmeni. On kuitenkin tunnustettava, että omaa subjektiivista arvomaailmaa on käytännössä mahdotonta sulkea ajattelun ulkopuolelle, mikä saattaa heikentää tutkimuksen puolueettomuutta.

²⁷⁹ Tuomi & Sarajärvi 2003, 133. ks. myös Eskola & Suoranta 1998, 210.

²⁸⁰ Pietilä 1973, 247 & 233.

²⁸¹ Emt., 261.

²⁸² Tuomi & Sarajärvi 2003, 133.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuskysymykset liittyvät aineiston laatuun, tutkijaan, aineiston analyysiin ja tulosten esittämiseen. Aineiston keruussa saatu tietoa on riippuvaista siitä, miten on onnistuttu tavoittamaan tutkittava ilmiö. Tällöin erityisesti aineiston laatu korostuu. Aineiston analyysissä painottuvat tutkijan taidot, arvostukset ja oivalluskyky.²⁸³ Tutkimuksessa olennainen huomio on kiinnitettävä aineiston edustavuuteen ja analyysin arvioitavuuteen, jolloin pyritään osoittamaan yhteys aineiston ja analyysin välillä. Tutkimusaineiston hankinnassa on olennaista se, että sitä kerätään sieltä missä tutkittava ilmiö esiintyy. Tämän tutkimuksen kannalta aineiston keruu tapahtui pääsääntöisesti Helsingin Sanomissa raportista käydystä keskustelusta ja kommentoinnista, etujärjestöjen lausunnoista ja muutamasta tieteellisestä artikkelista. Raporttiin ja sen tematiikkaan liittyvät artikkelit, lausunnot ja kommentit kerättiin yhteen, jonka jälkeen aineiston analyysi aloitettiin. Artikkelit- ja lausuntotyyppiseen aineistoon ei ole mahdollista esittää aineistoa tarkentavia lisäkysymyksiä, mikä on tutkimuksen luotettavuutta heikentävä tekijä. Tällöin aineiston luotettavuus perustuu omaan harkintaan. Yleisten laadullisten tutkimusten luotettavuuskysymysten lisäksi sisällönanalyysin haasteena on, miten tutkija pystyy pelkistämään aineistonsa niin, että se kuvaa mahdollisimman luontevasti tutkittavaa ilmiötä tai ilmiöitä²⁸⁴.

Tutkimukseen kasattu aineisto analysoitiin teoriasidonnaisella sisällönanalyysimenetelmällä, jonka erityisenä haasteena oli, miten onnistutaan pelkistämään aineisto ja muodostamaan siitä sellaiset ala- sekä yläkategoriat, jotka kuvaavat mahdollisimman luontevasti tutkittavaa ilmiötä, ja jotka onnistuttaisiin abstrahointivaiheessa liittämään määriteltyihin tutkimusta kuvaaviin pääluokkiin. Tutkimusmenetelmänä käytetyssä teoriasidonnaisessa sisällönanalyysissä tutkittavan ilmiön ominaisuudet ja teoreettiset näkemykset olivat ns. etukäteen tiedossa. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta olennaista on, että voidaan osoittaa yhteys tulosten ja aineiston välillä. Kuten Eskola asian näkee, laadullisessa tutkimuksessa arviointi pelkistyy kysymykseksi tutkimusprosessin luotettavuudesta²⁸⁵.

Laadullisten aineistojen luotettavuutta arvioidessa huomiota tulee kiinnittää erityisesti aineiston yhteiskunnalliseen merkittävyyteen ja riittävyteen, analyysin kattavuuteen, arvioitavuuteen ja toistettavuuteen.²⁸⁶ Aineiston riittävydelle ei ole oikeastaan mitään

²⁸³ Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 36.

²⁸⁴ *ibid.*

²⁸⁵ Eskola & Suoranta 1998, 211.

²⁸⁶ Mäkelä 1990, 47-48.

mittalukuja. Jonkinlaisena riittävyden kriteereinä voidaan pitää sitä, kun tapauksesta ei tule esiin uusia piirteitä (*saturaatio*) ja kaikki aiheeseen liittyvä aineisto on kerätty. Analyysin kattavuudella tarkoitetaan puolestaan sitä, että tulkintoja ei perusteta satunnaisiin poimintoihin.²⁸⁷ Tätä tutkimusta tehdessäni tutkin aiheeseen liittyvää aineistoa laaja-alaisesti, vaikkakin itse analyysin kohteeksi valikoituivat tietyt, merkittävimmät ja keskustelua monipuolisesti kuvaavat artikkelit. Aineistoa analysoidessa tietyt teemat ja asiat korostuivat voimakkaasti, jolloin tulokset saavat yhteiskunnallista merkittävyyttä. Tällöin kvalitatiiviselle aineistolle ominaisena korostuu sen ilmauksellisuus, rikkaus, monitasoisuus ja kompleksisuus²⁸⁸. Analyysin luotettavuutta lisäävät vielä toistettavuuden kriteerit, jolloin luokittelu- ja tulkintasäännöt on esitetty niin yksinkertaisesti, että toinen tutkija niitä soveltamalla pääsee samoihin tuloksiin²⁸⁹.

Tutkimusraportissa on pyritty kuvaamaan tarkasti analyysin vaiheet, jotta selvitystä lukiessa voidaan seurata, miten tuloksissa esitettyihin luokituksiin on päädytty. Mukana olevissa liitteissä selvennetään analyysin etenemistä. Koska jokaisella tutkijalla on oma arvomaailmansa, on mahdotonta sanoa päätyisikö toinen tutkija kuitenkin täysin samoihin lopputuloksiin. Tutkimustuloksia esittelevässä osassa on lainauksia alkuperäisaineistosta, jotta voidaan nähdä käsitteellisten kategorioiden ja aineiston välinen yhteensopivuus sekä arvioida analyysin onnistuneisuutta sekä luotettavuutta. Kvalitatiivisissa analyysissa tutkija joutuu jatkuvasti pohtimaan tekemiään ratkaisuja ja näin ottamaan yhtä aikaa kantaa sekä analyysin kattavuuteen että työnsä luotettavuuteen²⁹⁰.

6.1.2. Tutkimustulosten luotettavuuden arviointi

Kvalitatiivisen tutkimuksen analysointiin ei ole annettu yhtä selkeitä ohjeita kuin kvantitatiiviseen tutkimukseen. Tämä johtuu puhtaasti tutkimuksen, aineiston ja analyysin luonteesta. Tutkimusta arvioidaan yleensä kokonaisuutena, jolloin sen sisäinen johdonmukaisuus (koherenssi) painottuu. Huomio tulee kiinnittää seuraavien kohtien täyttymiseen, eikä pelkästään yksittäin, vaan niiden tulee olla komplementaarisisessa suhteessa toisiinsa²⁹¹:

²⁸⁷ Mäkelä 1990, 52-53.

²⁸⁸ Alasuutari 1994, 75.

²⁸⁹ Mäkelä 1990, 53.

²⁹⁰ Eskola & Suoranta 1998, 209.

²⁹¹ Tuomi & Sarajärvi 2003, 135-137. ks. esim. Varto 1992, 104.

- Tutkimuksen kohde ja tarkoitus
- Omat sitoumukset tutkijana
- Aineistonkeruu
- Tutkimuksen tiedonantajat (data)
- Tutkija-tiedonantaja-suhde
- Tutkimuksen kesto
- Aineiston analyysi
- Tutkimuksen luotettavuus
- Tutkimuksen raportointi

Tutkimus ei ole valmis vielä silloin, kun tulokset on analysoitu, vaan vasta sen jälkeen kun saatuja tuloksia on selitetty ja tulkittu. Tulkinalla tarkoitetaan sitä, että pohditaan analyysin tuloksia ja muodostetaan niistä omia johtopäätöksiä.²⁹² Tutkimuksen tarkoituksena oli muodostaa kokonaiskuva Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportista syntyneestä yhteiskunnallisesta keskustelusta, johon etsittiin vastausta aineistosta kolmen eri tutkimuskysymyksen kautta, jotta näkemyksistä saataisiin esiin erilaisia mielipiteitä. Raportista käydystä yhteiskunnallisesta keskustelusta voidaan käsitykseni mukaan muodostaa riittävän laaja näkemys, kun siitä on nostettu esiin yleiset kannanotot raporttiin, globalisaation käsitteellistämiseen ja esitettyihin toimenpide-ehdotuksiin.

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on aina tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline.²⁹³ Täten tutkimusraportit ovat myös henkilökohtainen, tutkijan oma persoonallinen näkemys, jossa on mukana hänen arvomaailmansa, joten tulkinta ei ole välttämättä täysin toistettavissa eikä siirrettävissä toiseen asiayhteyteen. Tällöin tulee pitää mielessä, että tutkimuksessa tuotettu tieto ei myöskään ole välttämättä yleistettävissä. Tuloksiin ovat väistämättä vaikuttaneet tutkijan näkemykset ja kokemukset, joten toisen tutkijan tekemät johtopäätökset saattaisivat olla samasta aineistoista erilaiset, kuten lähestymistapa koko tutkimukseen. Kvalitatiivinen tutkimus tuottaa aina erilaisia luokitteluja, käsitteellisiä välineitä ja selityksiä erilaisille ilmiöille²⁹⁴.

Näkemykseni mukaan tutkimuskysymyksiin saatiin vastaukset, joiden erittely tapahtuu seuraavassa luvussa kunkin tutkimuskysymyksen mukaan. Tutkimustulokset muodostuivat siitä todellisuudesta, jossa raportista käyty näkyvä yhteiskunnallinen keskustelu raadollisimmin ja näkyvimmin esiintyi, siis Helsingin Sanomien artikkeleissa sekä muutamassa tieteellisessä kirjoituksessa ja etujärjestöjen

²⁹² Hirsjärvi ym. 1997, 220-221.

²⁹³ Eskola & Suoranta 1998, 211.

²⁹⁴ Alasuutari 1994, 205.

kommenteissa. Näin ollen kommentit voitiin liittää oletettuun abstraktiin kuvaukseen raportista, globalisaatiosta ja toimenpide-ehdotuksista, jotka muodostuivat luokitelluista kategorioista. Sanat eivät sinällään ole tärkeitä, vaan tärkeintä on se, mikä sisältö niille annetaan²⁹⁵.

Tutkimusprosessin aikana yritin löytää tutkimuksia, joissa olisi viitattu Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportista syntyneeseen keskusteluun tai tutkittu sitä. Tällaisia tutkimuksia ei kuitenkaan löytynyt, joten ei ollut aikaisempia tuloksia, joihin näitä tutkimustuloksia olisi saattanut verrata. Akateemisissa piireissä globalisaatiota ja maailmantalouden muuttumista käsitteleviä tutkimuksia sen sijaan löytyi huomattavasti, mutta niihin ei kiinnitetty sen suuremmin huomiota siksi, että tutkimuksen aihepiiri on jokseenkin yksityiskohtainen ja rajattu. Aikaisempi tutkimustieto Suomen globalisaatiotematikasta liittyi pääosin erilaatuisiin konteksteihin, joten tarvetta sen käsittelyyn ei ilmennyt.

6.2. TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELU

6.2.1. Millaisena loppuraportti keskustelussa nähtiin?

Yhteiskunnallinen keskustelu Suomi maailmantaloudessa -loppuraportista oli suhteellisen värikästä ja osittain arvolatautunutta. Tutkimuskysymysten kautta koko keskustelua lähestyttiin kolmesta näkökulmasta, itse raportin, sen toimenpide-ehdotusten ja keskusteluun sisältyneiden globalisaatiokäsitysten kautta. Alkuun on hyvä kommentoida raportista käydyn keskustelun yleisilmettä. Päällimmäisenä havaintona keskustelusta nousi esiin se, että se oli varsin vähäistä. Erityisesti akateemisen keskustelun puuttuminen oli merkittävää. Akateemisia näkemyksiä ja kommentteja raporttiin pyrittiin löytämään useista julkaisuista ja monilta foorumeilta, mutta silti ne jäivät yllättävän vähäisiksi. Tästä syystä keskustelun kokonaiskuva rakentui pitkälti Helsingin Sanomien ja etujärjestöjen kommenttien pohjalta. Erityisesti Helsingin Sanomien anti keskustelulle oli merkittävä.

Tutkimuksen luonteesta (teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä) johtuen kustakin kategoriasta oli etukäteen muodostettu ennakkokäsitys, johon muut kategoriat

²⁹⁵ Eskola & Suoranta 1998, 212.

abstrahointivaiheessa liitettiin. Tuloksista on havaittavissa, että kunkin kategorian kohdalla ennako-olettamukset pitivät paikkansa. Näin etenkin, kun oletettiin, että raportti nähdään yhteiskunnallisessa keskustelussa ristiriitaisena ja vastakkaisia kommentteja herättävänä. Loppuraportti sisälsi asioita, joiden tiedettiin jo etukäteen olevan vaikeita ja keskustelua herättäviä, joten oli hyvin odotettua, että keskustelu oli myös jakaantunutta - yleensä omien poliittisten näkemysten, edustamansa tahon, kommentoinnin kohteen tai pyrkimysten ja tavoitteiden mukaisesti.

Suomi maailmantaloudessa -selvitystyöryhmällä oli edessään laaja tehtävä, joten oli aiheellista olettaa, että lopputuloksesta syntyy keskustelua. Keskustelussa raportti nähtiin toisaalta onnistuneena pohjatyönä tulevaisuutta varten, mutta toisaalta myös liioiteltuna ja sekavana työnä, josta heijastuu sen puutteellisuus ja puolueellisuus sekä rajoittuneisuus. Vaikka jotkut näkivätkin raportin yleisilmeeltään suhteellisen neutraalina, toisissa näkemyksissä se tuomittiin tarpeettomaksi. Kaiken kaikkiaan keskustelussa esiintyi negatiivisesti latautuneita näkemyksiä huomattavasti enemmän kuin positiivisia tai neutraaleja mielipiteitä. Näkemysten jakautuneisuus raportista kuvastaa yhteiskunnallisen keskustelun diversiteettiä. On itsestään selvää, että raportissa, jossa analysoidaan näinkin laajoja asiakokonaisuuksia ja monimutkaisia teemoja, ei voida löytää yksiselitteisiä ja kaikkia tahoja miellyttäviä ratkaisuja. Myös työryhmälle varattu aika ja hierarkiasuhteet vaikuttavat siihen, että raportti herättää ristiriitaisia näkemyksiä niin yhteiskunnallisessa keskustelussa kuin työryhmän sisälläkin. Virkamiestyönä alle vuodessa laaditusta selvityksestä ei voida olettaa, että se kattaisi kaikki asiat, tai että se sisältäisi mitään absoluuttista totuutta ja tarpeeksi loppuun saakka analysoituja keinoja, joilla maailmantalouden murrokseen, globalisaation uuteen vaiheeseen, työpaikkakilpailuun ja kansallisen kilpailukyvyyn säilyttämiseen löydettäisiin parhaimmat ratkaisut. ”Oikeita” ratkaisuja ja näkemyksiä tuntuu olevan yhtä monta kuin on asioita kommentoivia osapuoliakin.

Kommenteista oli havaittavissa erityisesti kahden suurimman puolueen, Keskustan ja SDP:n välinen vääntäminen ja ”kissanhännän vetäminen” erilaisissa ratkaisuihin. Raportti nähtiin politisoituneena ja mitäänsanomattomana, koska ratkaisuihin oli pyritty äärimmäisyyksiin vietyyn konsensukseen ja minimaalisiin ratkaisuihin. Keskustan yritettyä puuttua työmarkkinaratkaisuihin nostivat SDP:n edustajat esille näkemykset maatalouden lakkauttamisesta. Tätäkään selvitystyötä ei siis voitu laatia ilman perinteisiin puolueideologisiin doktriineihin tarttumista, ja asiantuntijatyöksi tarkoitettu

selvitys pääsi politisoitumaan. Mielenkiintoisen aspektin raportista muodostivat keskustelussa näkemykset siitä, sitouduttaisiinko siihen laajemmassa kontekstissa ollenkaan, koska työryhmästä eivät muut kuin puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja suostuneet allekirjoittamaan raporttia.

”Perinteisten” yhteiskunnallisten rintamalinjojen taakse asettuivat työntekijäjärjestöt SAK:n johdolla. Näissä näkemyksissä loppuraporttia pidettiin työnantajien ja porvaripuolueiden yrityksenä tai salajuonena puuttua ja vaikuttaa syksyllä 2004 ja alkuvuodessa 2005 meneillään olleisiin tulopoliittisiin neuvotteluihin. Työntekijäjärjestöjen mukaan raportti on puolueellinen, työnantajia suosiva näkemys sekä yritys puuttua keskitettyyn kolmikantasopimiseen, joka lopulta johtaisi koko sopimisjärjestelmän romuttumiseen. Työnantajajärjestöt taas pitivät EK:n johdolla raporttia oikeansuuntaisena, joskin liian varovaisena. Keskustelussa törmättiin näin kahden rintamalinjan perinteisiin näkemyksiin ja käsityksiin siitä, kuinka Suomea tulisi ohjata. Kaiken kaikkiaan raportti kuitenkin koettiin myönteisempänä nimenomaan poliittiselle oikeistolle.

Työntekijäjärjestöjen näkemykset siitä, että raportissa on korostettu teollisuuden ja kilpailukyvyn merkitystä ylitse työvoiman, hyvinvointivaltion ja inhimillisten käytäntöjen eivät ole pelkästään tuulesta temmattuja. Kuitenkin mikäli Suomi aikoo säilyttää hyvinvointivaltion ja tietyn palkka- ja työllisyystason, joitain uhrauksia ja uudistuksia on pakko tehdä. Globalisaatio on tosiasia, joka vaikuttaa yhteiskuntiin ja pakottaa ne muutokseen, ja useat ratkaisut koettelevat väistämättä ainakin jollain tavalla sosiaalidemokraattisen hyvinvointivaltion rakenteita. Tässäkin yhteydessä on silti hyvä muistaa, että kaikki asiat eivät ole mustavalkoisia, ja muutos ei välttämättä aina tarkoita askelta huonompaan suuntaan.

Selvitystyöryhmän puheenjohtaja Anne Brunilakin kommentoi työntekijäjärjestöjen väitteitä tupoon puuttumisesta perättömiksi, lähinnä siitä syystä, että loppuraportti on aito asiantuntijatyö, ei työnantajien tilaama näkemys. Raporttia kohdannut yhteiskunnallinen keskustelu yleensäkin puuttui turhan usein raportin epäolennaisiin ja yksityiskohtaisiin seikkoihin, joilla ei kokonaisnäkemyksellisen tarkastelun kannalta ole merkitystä. Vaikka raportti pääsääntöisesti hyväksyttiin pohja- tai taustatyönä, näkemyksissä toivottiin, että työryhmällä olisi ollut enemmän aikaa paneutua työhönsä, ja sitä kautta asioiden käsittely raportissa olisi ollut vielä laajempaa. Myös raportin

tavoitteet olisi pitänyt määritellä paremmin. Puutteita voidaan löytää siis niin keskustelun kuin itse raportinkin laadusta.

Työtä varten käydyn toimialakohtaisen vuoropuhelun ja erillisten selvityslaitosten laatimien taustaraporttien ja julkaisujen tehokkaamman hyödyntämisen perään huudeltiin. Tästä seurasi, että raportin johtopäätökset nähtiin osittain tarkoituksenhakuisina, ennalta päätettyinä ja puutteellisen analysoinnin seurauksina. Vaikka raportti kohtasi usealta taholta kritiikkiä, suurimpia huolia keskustelussa oli kuitenkin se, että raportti ja sen ehdotukset tullaan unohtamaan, tai että raportin ehdotuksista toteutetaan ainoastaan ne, jotka eivät vaadi suurehkoja poliittisia päätöksiä, toimenpiteitä tai uhrauksia. Tämä viittaisi siihen, että vaikka raporttia ei pidettykään täysin oikeellisenä, sen merkitys Suomen tulevaisuudelle tunnustettiin. Isojakin muutoksia tarvitaan, vaikka ne eivät kaikkia miellyttäisikään. Tosin joidenkin näkemysten mukaan raportissa ei ollut mitään sellaista, jota ei olisi jo etukäteen tiedetty, ja heidän mukaansa raportti sisälsi ainoastaan kosmeettisia uudistuksia.

Raportista käyty yhteiskunnallinen keskustelu alkoi välittömästi raportin julkaisemisen jälkeen ja oli myös suhteellisen nopeasti ohi. Tammikuun loppuun mennessä varsinkin Helsingin Sanomissa raportista käyty keskustelu oli tyrehtynyt. Keskustelusta jäi pitkälti uupumaan voimakas arvolutautunut yhteiskunnallinen ja erityisesti poliittinen keskustelu. Vähäinen kommentointi saa kysymään, onko suomalainen poliittinen kulttuuri mennyt siihen, että kukaan tai mikään yhteiskunnallinen instanssi ei jaksa tai viitsi reagoida asioihin, elleivät eduskunta- tai presidentinvaalit ole lähistöllä? Vaikeisiin asioihin ei haluta puuttua oman poliittisen uran uhallalla. Nähtiinpä tämän kaltaiset raportit jopa poliitikkojen keinoina välttää todellinen päätöksenteko ja säilyttää asiat ennallaan vaalikauden loppuun. Kärjistetysti sanottuna Suomessa yhteiskunnan tilaa ja mahdollisuuksia kartoittavat selvitykset voivat ainakin joillekin tahoille olla yritys saada unholaan merkittävätkin ideat hautaamalla ne byrokraattisen ja monimutkaisen kielen alle.

Kuten mainittua, olisin toivonut keskusteluun raportista enemmän puhujia ja kommentteja, varsinkin akateemiselta puolelta (Pertti Haaparannan, Antti Hautamäen, Raimo Väyrysen ja Jaakko Pehkosen lisäksi) ja poliittisilta vaikuttajilta. Raporttia pääsääntöisesti kommentoineet tahot olivat usein jonkin yhteiskunnallisen instituution, kuten Sitran, Helsingin kauppakorkeakoulun, Etlan, Evan tai palkansaajien

tutkimuskeskuksen palveluksessa. Tietenkin mukaan mahtui myös yksityisten ihmisen kannanottoja, mikä toi käytyä keskustelua reaaliselle tasolle. Kansanedustajien ja ministerien lausunnot raportista puuttuivat lähes tyystin muutamaa huomautusta lukuun ottamatta. Asioihin ei uskalleta ottaa kantaa, ellei niillä pyritä edustamaan omaa poliittista tai muuta etua.

Raporttiin suhtautuminen oli käydyssä keskustelussa ristiriitaista. Siinä missä sitä haukuttiin puolueelliseksi, puutteelliseksi ja kapea-alaiseksi, nähtiin se myös hyvänä pohjatyönä, jonka varaan tulevaisuuden suunnitelmat voidaan rakentaa. Näkemyksiä mahtui myös siihen väliin, jolloin selvitys nähtiin neutraalina tekeleenä, jolla ei ole suurtakaan vaikutusta suuntaan tai toiseen. Yleinen jälkimaku raportista käydystä keskustelusta on sellainen, ettei sitä voida hyväksyä kokonaisuudessaan yleiseksi ohjelinjaksi juuri sen laajuuden ja ristiriitaisuuden vuoksi. Näin ollen uusi, kompaktimpi ja fokuoituneempi globalisaatiostrategiaraportti voidaan nähdä tarpeellisena. Alle vuodessa virkamiestyönä tehtyä selvitystä ei varauksetta pystytä hyväksymään sellaiseksi strategiaksi, jolla globalisaation uuden vaiheen eteen tuomiin haasteisiin voitaisiin vastata riittävän hyvin. Uusi selvitys ei luonnollisestikaan takaisi laadukkaampaa keskustelua, mutta ne häiriötekijät, joita ensimmäisen raportin kommentoinnissa havaittiin, kuten samanaikaiset tupo-neuvottelut, puolueiden välinen kinastelu ja turha hätäily voitaisiin jatkossa karsia pois, ja näin pystyttäisi keskittymään olennaiseen. Toisaalta tällainen selvitystyö voidaan hyväksyä muka ”pitkin hampain”, koska suomalaisen poliittiseen kulttuuriin ei ole juurtunut täytäntöönpanoa. Selvityksiä tehdään usein selvitysten tekemisen ilosta.

6.2.2. Tuhoaako globalisaatio kaiken alleen?

Suomi maailmantaloudessa -selvityksestä käydyistä yhteiskunnallisesta keskustelusta tutkittiin myös sitä, miten raporttia kommentoineet tahot näkevät ja käsittävät globalisaation. Alkuperäisenä olettamuksena globalisaation luonteesta ja käsitteellistämisestä oli moni-ilmeinen globalisaatio. Tutkimuksen tulokset tukevat niin ikään tätä alkuperäistä olettamusta. Yhteiskunnallisessa keskustelussa globalisaatio herätti näkemyksiä niin puolesta kuin vastaan.

Keskustelussa nousi esille hyvin voimakkaasti ja korostetusti pääministeri Matti Vanhasen (kesk.) ja presidentti Tarja Halosen (SDP:läinen tausta) erilaiset näkemykset

globalisaatiosta ja sen kehityksestä. On sinänsä merkittävää, että valtion poliittisella johdolla on kohtalaisen erilaiset käsitykset globalisaatiosta, mikä on eräs todiste käsitteen monimuotoisuudesta. Presidentti näkee globalisaation epätasa-arvoisena ja syrjivänä sosiaalisena prosessina, josta vain liian harvat hyötyvät ja liian useat kärsivät tai jäävät siitä sivuun, vaikka globalisaatiolla periaatteessa olisi mahdollisuudet parantaa ihmisten elämää. Pääministeri Vanhasen näkemykset puolustavat voimakkaasti globalisaatiota, koska se on merkinnyt elämänlaadun paranemista ja elintason nousua useille ihmisille. Toisaalta tämä näkökulmien eroavaisuus saattaa myös heijastella eroa presidentin roolin ”arvojohtajana” ja pääministerin roolin ”reaalipoliitikkona” välillä. Vanhasen näkemykset globalisaatiosta lähtevät huomattavasti Halosta voimakkaammin Suomen realistisista lähtökohdista ja resursseista. Hän on siinä mielessä oikeassa, että globalisaatioon on helpompi lähteä varautumaan omista lähtökohdista, ja sitten vasta ryhtyä ratkomaan yhteisiä dilemmoja. Pitää kuitenkin pitää myös mielessä vanha totuus, jonka presidentti Halonenkin on ilmaissut: ”Samalla kun korjaamme heikkouksiamme, emme saa heikentää vahvuuksiamme.”

Näkemykset vaihtelivat samaan tapaan kuin debatti globalisaatiosta yleensäkin. Siinä missä toiset suhtautuivat globalisaatioon maailmanloppuna, pitivät toiset sitä parhaana mahdollisuutena ihmiskunnalle aikoihin. Keskustelu globalisaatiosta oli yhtä fragmentoitunutta kuin globalisaation olemus itsessään. Globalisaatioon liitettiin näkemykset sen luonteen tuntemattomuudesta, mikä kuvastaa hyvin sitä, että globalisaation kaikkia ilmentymiä, asteita ja muotoja ei vielä tunneta. Se koettiin yleisesti kuitenkin muutosprosessiksi, jonka seurauksena status quon kaltainen olotila ei voi säilyä, aivan kuten merkittävimmät globalisaatiotutkijatkin uskovat. Myös keskustelussa globalisaatiosta olisin kuitenkin odottanut enemmän akateemisten näkemysten mukana oloa, sillä nyt näkemykset globalisaatiosta rajoittuivat hyvin pitkälle yleisiin ja hieman populistisiin näkemyksiin. Merkille pantavinta olivat näkemykset siitä, että globalisaatioon tulee varautua kansallisesta näkökulmasta ja on ryhdyttävä korostamaan omia hyviä puolia, mahdollisuuksia ja resursseja. Myös tutkimuskirjallisuus korostaa samoja lähtökohtia. Kansallinen kilpailukyky on merkittävä asia, josta tulee pitää kiinni, koska toimijoiden, mahdollisuuksien ja verkostojen määrä lisääntyy maailmassa jatkuvasti.

Kiina-ilmion lisäksi kommentteissa nousi esille Intia-ilmio, josta puhutaan globalisaation kolmannen vaiheen yhteydessä. Intia-ilmiossa ei pidä tuudittautua pelkästään siihen,

että ainoastaan perusteellisuuden työt lähtisivät siirtymään, vaan myös tiettyä osaamista edellyttävät palvelutyöt polarisoituvat maailmantalouden integroitumiskehityksen myötä. Voidaan todeta, että siinä missä Kiina on maailman tehdas, on Intia sen konttori - tai konttorin takahuone, jossa tehdään kaikki rutiininomainen näyttöpäätte- ja puhelintyö²⁹⁶. Voimakkaimmin keskustelussa globalisaation aiheuttamista haitoista nousi esille metsäteollisuuden ahdinko. Väitettiin jopa, että globalisaatio tuhoaa Suomesta metsäteollisuuden. Tästä ei tutkimusten valossa kuitenkaan ole kysymys, vaan pikemminkin tulisi kysyä, miten onnistumme parantamaan ja kasvattamaan metsäteollisuutemme kilpailukykyä ilman, että siirrämme tehtaot pois Suomesta.

Kansainvälisen verokilpailun ja globaalien uuden työnjaon puristuksessa valtiot joutuvat etsimään uusia ratkaisuja ja mahdollisuuksia luovuudesta ja osaamisesta, koska rutiinityöllä ja tuotannolla ei voida kilpailla Aasian halpojen markkinoiden kanssa. Tulevaisuudessa tuottavuutta lisätään innovaatioiden kautta, mistä seuraa luovuuden mahdollistama tuotteiden ja palveluiden jalostusarvon nousu ja tehokkaampi tuotanto. Esimerkiksi filosofi Pekka Himanen näkee Suomen mahdollisuudet informaatioteknologian lisäksi hyvinvoinnin ja kulttuurin aloilla, joissa luovuuden taloutta voidaan vahvistaa.²⁹⁷ Ollakseen kattava keskustelun globalisaatiosta olisikin pitänyt ottaa huomioon talouden elementtien lisäksi myös muita mahdollisia vaikutuksia ja tasoja, kuten esimerkiksi kulttuurisia ja sosiaalisia.

Tutkitussa keskustelussa sen enempää kuin globalisaatiokirjallisuudessaakaan ei ole yhtä ainoaa ja eksaktia tulkintaa siitä, mitä globalisaatio on, miten laaja ilmiö se on, miten se etenee ja onko se äärimmäinen uhka, mahdollisuus vai peräti salajuoni demokratian tuhoamiseksi. Koska globalisaatiosta ei ole sellaista faktatietoa ja yhteistä käsitteistöä, jonka avulla sitä voitaisiin tyhjentävästi analysoida, varsinkin yhteiskunnallisessa keskustelussa asiat tahtovat saada ylikorostuneita olomuotoja ja ulkoasuja. Tässä mielessä David Heldin jaottelut globalisaatiokeskusteluun osallistuvien tahojen eroista ja yhtäläisyyksistä näyttävät konkreettisine käydyssä keskustelussa, sillä näkökulmat poikkeavat toisistaan esimerkiksi globalisaation keskeisinä pidettyjen ominaispiirteiden ja sosio-ekonomisten merkitysten suhteen.

6.2.3. Olivatko ehdotetut toimenpide-ehdotukset toimivia?

²⁹⁶ Grundström 2005, 26.

²⁹⁷ Himanen 2004, 10-11

Raportissa esiteltiin useita toimenpide-ehdotuksia, suosituksia ja näkemyksiä siitä, mitä Suomessa tulisi globalisaation suhteen tehdä. Jokseenkin yllättäen keskustelu näistä ehdotuksista oli sangen vähäistä verrattuna keskusteluun raportista kokonaisuutena tai globalisaation käsitteellistämistä. Esitetyt näkemykset olivat ristiriitaisia ja niissä vallitsi erimielisyys, kuten olettaa saattoikin. Osittain ehdotukset nähtiin kelvollisina ja toteutettavina, kun toisaalta niitä taas pidettiin ongelmallisina ja lähes haitallisina. Tyytymättömyys ehdotuksiin näyttäytyi myös siten, että toimenpide-ehdotukset koettiin riittämättömiksi. Ehdotusten toteuttamiskelpoisuuden arvioinnissa nousi esiin näkemyksiä siitä, ”poimitaanko taas rusinat pullasta” eli toteutetaan vain helpoimmat ratkaisut, ja nekin puolihuolimattomasti. Tämä sotii koko raportin kokonaisuutta vastaan, koska halutut asiat voidaan saavuttaa vain toteuttamalla ehdotukset tehokkaasti ja kokonaan. Täten ei toimenpide-ehdotuksien yksittäisestä toteuttamisesta ole tai ei saavuteta kokonaistaloudellista hyötyä – osien pitää kyetä tukemaan toisiaan.

Riittämättömyys kuvastui siten, että ehdotuksia pidettiin näkemyksissä oikean suuntaisina, mutta sangen vähäisinä, jotta niillä saataisiin aikaan todellisia muutoksia. Nämä näkemykset ovat osittain ristiriidassa väitteiden kanssa, joiden mukaan ehdotukset ovat puolueellisia ja vääristyneitä sekä ennalta päätettyjä ja saneltuja. Näiden näkemysten mukaan toimenpide-ehdotukset on laadittu ainoastaan taloudellisia arvoja silmällä pitäen. Eikö kuitenkin ole luonnollista, että taloudelliset intressit korostuvat juuri silloin, kun pohditaan keinoja kilpailussa menestymiseen ja työpaikkojen luomiseen? Edellisissä näkemyksissä korostuivat jälleen työnantaja- ja työntekijäpuolen näkemuserot siitä, ovatko ehdotukset toteuttamiskelpoisia ja toimivia. Siinä missä työntekijäjärjestöt pitivät niitä puolueellisina ja vääristyneinä, näkivät työnantajat ne oikeasuuntaisina, joskin varovaisina. Aito, monipuolinen yhteiskunnallinen keskustelu toimenpide-ehdotusten toimivuudesta ja hyvydestä loisti tässäkin tapauksessa puuttumisellaan.

Keskustelu toimenpide-ehdotuksista jäi auttamattomasti vajavaiseksi. Eräs syy tähän saattaa olla se, että näitä ehdotuksia oli raportissa huomattavan paljon, jolloin kunnollista kokonaisuutta tai tarttumapintaa on voinut olla hankala muodostaa. Keskustelijat eivät juuri kommentoineet toimenpide-ehdotuksia kokonaisuudessaan, vaan keskittyivät vain muutamiin, itseään lähellä oleviin ehdotuksiin. Raportista löytyy myös paljon byrokraattista kieltä ja yleisluontoisia ehdotuksia, joista monien voi olla

hankala saada irti konkreettista sanomaa. Näin ollen voidaan kuvitella, että keskustelun vajavaisuus tällä osa-alueella voi ainakin osittain johtua siitä, että toimenpideehdotusten esittely on myös raportissa jollain tavalla epäonnistunut.

6.3. MAHDOLLISESTA JATKOTUTKIMUKSESTA

Alle vuodessa virkamiestyönä laadittu selvitys maailmantalouden ja globalisaation asettamiin haasteisiin vastaamisesta on kokonaisuudessaan kattava, vaikkakin siitä löydettiin yhteiskunnallisessa keskustelussa erinäisiä puutteita ja ristiriitaisuuksia. Pikemminkin vajavaisuuksia löytyy suomalaisen poliittiseen kulttuuriin juurtuneesta päätöksenteon ja toiminnan puutteesta. Hyvätkään strategiat ja suunnitelmat eivät konkretisoidu pelkällä ylöskirjaamisella. Yhteiskunnallinen keskustelu raportista oli kuitenkin osittain rajoittunutta, joten siitä ei voida muodostaa niin suuria abstraktioita, kuin laajemman keskustelun pohjalta olisi voitu tehdä. Jos tietyt teemat eivät herätä yhteiskunnallista keskustelua, pitää tyytyä siihen keskusteluun mikä on käytettävissä.

Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportista ei toistaiseksi ole tehty muita tutkimuksia, ja raportista käytyyn yhteiskunnalliseen keskusteluun en näe aihetta palata myöskään jatkotutkimuksessa, koska julkinen keskustelu tästä raportista on tyrehtynyt. Mahdollisena jatkotutkimuskohteena kuitenkin näen tulevaisuudessa muut laaditut globalisaatioselvitykset, -raportit ja tutkimukset sekä yleensäkin yhteiskunnallisen keskustelun globalisaatioon liittyvästä tematiikasta. Keskustelu tulee jatkumaan ja kehittymään, ja uutta materiaalia valmistuu niin pitkään kuin globalisaatio nähdään taloudelliseksi voimaksi maailmassa. Tässä yhteydessä huomion kiinnittäminen vertailevan tutkimuksen avulla eri tutkimuslaitosten globalisaatioselvityksiin saattaisi tuoda esitettyihin näkemyksiin globalisaatiosta, maailmantalouden murroksesta ja Suomen mahdollisuuksista tietyn asteista diversiteettiä.

7. LOPUKSI

Raportin julkaisemisesta on kulunut kohta puolitoista vuotta, ja silti yhteiskunnallinen keskustelu Suomen tulevaisuudesta vaikuttaa yhä siltä samalta virkamiesjargonilta, jota se oli raportin julkaisuaikanakin. Raportin ehdottamia toimenpiteitä ja kehityssuunnitelmia ei ole laajalti saatettu käytäntöön. Keskustelu globalisaatiosta ja maailmantalouden murroksesta kasvaa sitä mukaa kuin niiden vaikutukset lisääntyvät. Jopa viikoittain tulee uutisia siitä, kuinka jokin tehdas siirtää tuotantonsa Kiinaan tai johonkin muuhun halpatyömaahan, ja työttömäksi jää useita satoja ihmisiä jossain päin Suomea (esimerkiksi *Perlos*). Toisaalta pörssiyritykset menestyvät paremmin kuin koskaan ja jakavat ennätysmääriä optioita ja osinkoja. Kilpailukykyämme on maailman huippuluokkaa, mutta millä hinnalla? Keväällä 2005 käytiin verinen riita paperityömiesten ja -työnantajien välillä, mikä oli sekin eräs osoitus globalisaation vaikutuksista Suomessa. Tällaisten seuraamusten voidaan tulevaisuudessa odottaa vain lisääntyvän.

Nämä esimerkit osoittavat sen, että Suomessa ja sen poliittisessa kulttuurissa ja etujärjestöjen toiminnassa tulisi löytää vahvempaa poliittista tahtoa, mikäli olemme yhtään huolissamme siitä, mitä tulevaisuus tuo eteemme. Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportti sisältää useita aihioita ja ehdotuksia, jotka voivat auttaa laatimaan kokonaisvaltaisen toimintastrategian ja ennen kaikkea saattaa sen täytäntöön niin verokäytäntöjen, innovaatioiden kuin koulutusjärjestelmienkin osalta. Väistämättömänä pelkona lähitulevaisuudessa on se, että Suomessa ei ole enää työtä ja korkeasti koulutettu työvoima lähtee maailmalle sitä etsimään. Tällaisissa selvityksissä esitettyjen ehdotusten toteutuminen ja toimeenpano eivät ole kiinni vain ehdotusten hyvyydestä tai toimivuudesta, vaan myös poliittisesta tahdosta.

Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportin oli tarkoitus herättää keskustelua globalisaation vaikutuksista Suomessa. Mitä tällaisella keskustelulla toivottiin sitten saavutettavan? Pääasiallinen syy oli varmasti antaa poliittisille päättäjille tietoa siitä, millä tavalla eri yhteiskunnalliset tahot haluaisivat maailmantalouden muutokseen Suomen osalta vastattavan. Osaltaan keskustelu olisi voinut legitimoida esitetyt ehdotukset. Aito keskustelu olisi johtanut tiedon vaihtamiseen ja vaihtumiseen eri toimijoiden kesken ja parhaimmillaan myös ristiriitaisten näkemysten lähenemiseen. Tätä tavoitetta ei kuitenkaan saavutettu. Suurimmaksi puutteeksi keskustelussa voidaan

nähdä ”hiljaisten” suuri määrä. Akateemikot ja poliitikot osallistuivat keskusteluun hyvin passiivisesti ja tavalliset kansalaiset tuskin lainkaan. Keskustelua kävivät aktiivisimmin muutamat harvat kuppikunnat. Raportin ehdottamien toimenpiteiden toimeenpanoa olisi hyvin hankala oikeuttaa näin suppean ja ristiriitaisen keskustelun perusteella.

Oleellisena kysymyksenä voidaan nähdä se, miksi näinkin iso osa kansalaisista ei sitten osallistunut lainkaan keskusteluun? Raportin pituus, virkamiesmäisyys ja asiantuntijuus sulkivat luonnollisesti suuren osan kansalaisista ulkopuolelleen. Saattaa myös olla, että raporttia ei otettu toisissaan. Joko globalisaatiota ei koeta tarpeeksi suurena uhkana, tai sitten tällaisen raportin ei koeta auttavan tilannetta. Jotkut saattoivat kokea, että keskustelusta ei ole hyötyä, sillä se ei johtaisi mihinkään. Asia on liian suuri ja näkökulmat vaihtelevat laidasta laitaan. Ehkä raportti myös nähtiin vain yhtenä raporttina muiden joukossa, ja se kärsi uskottavuusongelmasta. Jos raportti olisi saanut taakseen suuremman poliittisen sitoutumisen ja työryhmä olisi ollut siitä selvästi yksimielinen, olisi tilanne saattanut olla toinen.

Keskustelua hankaloitti epäilemättä myös se, että yhteiset globalisaatiota koskevat käsitteet puuttuvat. On mahdotonta käydä aitoa vuoropuhelua asiasta, joka yhdelle tarkoittaa yhtä ja toiselle jotain aivan toista. Jos tarkoituksena olisi löytää jonkunlainen lopputulos tai konsensus asiaan, tulisi keskustelijoilla olla yhteinen kieli ja yhteiset merkitykset. Ennen tämän käsitteistön määrittelyä todellisista keskustelua on mahdoton käydä. Globalisaation analyttiselle, puolueettomalle selvittämiselle olisikin tällaisen raportin yhteydessä selkeä tarve. Kyseisessä raportissa toki selvitettiin globalisaation ”perusteita”, mutta ehkä turhan heikosti ja yksipuolisesti. On tietenkin ongelma, kuinka näin isoa ja kompleksista asiaa voi selvittää irrallaan mistään arvomaailmasta, tai jos voikin, niin ei ole mitään takeita siitä, että lukija sitä pitäisi puolueettomana. Globalisaatiokeskustelun ongelmana voidaan pitää myös sitä, että kun aihe on liian abstrakti, eikä tarkalleen tiedetä mistä puhutaan, on siihen helppo liittää mikä tahansa, etenkin negatiivinen asia.

Globalisoituvassa maailmassa Suomen erityisenä kilpailuetuna ja vahvuutena tulisi olla nopea uudistumis- ja sopeutumiskyky, jonka kautta voimme entisestään terävöittää kilpailukykyämme ja hyötyä globalisaatiosta ja sen mahdollisuuksista. Tämän vuoksi emme saisi jäädä odottamaan huomista. Keskustelu raportista on kuitenkin sammunut,

eikä monia toimenpide-ehdotuksia pantu täytäntöön. On kuitenkin vaarallista lykätä keskustelua eteenpäin, sillä maailma kehittyy. Selviytyminen globaalissa kilpailussa on taloudellisen hyvinvoinnin perusta, mutta se vaatii panostamista oikeisiin asioihin ja reagoimista globalisaation asettamiin muutospaineisiin.

Keskustelua on kuitenkin turha tuomita täysin hyödyttömäksi. Se nosti globalisaation asettamat haasteet ainakin hetkeksi tapetille, sai eri etujärjestöt esittämään omat mielipiteensä ja sai mediajulkisuutta. Mainitsemallani aikavälillä myös keskustelu Helsingin Sanomissa oli kohtalaisen aktiivista. Se toi esille mielipiteitä, ja tuskin kukaan odottikaan koko kansan löytävän asiasta konsensuksen. Analysoimani aineiston perusteella uskallan myös sanoa, että tänä puolueiden ja ideologisen lähentymisen aikakautena globalisaatioraportista käyty keskustelu toi ilmi vahvan yhteiskunnallisen ristiriitaulottuvuuden, joka varmasti tietyissä määrin seuraa perinteistä sosio-ekonomista jakolinjaa, mutta osittain luo myös omat jakolinjansa.

LÄHDELUETTELO

Tutkimusaineisto

Sanomalehdet

Helsingin Sanomat 10.11.2004a. ”*Osaava, avoin ja uudistuva Suomi hyötyy globalisaatiosta.*” Pääkirjoitus.

Helsingin Sanomat 10.11.2004b. ”*Kalliomäki: Kattava tupo toisi liikkumavaraa julkiseen talouteen. Kokoomus vaati kevennyksiä tuloveroon tuposta riippumatta.*”
Uutinen.

Helsingin Sanomat 10.11.2004c. ”*Riitaisa globalisaatioryhmä haluaa Suomeen osaamista ja investointeja. Vanhasella ja Halosella erilainen globalisaatiolinja.*”
Uutinen.

Helsingin Sanomat 11.11.2004a. ”*Tunteita ja turhaa työtä.*” Pääkirjoitus.

Helsingin Sanomat 11.11.2004b. ”*Heitetäänkö taas hyllylle?*” Pääkirjoitus.

Helsingin Sanomat 11.11.2004c. ”*Hallitus: Lasten teolle paremmat edellytykset. Vanhanen näkee ikääntymisen myös iloisena ja myönteisenä asiana.*” Uutinen.

Helsingin Sanomat 12.11.2004. ”*Halonen ei kommentoi globalisaatio-ryhmän esityksiä.*” Uutinen.

Helsingin Sanomat 13.11.2004. ”*MTK:n Härmälä: Globalisaatioryhmä unohti metsätalouden.*” Uutinen.

Helsingin Sanomat 14.11.2004a. ”*Pääministeri Vanhanen: Kolmen koplakiirehti globalisaatioreporttia. Lisärahaa innovaatioihin haluttiin jo ensi vuoden budjettiin.*”
Uutinen.

Helsingin Sanomat 14.11.2004b. *”Yliopistouudistus ei voi perustua suurten ja pienten yliopistojen kahtiajakoon, koska heikkouksia ja vahvuuksia löytyy kaikilta, kirjoittaa Suomen Akatemian pääjohtaja.”* Professori Raimo Väyrynen. Sunnuntai.

Helsingin Sanomat 17.11.2004. *”Suomen tuleva kasvu ei voi perustua menneille ansioille.”* Pentti Vartia. Vieraskynä.

Helsingin Sanomat 24.11.2004. *”Kuntien eläkeyhtiön mukaan palvelujen ulkoistus romuttaisi eläkejärjestelmän. Työttömyyskuluja omavastuun lisäys pienensi työttömyysriskiä.”* Uutinen.

Helsingin Sanomat 25.11.2004a. *”Vanhanen vaati jälleen Suomeen väestöpolitiikkaa. Eduskunta keskusteli laimeasti tulevaisuusselonteosta.”* Uutinen.

Helsingin Sanomat 25.11.2004b. *”Globalisaatiostrategia jäi puutteelliseksi.”* Ympäristöneuvos Olli Paasivirta. Mielipide.

Helsingin Sanomat 26.11.2004. *”Sdp:stä esitettiin Suomen maatalouden alasajoa. Globalisaatio- raporttiin hahmoteltiin osiota maatalouden ”uudistamisesta”.* Uutinen.

Helsingin Sanomat 27.11.2004. *”Asiantuntijatyö politisoitui.”* Uutinen.

Helsingin Sanomat 28.11.2004. *”Talouselämän ase.”* Sunnuntai.

Helsingin Sanomat 29.11.2004. *”Globalisaation vaikutuksia työllisyyteen ei vielä tunneta.”* Heikki Taimio. Vieraskynä.

Helsingin Sanomat 4.12.2004. *”Globalisaatio uhkaa maatalouttamme.”* Maa- ja metsätaloustieteiden maisteri Hilka Pietilä. Mielipide.

Helsingin Sanomat 27.12.2004. *”Suomi tarvitsee ripeästi kasvavia yrityksiä.”* Johtaja Jussi Nukari. Jyväskylän teknologiakeskus. Mielipide.

Helsingin Sanomat 27.12.2004. ”Kasvuyrityksiä ei synny ilman julkista rahoitusta.”
Uutinen.

Helsingin Sanomat 16.1.2005. ”Globalisaatioraportit turhan yleisluonteisia.”
Kauppateollisuuden yhdistyksen puheenjohtaja Uolevi Lehtinen. Mielipide.

Helsingin Sanomat 31.1.2005. ”Suomen oltava valmis kasvattamaan EU-maksujaan.”
Uutinen.

Etujärjestöjen lausunnot

Elinkeino elämänkeskusliitto (EK). 9.11.2004 Leif Fagernäs. ”Analyysi oikea -
hallitukselta ja eduskunnalta ripeitä päätöksiä.” [WWW-dokumentti].
<http://www.ek.fi/ek_suomeksi/?we_objectID=1389>

Toimihenkilökeskusjärjestö (STTK). 9.11.2004 Seppo Junttila. ”Kilpailupolitiikan
tehostaminen edellyttää maan hallitukselta ripeitä toimia.” [WWW-dokumentti].
<<http://www.sttk.fi/fi/604/3416>>

Korkeasti koulutettujen työmarkkinajärjestö (AKAVA). 9.11.2004 Pekka Immeli.
”Globalisaatio esittää suomalaiselle osaamiselle oikeita kannustimia.” [WWW-
dokumentti]. <http://www.akava.fi/pages/index.asp?osio=8001&uutis_id=500>

Maa- ja metsätaloustuottajien keskusliitto (MTK). 12.11.2004 Esa Härmälä.
”Globalisaatiostrategia unohtaa metsätalouden.” [WWW-dokumentti].
<http://www.mtk.fi/mtk/ajankohtaiset/arkisto/tiedotteet2004/fi_FI/7000035/>

Suomen yrittäjät. 9.11.2004. On-line uutiset. ”Globalisaatio-raportti nosti esiin oikeita
asioita.” [WWW-dokumentti]
<<http://www.yrittajat.fi/sy/bulletin.nsf/HeadlinesPublicFin/B220414A4FE2D47DC2256F47004F43CC>>

Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö (SAK). 9.11.2004. Pertti Parmanne ”Ylijohtaja
sekaantuu tuponeuvotteluihin.” [WWW-dokumentti].
<http://www.sak.fi/ajankohtaista_arkisto_2004.shtml/08?20406>

Tieteelliset julkaisut

Ahtiala, Pekka (2005), *Globalisaation haasteet ja Suomi*. pp. 38-41. Kansantaloudellinen aikakausikirja - 101 vsk.1/2005. Helsinki.

Haaparanta, Pertti (2005), *Tunnelinäöllä osaavaan, avautuvaan ja uudistuvaan suomeen?* pp. 42-51. Kansantaloudellinen aikakausikirja - 101 vsk. 1/2005. Helsinki.

Pehkonen, Jaakko (2005), *129 toivetta – globalisaatioraportin arviointia*. pp. 2-7. Talous & Yhteiskunta 1/2005. Jaarli Oy. Helsinki

Kirjallisuus ja artikkelit

Alasuutari, Pertti (1994), *Laadullinen tutkimus*. 2.painos. Vastapaino. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Alasuutari, Pertti & Ruuska, Petri (1999), *Post Patria? – Globalisaation kulttuuri Suomessa*. Sitra nro. 224. Vastapaino. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Ali-Yrkkö, Jyrki & Lindström, Maarit & Pajarinen, Mika & Ylä-Anttila, Pekka (2004), *Suomen asema globaalissa kilpailussa – Yritysten sijaintipäätöksiin vaikuttavat tekijät*. Etna, Keskusteluaiheita - Discussion Papers No. 927. Helsinki.

Beck, Ulrich (1999), *Mitä globalisaatio on? Virhekäsityksiä ja poliittisia vastauksia*. Vastapaino. Tampere

Castells, Manuel (1998), *The Information Age - Economy, Society and Culture: Volume III - End of Millennium*. Blackwell Publishers Ltd. Oxford.

Castells, Manuel (2000), *The Information Age – Economy, Society and Culture: Volume I - The Rise of the Network Society*. Second Edition. Blackwell Publishers Ltd. Oxford.

Castells, Manuel (2000b), *Global Informational Capitalism*. pp. 311-334. Teoksessa: Held, David & McGrew, Anthony (ed.), *The Global Transformations Reader – An*

Introduction to the Globalization Debate. Second edition. Polity Press in association with Blackwell Publishers Ltd. Cambridge.

Castells, Manuel (2004), *The Information Age – Economy, Society and Culture: Volume II – The Power of Identity. Second Edition*. Blackwell Publishers Ltd. Oxford.

Castells, Manuel & Himanen, Pekka (2001), *Suomen tietoyhteiskuntamalli*. Sitra nro.242. WSOY. Tummavuoren kirjapaino Oy. Vantaa.

Cohen, Robin & Kennedy, Paul (2000), *Global Sociology*. Palgrave Macmillan. New York.

Eskola, Jari (2001), *Laadullisen tutkimuksen Juhannustaiat - laadullisen aineiston analyysi vaihevaiheelta*. pp. 133-157. Teoksessa: Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II - näkökulmia alottelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Chydenius-instituutin julkaisuja 3/2001. PS-kustannus. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998), *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 2.painos. Vastapaino. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Forsander, Annika & Raunio, Mika & Salmenhaara, Perttu & Helander, Mika (2004) *Sykettä ja suvaitsevaisuutta – Globaalin osaamisen kansalliset rajat*. Sitra 262. Edita Prima Oy. Helsinki.

Giddens, Anthony (1990), *The Consequences of Modernity*. Polity Press in association with Basil Blackwell. Cambridge

Gilpin, Robert (2001), *Global Political Economy - Understanding the International economic order*. Princeton University Press. Oxford.

Grundström, Elina (2005), *Globalisaation kolmas vaihe*. pp. 24-30. Ulkopolitiikka 3/2005. Helsinki.

Grönfors, Martti (1982), *Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät*. WSOY. Juva.

Haaparanta, Pertti (2002), *Suomi ja maailmantalous*. pp. 55-90. Teoksessa: Loikkanen, Heikki A. & Pekkarinen, Jukka & Vartia, Pentti (toim.), *Kansantaloutemme - rakenteet ja muutos*. Taloustieto Oy. Yliopistopaino. Helsinki.

Harisalo, Risto & Miettinen, Ensio (2000), *Globalisaatio – avoin vai suljettu maailma?* Art House Oy, Hakapaino. Helsinki

Hautala, Heikki (2003), *Suomen talouselämän rakenne ja kehitys*. WSOY. Dark Oy. Vantaa.

Hautamäki, Antti (2003), *Globalisaatio ja Suomen haasteet*. pp. 30-31. Economic Trends 6/2003. Tilastokeskus. Helsinki.

Heiskala, Risto (1999), *Beck, globalisaatio ja ”toinen moderni”*. Teoksessa: Beck, Ulrich (1999) *Mitä globalisaatio on? Virhekäsityksiä ja poliittisia vastauksia*. Tammer-Paino Oy, Vastapaino. Tampere

Held, David (2004), *Global Covenant – The Social Democratic Alternative to the Washington Consensus*. Polity Press Ltd. Cambridge.

Held, David & McGrew, Anthony (2000), *The Great Globalization Debate: An Introduction*. pp. 1-50. Teoksessa: Held, David & McGrew, Anthony (ed.), *The Global Transformations Reader – An Introduction to the Globalization Debate*. Second edition. Polity Press in association with Blackwell Publishers Ltd. Cambridge

Held, David & McGrew, Anthony (2005), *Globalisaatio – Puolesta ja Vastaan*. Vastapaino. Tampere

Held, David & McGrew, Anthony & Goldblatt, David & Perraton, Jonathan (1999), *Global Transformations – Politics, Economics and Culture*. Polity Press in association with Blackwell Publishers Ltd. Cambridge

Himanen, Pekka (2004), *Globaali tietoyhteiskunta – Kehityssuuntia Piilaaksosta Singaporeen*. Teknologia katsaus 155/2004 TEKES. Paino-Center Oy. Sipoo

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (1997), *Tutki ja kirjoita*. Kirjayhtymä Oy. Tammer-Paino Oy. Tampere.

Ilmakunnas, Seija & Kiander, Jaakko & Parkkinen, Pekka & Romppanen, Antti (2000), *Globalisaatio ja työn loppu? Talous ja työllisyys vuoteen 2030*. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus – VATT. Helsinki.

Julkunen, Raija (2001), *Suunnanmuutos: 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa*. Vastapaino. Tampere.

Kasvio, Antti & Nieminen, Ari (1999), *Kilpailu työstä: Tutkimus globalisaatiosta, maailmanlaajuisesta työpaikkakilpailusta ja Suomen mahdollisuuksista*. Sitra nro. 221. Tampere University Press. Tampere

Koski, Heli & Rouvinen, Petri & Ylä-Anttila, Pekka (2001), *Uuden talouden loppu?* Etlä B 184 & Sitra 245. Taloustieto Oy. Yliopistopaino. Helsinki.

Latvala, Eila & Vanhanen-Nuutinen, Liisa (2003), *Laadullisen hoitotieteen tutkimuksen perusprosessi: Sisällönanalyysi*. pp. 21-43. Teoksessa: Janhonen, Sirpa & Nikkonen, Merja (toim.), *Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä*. 2.uudistettu painos. WSOY. WS Bookwell Oy. Juva.

Leveälahti, Samuli (2001), *Modernista postmoderniin – matkailun toimintaympäristön muutos lähitulevaisuudessa*. Kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimuksia ja raportteja 25/2001. Edita Oyj. Helsinki.

Liikanen, Erkki (2005), *Kilpailulla ja tuottavuudella kasvua ja työpaikkoja*. pp.45-51 *Talous & Yhteiskunta* 1/2005. Jaarli Oy. Helsinki.

Lipponen, Hannu & Viitamo, Esa (2003), *Suomen kilpailukyky ja toimintaympäristö - kansainvälinen vertailu*. Kauppa- ja teollisuusministeriön julkaisuja 6/2003. Elinkeino-osasto. Edita Publishing Oy. Helsinki.

McGrew, Anthony G. (1992), *Conceptualizing Global Politics*. pp. 1-28. Teoksessa: McGrew, Anthony G. & Lewis, Paul G. (et al.), *Global Politics – Globalization and the Nation-State*. Polity Press. Cambridge.

Mäkelä, Klaus (1990), *Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet*. pp. 42-61. Teoksessa: Mäkelä, Klaus (toim.), *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Gaudeamus. Painokaari Oy. Helsinki.

Määttä, Seppo (2005), *Lissabonin strategian toteuttamine vaikeaa*. pp. 16-19. Hallinto 1/2005. Helsinki.

Patomäki, Heikki & Teivainen, Teivo (2003), *Globaali demokratia*. Gaudeamus. Tammer-Paino. Tampere.

Pietilä, Veikko (1973), *Sisällön erittely*. Oy Gaudeamus Ab. Kustannusosasto 1973. Tampere.

Pihkala, Erkki (2001), *Suomalaiset Maailmantaloudessa – Keskiajalta EU – Suomeen*. Tietolipas 181 SKS. Karisto Oy. Hämeenlinna.

Pohjola, Matti (1996), *Tehoton pääoma - Uusi näkökulma taloutemme ongelmiin*. WSOY. Porvoo.

Pohjola, Matti & Jalava, Jukka (2005), *Tieto- ja viestintäteknologia tuottavuuden ja talouskasvun*. Sitra 245. Taloustieto Oy. Yliopistopaino. Helsinki.

Porter, Michael E. (1991) *Kansakuntien kilpailuetu*. Kustannusyhtiö Otava. Keuruu.

Rehn, Olli (2004), *Suomalainen työ ja tuotanto maailmantaloden murroksessa*. pp. 16-22. Talous & Yhteiskunta 2/2004. Jaarli Oy. Helsinki.

Reinikainen, Veikko (2001), *Kansainvälinen talous - Teoria, puitejärjestelmät ja muutospaineet*. Taloustieto Oy. Yliopistopaino. Helsinki.

Rouvinen, Petri (2004), *Hyvinvointiyhteiskunta kilpailukyvyn perustana? - Pohjoismaat kärjessä yli sadan maan veratilussa.* pp. 54-57. Economic Trends 4/2004. Tilastokeskus. Helsinki.

Saari, Juho (2004), *Globaali hallinta.* Helsinki University Press. Helsinki.

Scholte, Jan Aart (2000), *Globalization: A critical introduction.* Palgrave Publishers Ltd. Wales

Scholte, Jan Aart (2000b), *What is 'Global' about Globalisation?* pp.84-91. Teoksessa: Held, David & McGrew, Anthony (ed.), *The Global Transformations Reader – An Introduction to the Globalization Debate.* Second edition. Polity Press in association with Blackwell Publishers Ltd. Cambridge

Suni, Paavo (2004), *Kiina maailmantaloudessa – Globaalitalouden kasvu ja teollisen työnjaon muutos.* ETLA. Keskustelunaiheita – Discussion Papers no. 924. Helsinki

Taimio, Heikki (2004), *Työmarkkinoiden polarisaatio OECD-maissa.* Palkansaajien tutkimuslaitos Raportteja 5. Helsinki.

Tikkanen, Ensio & Vartia, Pentti (2004), *Taloudellista pääomaa - Johdatus kansantalouteen.* 5.painos. Taloustieto Oy. Yliopistopaino. Helsinki.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2003), *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* 2.painos. Kustannusyhtiö Tammi. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Valtioneuvostonkanslia (2004), *Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi. Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportti.* Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 19/2004. Helsinki.

Vartia, Pentti & Ylä-Anttila, Pekka (2003), *Kansantalous 2028.* ETLA B204. Taloustieto Oy. Yliopistopaino. Helsinki.

Varto, Juha (1992), *Laadullisen tutkimuksen metodologia.* Kirjayhtymä Oy. Tammer-Paino Oy. Tampere.

Väyrynen, Raimo (1997), *Global Transformation: Economics, Politics, and Culture*. Sitra nro. 161. Sitra. Helsinki.

Väyrynen, Raimo (1998), *Globalisaatio – uhka vai mahdollisuus?* Sitra nro. 183. WSOY. Juva

Väyrynen, Raimo (1999), *Suomi avoimessa maailmassa – Globalisaatio ja sen vaikutukset*. Sitra nro. 223. Taloustieto Oy, Yliopistopaino. Helsinki

Väyrynen, Raimo (2001), *Globalisaatio ja Suomen poliittinen järjestelmä*. 2. painos. Sitra nro. 222. Taloustieto Oy, Yliopistopaino. Helsinki

Waters, Malcolm (2001), *Globalization – Second edition*. Second edition. Routledge. Taylor & Francis Group. London

Wilenius, Markku (2004), *Luovaan Talouteen – Kulttuuriosaaminen tulevaisuuden voimavarana*. 2.painos. Sitra 266. Edita Prima Oy. Helsinki

Ylä-Anttila, Pekka (2005), *Kilpailu ja tuottavuus*. pp. 187-191. Kansantaloudellinen aikakausikirja - 101 vsk. 2/2005. Helsinki.

Muut

Selvitys suomalaisen työn ja tuotannon menestystekijöistä maailmantalouden murroksessa. VN- tiedote 22/2004. Valtionneuvoston tiedotusyksikkö. Helsinki.

Vanhanen, Matti 9.11.2004. Pääministerin puhe Suomi maailmantaloudessa - hankkeen loppuraportin luovutustilaisuudessa.

LIITTEET

LIITE 1. OHJAUSRYHMÄN KOKOONPANO

Puheenjohtaja	ylijohtaja Anne Brunila (VM)
Varapuheenjohtaja	alivaltiosihteeri Vesa Vihriälä (VNK)
Jäsenet	erityisavustaja Rurik Ahlberg (VM) johtaja Antti Hautamäki (Sitra) erityisasiantuntija Mari Kiviniemi (VNK) osastopäällikkö Hannu Kyröläinen (UM) johtaja Jukka Pekkarinen (PT) erityisavustaja Pertti Rauhio (VM) johtaja Veli Sundbäck (Nokia) kansliapäällikkö Erkki Virtanen (KTM) tutkimusjohtaja Pekka Ylä-Anttila (Efta)
Sihteerit	projektipäällikkö Urpo Hautala (VNK) erikoistutkija Hannu Lipponen (KTM)

Ohjausryhmän pysyvinä asiantuntijoina ovat toimineet:

tutkimuspäällikkö Eero Hovi (Metalliliitto)
osastopäällikkö Antti Kuosmanen (UM)
johtaja Jari Romanainen (TEKES)

Hankkeen alkuvaiheessa ohjausryhmän puheenjohtajana toimi talouspoliittinen neuvonantaja Olli Rehn ja sihteereinä projektipäällikkö Mikko Alkio ja ylitarkastaja Jaani Heinonen.

Valtioneuvoston kanslian julkaisusarjassa julkaistut taustaraportit:

- *Suomi ja Eurooppa kansainvälisessä työnjaossa – Analyysi toimialojen ja klustereiden kilpailukyvystä.* Jyrki Ali-Yrkkö, Raine Hermans, Ari Hyytinen, Maarit Lindström, Laura Paija, Mika Pajarinen, Pekka Ylä-Anttila. Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos. Julkaisusarja 20/2004.
- *Vertaileva näkökulma Suomen työmarkkinoihin.* Jutta Moisala, Jukka Pekkarinen, Heikki Taimio, Juhana Vartiainen, Palkansaajien tutkimuslaitos. Julkaisusarja 21/2004.
- *Maaailman kasvumarkkinat.* Ulkoasiainministeriö, kauppapoliittinen osasto. Julkaisusarja 22/2004.
- *Selvitys Kiinan yhteiskunnallisesta ja talouspoliittisesta kehityksestä.* Linda Jakobson. Julkaisusarja 23/2004.
- *The challenge of globalization for Finland and its regions: The new economic geography perspective* Gianmarco I.P. Ottaviano and Dino Pinelli. Julkaisusarja 24/2004.
- *Finland in a digital era: How do wealthy nations stay wealthy?* John Zysman. Julkaisusarja 25/2004.

LIITE 2. AINEISTON PELKISTÄMINEN

Alkuperäisilmaukset koskien raporttia

Pelkistetyt ilmaukset

<i>”Tarvittavien muutosten suunnasta ei asiantuntijoiden ja päättäjien keskuudessa vallitse tosiasiaa suurta erimielisyyttä.”</i>	tietylainen yksimielisyys
<i>”Mitä enemmän aikaa kuluu ilman päätöksiä, sitä pahemmin ikääntyvä Suomi kriisiytyy. Jokainen vuosi jonka käytämme keskinäiseen riiteltyyn selkeään uudistusohjelman toteuttamisen sijasta, vain vaikeuttaa edessä olevaa sopeutumista maailmantalouden suureen murrokseen.”</i>	yhteistyön tarve
<i>”Raportti ei täytä yhteiskunnan tasavertaisuusperiaatetta.”</i>	epätasa-arvoinen
<i>”Toivon, että raportti ja sen keinovalikoima otettaisiin vakavasti.”</i>	otettava vakavasti
<i>”Ryhmä pääsi yhteisymmärrykseen kaikista keskeisistä linjauksista.”</i>	yhteisymmärrys keskeisistä asioista
<i>”Raporttia ei kuitenkaan olisi syntynyt esitellyssä muodossa, ellei Brunilan aloitteesta olisi tehty päätöstä, että sen allekirjoittavat vain hän itse ja varapuheenjohtaja Vesa Vihriälä.”</i>	työryhmä ei sitoutunut
<i>”Julkinen keskustelu tarttuu helposti vain työelämlinjauksiin, joista raportissa itsessäänkin todetaan, että ne kuuluvat työmarkkinaosapuolten hoidettavaksi.”</i>	keskustelu epäolennaisista seikoista
<i>”Koska ryhmän poliittiset jäsenet eivät ole allekirjoittaneet raporttia, vältetään Rauhion mukaan arvuuttelu siitä, onko hallitus sitoutunut raportin toimenpide-ehdotuksiin.”</i>	hallituksen sitoutumattomuus
<i>”On pöyristyttävää ajatella, ettei työnantajan tarvitsisi noudattaa työehtosopimusta, jos hän uhkaa irtisanomisella tai lomautuksella.”</i>	suosii työnantajaa
<i>”Ilmassa on suuren uutisjuhlan tuntua. Silti kyseessä oli vain yhden globalisaation vaikutuksia käsittelevän raportin julkistamistilaisuus.”</i>	ylisuuria odotuksia
<i>”Vastaavia raportteja on tehty tasaiseen tahtiin, ja kaikki niistä päätyvät suunnilleen samanlaisiin johtopäätöksiin.”</i>	ei mitään uutta
<i>”[...] Suomessa - ja Euroopan unionissa laajemminkin - raportit ovat poliitikkojen tapa välttää päätöksentekoa.”</i>	vältetään toiminta
<i>”Ja jälleen jäänee käyttämättä yksi mahdollisuus sitoutua toimiin, jolla pieni ja syrjäinen maa voisi vastata maailmantalouden muutoksiin.”</i>	jätetään sitoutumatta
<i>”Virkamiehiä syytetään siitä, että he katsovat asioita vain yhdestä näkökulmasta, talouden ja tehokkuuden näkökulmasta.”</i>	näköalaton
<i>”Työryhmä ei ole keksinyt viisastenkiveä, jolla Suomi selviytyisi. Erilaiset työryhmät voivat osoittaa suunnan, johon pitäisi edetä.”</i>	asiat tiedettiin entuudestaan
<i>”Vähän vaan näyttää siltä, että kohti tulevaisuutta ollaan jälleen kerran menossa yhden vaihtoehdon politiikalla.”</i>	vaihtoehtotonta politiikkaa
<i>”Eihän tällainen asiantuntijatyö, raportti voi olla semmoinen, joka kaataisi tuponeuvottelut.”</i>	harmiton asiantuntijatyö
<i>”Tuleva kasvu [...] rakennetaan nyt toteutettavilla toimenpiteillä, joiden käynnistämiseksi löytyvät riittävät eväät globalisaatiotyöryhmän raportista.”</i>	toimintamalli tuleville päätöksille
<i>”Kyse ei tietenkään voi olla yksittäisistä tempuista, vaan toimenpidekokonaisuuksista, joiden osat tukevat toisiaan.”</i>	vankka toimenpidekokonaisuus
<i>”Globalisaatioreportti on hyvä väline, jolla hallitus varautuu Suomen suurimpiin edessä oleviin haasteisiin.”</i>	väline tulevaisuuden haasteisiin
<i>”Koko yhteiskunnan tulevaisuuden strategian tulisi sisältää</i>	tavoitteet sekavia

<i>hyvinvoimin tavoitteet ja tason määrittelyn yleistä arviointia varten.”</i>	
<i>”Mietintö on talous- ja teollisuustahojen käsitys siitä, mitä lähivuosina tulisi tehdä, jotta nykyinen talouskasvussa riippumisessa voisi jatkua.”</i>	yksipuolinen näkemys
<i>”Muutakin pitäisi tehdä kuin palvella toisiamme. Mietintö ei vastaa lainkaan tulevaisuuden kuvaa.”</i>	epärealistinen
<i>”Globalisaatioreporttiin hahmoteltiin osiota maatalouden uudistamisesta”.[...] Sdp:läinen jäsen tarjosi raporttiin paperia, jossa esitetään maatalouden alasajoja Suomessa.”</i>	yritys lakkauttaa maatalous
<i>”Globalisaatiotyöryhmän ”jälkeenjääneet paperit” viestivät, että asiantuntijatyöksi aiottu raportti pääsi politisoitumaan.”</i>	politisoitunut
<i>”Globalisaatioreportin perustana oleva uus-liberalistinen vapaakauppa-ajattelu lähtee siitä, ettei luonnonolosuhteita kauppa- ja kilpailupolitiikassa tarvitse ottaa huomioon silloinkaan, kun puhutaan luonnontuotteista ja ihmisten perustarpeista.”</i>	uusliberalistinen näkemys
<i>”Brunilan johdolla valmisteltu globalisaatioreportti keskittyy liian voimakkaasti perinteisen teollisuuden haasteisiin. Huomiotta jäi hyvin nopeasti kasvavien yritysten eli niin sanottujen gasellyritysten merkitys.”</i>	suppea näkemys teollisuuteen
<i>”Globalisaatioreporteista on keskusteltu lehdistössä ja vähitellen ne johtavat sekä valtakunnalliseen ja että muuhun kehittämistoimintaan.”</i>	johtaa toimintaan
<i>”Raporteilla on erinomaiset tavoitteet, niissä käsitellään tärkeitä asioita ja tehdään hyviä ehdotuksia.”</i>	tärkeä ja erinomainen
<i>”Yhtään kansainvälisesti hyvin tunnettua huipputiedemiestä ei ole edes tässä ryhmässä. Tämä näkyy jo käsitetasolla. Raporteissa puhutaan esimerkiksi koko ajan tuotteista ja palveluista.”</i>	asiantuntemus puutteellista
<i>”Raporttien sanoma jää usein varsin yleiseksi ja tämä johtaa myös yleisiin ”on selvítettävä”, ”on kehitettävä” -toimenpidesuosituksiin. Kenen on selvítettävä ja miten?”</i>	jää yleiselle tasolle
<i>”Työryhmä on tehnyt kelpoa työtä ja lyhyessä ajassa tuottanut raportin, jonka suositukset muodostavat hyvän pohjan tuleville päätöksille.”</i>	hyvä pohjatyö
<i>”Suomalaiseen tyyliin työryhmälle on annettu niukasti aikaa, ja onkin kunnioitettavaa, että se on saanut aikaan raportin, jolle laajempi yhteiskunnallinen keskustelu voisi rakentua.”</i>	pohja yhteiskunnalliselle keskustelulle
<i>”Valitettavasti, suomalaisen tyyliin, raportin erittelyä Suomen maailmantalouden tilasta ja sen toimenpidesuosituksia on alettu pitää ehdottomana totuutena ja ohjenuorana.”</i>	suhtaudutaan absoluuttisena totuutena
<i>”Analyysi on monelta osin tarkoitushakuista ja osin sitä voi väittää ideologisesti värityneeksi tai muoti-ilmiöiden perässä juoksemiseksi.”</i>	tarkoituksenhakuinen
<i>”Raportissa, joka on muuten täynnä erilaisia uhkakuvia, ei pelätä näiden etujen häviämistä.”</i>	optimistinen
<i>”Tärkein opetus työryhmän työstä on, että tällä tavoin ei pitäisi enää valmistella yhtään mietintöä, kokemuksia alkaa olla tarpeeksi.”</i>	ei enää tällaisia
<i>”Raportin yleinen vika on, että siinä ei eritellä systemaattisesti ehdotettujen toimien yhteiskunnallisia hyötyjä.”</i>	toimien hyötyjä ei käsitellä
<i>”Globalisaatioreportti on tehty samalla tavoin kuin muutkin: kiireellä ja nojautuen suurelta osin eri ministeriöiden voimavaroihin.”</i>	kiireellä laadittu
<i>”Ehkä olisi taas ollut syytä ollut ottaa oppia Ruotsista: siellä vastaavaa raporttia ei olisi tehty näin, ei näin lyhyessä ajassa eikä niin, että johtopäätösten suhteen käsiä olisi sidottu yhteen.”</i>	mallia otettava muualta
<i>”Raportti on konkreettinen näyte siitä, että Suomessa osataan - jos ei</i>	hyvä selvitys

<i>muuta, niin ainakin kirjoittaa erinomaisia selvityksiä.”</i>	
<i>”Tekijät nostavat teemoja, joiden jo alun perin tiedettiin aiheuttavan vastustusta ja kritiikkiä.”</i>	ristiriitaisia teemoja
<i>”Raportissa on myös joitakin uusia ajatuksia. Työ on siten nimensä veroinen.”</i>	jotain uutta
<i>”Aika näyttää, jääkö selvitysryhmän lopputuote vain ”yhdeksi raportiksi toisten joukossa.”</i>	mahdollisesti unohdetaan
<i>”Työryhmätyönä laadittujen asiantuntijaraporttien arviointi on vaikeaa. Tässä tapauksessa arviointia vaikeuttavat aihepiirin laajuus ja monimuotoisuus.”</i>	laaja aihepiiri
<i>”Raporttia pitäisi pystyä arvioimaan kokonaisuutena, jonka osat kytkeytyvät tiiviisti toisiinsa.”</i>	tarkasteltava kokonaisuutena
<i>”Mediassa raporttia on arvosteltu kovin kärkkäistä ehdotuksista [...] tosiasiallisesti työryhmän esitykset näyttävät monilta osin olevan varsin varovaisia.”</i>	liioiteltu mediassa
<i>”Työmarkkinoiden haasteet ja uudistustarpeet on raportin ehkä eniten yleistä keskustelua herättänyt osio. [...] luvussa ei puhuta toimenpide-ehdotuksista kuten raportin muissa luvuissa vaan ”ehdotuksista” ja ”tavoitteista”.</i>	hankalat asiat konkretisoitumattomia
<i>”Kun keskustelu on käyty, on päätösten ja toimeenpanon vuoro. Tällaista toimintaa voisi kutsua vaikka osaamiseksi, jolla pärjätään globaalissa maailmassa. Valitettavasti tämä tapa ei ole juurtunut poliittiseen päätöksen tekoon.”</i>	ryhdyttävä toimeen
<i>”Usein hyväkään valmistelu, asiantuntijatyö ja keskustelu eivät vie asioita eteenpäin. Sanat eivät muutu teoiksi.”</i>	ei konkretisoidu
<i>”Nyt tarvitaan hallitukselta ja eduskunnalta ripeitä päätöksiä osaamiseen, avautumiseen ja uudistumiseen perustuvan strategian toteuttamiseksi.”</i>	tarvitaan päätöksiä
<i>”Suomen globalisaatiostrategiaehdotuksen valmistuttua mikään osapuoli ei voi perustellusti vedota laajojen lisäselvitysten tarpeeseen.”</i>	kattava
<i>”Raportti on yksi yritys puuttua kolmikantaisesti sovittaviin asioihin hetkellä, jolloin myös maan hallituksen kannalta tärkeät tuloneuvottelut ovat kesken. Raportti myös heijastaa vahvaa työnantajien näkemystä myötäilevää asennetta.”</i>	puuttuu tuponeuvotteluihin
<i>”Raportti kuitenkin unohtaa suomalaisen metsätalouden – puun tuottamisen – kilpailukyvn.”</i>	metsätalous unohdettu
<i>”Esitetyt keinot ovat oikean suuntaisia, joskin varovaisia.”</i>	oikeansuuntainen
<i>”Globalisaatiotyöryhmän puheenjohtaja ottaa suuren vastuun kannettavakseen. Hän allekirjoitti ja julkisti kesken tuponeuvotteluja raportin, joka tukee työnantajien pyrkimyksiä.”</i>	työnantajia tukeva
<i>”Eri toimialojen työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun tuloksia ei kuitenkaan ole täysimääräisesti hyödynnetty.”</i>	vuoropuhelu puutteellista
Alkuperäisilmaukset koskien <u>globalisaatiota</u>	Pelkistetyt ilmaukset
<i>”Pienen Suomen pitäisi harjoittaa yhteiskuntapolitiikkaa, joka varmistaa sen, että asemamme maailmanjärjestyksen muuttuessa säilyy mahdollisimman hyvänä.”</i>	oma poliittinen linja
<i>”Globalisaatio on ollut myönteinen mahdollisuus koko ihmiskunnalle ja tämän pitää olla perusvire, jolla Suomi ja suomalaiset tähän suhtautuvat.”</i>	mahdollisuus kaikille

<i>"Globalisaatiolla on suuret mahdollisuudet parantaa ihmisten elämää monin tavoin, mutta nykyään se ei täytä tätä lupaus. Liian harvat hyötyvät ja liian useat kärsivät ja jäävät sivuun globalisaatiosta."</i>	erotteleva vaikutus
<i>"Eikä ehkä kulu aikaa aikaakaan, kun joku ministeri asettaa uuden työryhmän pohtimaan keinoja vastata globalisaation haasteisiin."</i>	uusia selvityksiä tulossa
<i>"Globalisaation nimissä yritetään nyt ajaa läpi asioita, joita ei tähän mennessä muuten ole hyväksytty demokraattisissa prosesseissa."</i>	epädemokraattinen
<i>"Raportin otsikko "Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi" kuvaa kuitenkin mielestäni hyvin sitä, miten Suomen tulee globalisaation haasteisiin vastata."</i>	monipuolinen varautuminen
<i>"Halonen muistutti Suomen kuuluvan toistaiseksi globalisaation voittajiin, mutta korosti, että globalisaatioprosessin oikeudenmukaisuuden edistämiseksi on jaksettava kamppailla."</i>	oikeudenmukaisuutta edistettävä
<i>"Globalisaatiokehityksen vaikutukset puun tuotannossa sivuutetaan täysin."</i>	kaikkia vaikutuksia ei tutkittu
<i>"Globalisaatio etenee koko ajan meistä riippumatta."</i>	itsenäinen prosessi
<i>"Globalisaation vaikutukset ovat valtaosaltaan myönteisiä."</i>	vaikutukset myönteisiä
<i>"Kehitykseen kieltämättä liittyy myös sopeutumisongelmiä. Ne eivät kuitenkaan poistu, jos jätämme reagoimatta taloudellisiin haasteisiin."</i>	haasteisiin reagoitava
<i>"Tavoitteista on helppo olla yhtä mieltä - keinoista voi syntyä enemmän keskustelua. Ulkomaiset osaajat löytävät vaivatta maita, jossa palkkataso on korkeampi ja verotus keveämpää kuin Suomessa."</i>	polarisoi työmarkkinat
<i>"Globalisaatio on sekä uhka, että mahdollisuus. Omista teoistamme riippuu, kumpi puoli painottuu enemmän."</i>	ennalta määrittelemätön luonne
<i>"[Luonnonvaroja ja ihmisiä] ei voida enää tarkastella vain kotimaan kannalta, vaan globalisaatio ajaa maailmanlaajuiseen ajatteluun."</i>	globaalia ajattelumallia tarvitaan
<i>"Keskeiset kysymykset edellyttävät globaalistrategiatyöryhmän asettamista, eikä vain teollisuus- ja talousihmisistä koottuna."</i>	uusi parempi strategia
<i>"Vaikka kuinka huudettaisiin kansainvälisyyden nimiin, niin kuitenkin tulee perustarpeiden osalta varautua omavaraisuuteen. Kun kilpailu kriisissä kärjistyy valtioiden kesken, jokainen pitää omista perustarpeistaan kiinni."</i>	perustarpeet turvattava
<i>"Kukaan ei tiedä, kuinka suuri osa [teollisuuden työpaikoista] vähennyksistä johtuu Kiina-ilmiöstä ja yleensä globalisaatiosta. Vielä vaikeampaa on ennustaa, miten globalisaatio vaikuttaa työllisyyteen tulevaisuudessa."</i>	vaikutukset spekulointia
<i>"Globalisaation aiheuttamista työpaikkojen menetyksistä ei ole kunnollista tilastotietoa."</i>	tilastotieto puuttuu
<i>"Globalisaatioraportti ei esitä keinoja maatalouden pelastamiseksi globalisaatiolta."</i>	tuhoaa maatalouden
<i>"Globalisaatiotyöryhmä on sivuuttanut monia muitakin inhimillisesti elintärkeitä kysymyksiä, kuten esimerkiksi sen, miten kansainvälistä eriarvoisuutta voitaisiin vähentää ja turvata ihmisille riittävästi ruokaa tässä maailmassa."</i>	ongelmia ei käsitellä
<i>"Tätä globalisaatio, vapaa kauppa ja maataloustukien leikkaaminen saavat aikaan.[...] työskentelevät ihmiset ovat jo loppuun väsyneet jatkuvaan epävarmuuteen ja seitsemänpäiväisiin työviikkoihinsa kesät talvet."</i>	kuluttaa ihmiset loppuun
<i>"Kuinka tässä kisassa [globalisaatiossa] sitten menestyy? Yksi keskeinen tekijä on asennemuutos. Suomi tarvitsee merkittävän joukon yrityksiä, jotka tähtäävät maailmanlaajuiseen markkinajohtajuuteen -</i>	asennemuutos tarpeen

eivät vain teknologiajohtajuuteen.”

”[...] globalisoituvilla markkinoilla ei kilpaile Suomi. Siellä kilpailevat suomalaiset yritykset ja jossain määrin myös muut suomalaiset organisaatiot, kuten toimialaorganisaatiot.”

yritykset tärkeässä asemassa

”Yritykset ja niiden liiketaloudellinen tuloksellisuus ovat kaiken pohjana, minkä loppuraporttikin muodollisesti tunnustaa.”

menestyminen lähtee yrityksistä

”Haasteemme ei ole työpaikkojen menettäminen vaan tuotantorakenteen sopeutus uuteen ja muuttuvaan tilanteeseen.”

tuotantorakenne muuttuu

”Siinä tehty analyysi globalisaatiosta on hyvin sirpaleista, eikä perustu mihinkään järjestelmälliseen kehikkoon.”

analysoitu pirstaleisesti

”Raportissa talouspolitiikan toimintaympäristöä on eritelty hyvin kapeasti. Siinä ei käsitellä globalisaation kulttuurisia eikä poliittisia ulottuvuuksia.”

suppea käsittely

”Globalisaation myötä sosiaaliturvaa pitäisi pikemminkin laajentaa kuin supistaa.”

tasa-arvoisuus turvattava

”Globalisaatiosta on tullut - ja lienee jatkossakin - jatkuvan kehittymisen, lisääntyvän työnjaon ja innovaatioiden kasvualusta. Siten se on materiaalisen hyvinvoinnin keskeinen lähde.”

keskeinen hyvinvoinnin lähde

”Globalisaatio kasvattaa hiekkalaatikon kokoa, mutta samalla leikkijöiden määrä lisääntyy. Jos et pidä puoliasi, voit saada lapiosta päähäsi.”

pidettävä puolensa

”Jos hyvin käy [globalisaatiossa], jaettava kakku on entistä isompi, myös suomalaisille. Tämä näkökulma tulee esille raportissa, mutta ei riittävästi.”

elintason kohottaja

”Ehkä meillä on tarvetta globalisaatioraportille, joka lähtisi liikkeelle suomalaisen yhteiskunnan vahvuuksista. Niistä lähtökohdista arvioitaisiin sitä, miten Suomi pystyy parhaiten hyödyntämään syvenevää globalisaatiota.”

analyysi Suomen lähtökohdista

”Onhan globalisaation oleellinen riemu siinä, ettei meidän tarvitse olla hyviä kaikissa asioissa. Riittää, kun olemme vahvoja ja osaavia muutamissa tärkeissä asioissa.”

mahdollistaa valinnanvapauden

”Globaalissa maailmassa kaikkea ei tarvitse tehdä itse.”

kaikkea ei tarvitse tehdä itse

”Tilanne [globalisaatiossa] on kuitenkin muuttumassa, kun korkeampaa osaamista vaativat arvoketjun osat ohjelmisto- ja palvelutuotannosta alkaen siirtyvät korkean talouskasvun maihin. Tämä kehitys on selvemmin nähtävissä Yhdysvalloissa kuin Euroopassa.”

muuttaa arvoketjua

”Globalisaatiokehityksen vaikutus metsätalouteen on raportissa kokonaan sivuutettu. Kilpailukykyä korostava raportti siis näkee kilpailun haitalliseksi puumarkkinoilla.”

vaikutuksia ei käsitelty

Alkuperäisilmaukset koskien toimenpide-ehdotuksia

Pelkistetyt ilmaukset

”Ei tarvita suurta pamausta vaan johdonmukainen useiden päätösten sarja. Nyt tarvitaan kipeimmin vain poliittista sitoutumista uudistuksiin ja muutoksiin.”

sitoutumista tarvitaan

”Hallitus on mestari tuottamaan erilaisia selvityksiä. Nyt vain tarvittaisiin toimenpiteitä.”

vaade toimista

”Uutta raportti uhkaa sama kohtalo kuin Sailaksen työllisyystyöryhmän mietintö: se heitetään pölyttymään hyllylle ja siitä toteutetaan vain joitakin yksityiskohtia ja nekin pitkän ajan kuluessa vesitettyinä.”

osa toteutetaan

”Globalisaatioraportti sisältää runsaasti työnantajien käsityksiä myötäileviä näkemyksiä siitä, miten esimerkiksi pitäisi muuttaa

puolueellisia

<i>palkkausta, työaikoja ja eläkkeitä.”</i>	
<i>”Aika helposti voi myös päätyä sellaiseen johtopäätökseen, että raportin tekijöiden mielestä uusia työpaikkoja ei synny, ellei kansalaisia kyykytetä.”</i>	haitallisia
<i>”Brunilan työryhmän keskeiset esitykset liittyvät osaamisen ja innovaatioiden kehittämiseen. Vanhasen mukaan vielä työryhmän väliraportissa keväällä esitykset olivat ylimalkaisia. Nyt lisättiin konkretiaa.”</i>	aiempaa konkreettisempia
<i>”Brunilan raportti tuntuu välillä haluavan sanella muille oikeat tavat hoitaa asioita. Kuitenkin raportti on oikealla asialla painottaessaan uusia kehittämistarpeita.”</i>	oikeilla linjoilla
<i>”Mietintö korostaa kyllä suomalaisen osaamisen ja koulutuksen merkitystä. Mutta mikä muutos syntyykään, kun muissakin maissa opetus paranee?”</i>	kv. vertailunäkökulmat puuttuvat
<i>”Mietinnössä ei ole esitetty minkäänlaisia arvojen vaihtoehtoja, vain kapeakatseisia kasvutavoitteita.”</i>	arvonäkökulmat puuttuvat
<i>”On pelkkää spekulatiota olettaa, että nousevat taloudet uhkaisivat merkittävästi työllisyyttä Suomessa ja muissa kehittyneissä maissa. Paljon suurempaa uudistumisen tarvetta voi aiheuttaa teknologian kehitys. Valtaosa globalisaatiotyöryhmän ehdottamista toimenpiteistä sopii onneksi tähänkin tilanteeseen.”</i>	valtaosaltaan toimivia
<i>”Liiketoimintaosaamisen perusteellinen hyödyntäminen on välttämätöntä, jos globalisaatioreporttien monia oikeansuuntaisia ehdotuksia halutaan konkretisoida ja toimeenpanna menestyksellisesti.”</i>	oikeansuuntaisia
<i>”Kovin yleisluonteiset ehdotukset tahtovat olla varma tapa saada hautaan hyvät tai hyvää tarkoittavat ehdotukset, mihin ohjausryhmä ei omien sanojensa mukaan perusteella ole tähännyt.”</i>	yleisluontoisia näkemyksiä
<i>”Osa on helppo toteuttaa, osa on vaikeita.”</i>	toteuttamisaste vaihtelee
<i>”Helpommat ratkaisut eivät riitä, vaan koko kokonaisuus on hoidettava. Jos Brunilan esityksiä ei toteuteta, joudutaan leikkaamaan.”</i>	kokonaisuudessa toteutettava
<i>”Huomattavaa osaa toimenpidesuosituksista ei perustella kunnolla. Ryhmän tilaamat taustaraportit ovat jääneet vähälle käytölle, osa raporteista on jopa ristiriidassa niiden kanssa.”</i>	faktattomia
<i>”Monille politiikkasuosituksille annetut perustelut, sikäli kuin niitä ylipäättään perustellaan, ovat heikot ja osin ristiriitaiset.”</i>	ristiriitaisia
<i>”Ehdotukset kasvattavat yksittäisten kansalaisten riskejä samalla, kun julkisen vallan tarjoama sosiaalivakuutus supistuu.”</i>	lisäävät riskejä
<i>”Käsitellessä verokilpailua raportin taustalta on ehkä tarkoituksenhakuisuus.”</i>	tarkoituksenhakuisia
<i>”Raportissa annetaan se kuva, että jotenkin Suomen kannalta olisi hyvä asia, jos tänne tehtäisiin nettomääräisesti suoria sijoituksia. Mitään perusteita väitteelle ei esitetä.”</i>	perustelemattomia
<i>”Raportissa esiin tuotu ”huippuosaaajien” merkitys saattaa olla liioiteltua.”</i>	ylikorostettuja
<i>”Politiikkasuositusten peruslinja oli siis jo etukäteen tiedossa, joten mihin tätä työtä tarvittiin?”</i>	tiedossa jo etukäteen
<i>”Raportista löytyy myös muutamia konkreettisia, euroilla tai prosenteilla höystettyjä esityksiä.”</i>	luvut ja prosentit toimivia
<i>”Tulosohjauksia ja käytäntöjä ei kannata virittää liian yksityiskohtaisiksi. Jossakin vaiheessa sopeutujaksi jää vain koulutuksen laatu. Tätähän ei kai haluta?”</i>	tulosohjautuvaisia

<p><i>”Toivottavasti tämän raportin kohdalla käy toisin, sillä se sisältää paljon perusteltuja ja kannatettavia toimenpide-ehdotuksia. Ne ovat toteuttamisen arvoisia.”</i></p>	<p>toteuttamisen arvoisia</p>
<p><i>”Raportin esittämistä lähtökohdista on yleisellä tasolla vaikea olla eri mieltä. Toimenpide-esitykset ja niiden konkretisointi tai toteuttamiskelpoisuus on jo asia erikseen. Tämä näkyi hyvin raportin julkaisua seuranneessa keskustelussa.”</i></p>	<p>toteuttaminen epävarmaa</p>
<p><i>”Iso osa toimenpide-ehdotuksista on puettu suosituksiksi ja jatkoselvityksen aiheiksi. Byrokraattisia syntejä raportista löytyy yllin kyllin. Toimenpide-ehdotuksissa vilisee yleisiä teosanoja ”kehitetään”, ”selvitetään” ja ”laaditaan”.”</i></p>	<p>retorisia ja byrokraattisia</p>
<p><i>”Pettymys on, että raportin ehdotukset yrittäjyyden kannusteiden parantamisesta mm. verotuksen avulla ovat jääneet vähäisiksi.”</i></p>	<p>vähäisiä ja puutteellisia</p>
<p><i>”Raportti myös sivuuttaa väestön ikärakenteen haasteet koulutusjärjestelmälle. Väestön vanhetessa koulutuksen painopisteen on siirryttävä aikuiskoulutuksen suuntaan.”</i></p>	<p>eivät vastaa haasteita</p>

LIITE 3. LUOKITUKSET RAPORTISTA

PELKISTETTY ILMAUS	ALAKATEGORIA	YLÄKATEGORIA	PÄÄLUOKKA
ylisuuria odotuksia keskustelu epäolennaisista seikoista liioiteltu mediassa epärealistinen	ylikorostettu ja paisuteltu		
hallituksen sitoutumattomuus työryhmä ei sitoutunut jätetään sitoutumatta	sitoutumattomuus	liioiteltu ja ristiriitainen	
ristiriitaisia teemoja tavoitteet sekavia kiireellä laadittu laaja aihepiiri	ristiriitainen ja sekava		
suosii työnantajaa työnantajia tukeva puuttuu tuponeuvotteluihin	puolueellinen näkemys		
yritys lakkauttaa maatalous politisoinut vältetään toiminta	politisoinut ja substituutti teoille		
yksipuolinen näkemys näköalaton suppea näkemys teollisuuteen	suppea ja näköalaton	puolueellinen ja rajoittunut	
uusliberalistinen näkemys suhtaudutaan absoluuttisena totuutena epätasa-arvoinen vaihtoehtotonta politiikkaa	aatteellinen ja diskriminoiva		
ei enää tällaisia mallia otettava muualta mahdollisesti unohdetaan	turhanpäiväinen		
metsätalous unohdettu asiantuntemus puutteellista vuoropuhelu puutteellista toimien hyötyjä ei käsitellä	täynnä puutteita	puutteellinen ja tarpeeton työ	
hankalat asiat konkretisoitumattomia ei konkretisoidu jää yleiselle tasolle	ei konkretisoidu		
yhteisymmärrys keskeisistä asioista tietynlainen yksimielisyys	osittainen yhteisymmärrys		
oikeansuuntainen jotain uutta optimistinen harmiton asiantuntijatyö	inkrementaalinen ja neutraali	yleisilmeeltä neutraali	
ei mitään uutta asiat tiedettiin entuudestaan tarkoituksenhakuinen	vanhat asiat uudessa muodossa		
tärkeä ja erinomainen kattava johtaa toimintaan	tärkeä ja kattava		
toimintamalli tuleville päätöksille väline tulevaisuuden haasteisiin	tulevaisuuden työkalu		
ryhdyttävä toimeen tarvitaan päätöksiä yhteistyön tarve otettava vakavasti	laitettava täytäntöön	tulevaisuuden pohjatyö	
hyvä selvitys hyvä pohjatyö pohja yhteiskunnalliselle keskustelulle vankka toimenpidekokonaisuus tarkasteltava kokonaisuutena	eheä kokonaisuus		

Ristiriitainen raportti

LIITE 4. LUOKITUKSET GLOBALISAATIOSTA

PELKISTETYT ILMAUKSET	ALAKATEGORIA	YLÄKATEGORIA	PÄÄLUOKKA
oma poliittinen linja asennemuutos tarpeen analyysi Suomen lähtökohdista	oma profiili		
pidettävä puolensa haasteisiin reagoitava monipuolinen varautuminen	valmistautuminen	varautuminen omista lähtökohdista	
uusia selvityksiä tulossa uusi parempi strategia globaalia ajattelumallia	uusi strategia		
erotteleva vaikutus epädemokraattinen tuhoaa maatalouden kuluttaa ihmiset loppuun	epätasa-arvoinen ja tuhoava		
muuttaa arvoketjua polarisoi työmarkkinat tuotantorakenne muuttuu	rakenteita muuttava	negatiivinen muutosprosessi	
itsenäinen prosessi ennalta määrittelemätön luonne	kahlitsemaan prosessi		
analysoitu pirstaleisesti suppea käsittely vaikutukset spekulointia tilastotieto puuttuu	väärin analysoitu		osin tuntematon ilmiö
kaikkia vaikutuksia ei tutkittu vaikutuksia ei käsitelty ongelmia ei käsitellä	osittain tuntematon		
mahdollistaa valinnanvapauden kaikkea ei tarvitse tehdä itse	mahdollistaa erikoistumisen		
keskeinen hyvinvoinnin lähde elintason kohottaja vaikutukset myönteisiä mahdollisuus kaikille	positiivinen mahdollisuus		mahdollisuus kaikille
oikeudenmukaisuutta edistettävä perustarpeet turvattava tasa-arvoisuus turvattava	perusteet suojeltava		ydinasiat turvattava
yrietykset tärkeässä asemassa menestyminen lähtee yrityksistä	yrietykset keskeisiä		

Moni-ilmeinen globalisaatio

LIITE 5. LUOKITUKSET TOIMENPIDE-EHDOTUKSISTA

PELKISTETYT ILMAUKSET	ALAKATEGORIA	YLÄKATEGORIA	PÄÄLUOKKA
oikeilla linjoilla oikeansuuntaisia sitoutumista tarvitaan vaade toimista	oikeilla linjoilla		osittain toteutettavia
toteuttamisaste vaihtelee toteuttaminen epävarmaa osa toteutetaan	toteutettavuus vaihtelee		
kokonaisuudessa toteutettava toteuttamisen arvoisia	toteutettavia		kelvollisia ehdotuksia
luvut ja prosentit toimivia valtaosaltaan toimivia aiempaa konkreettisempia	toimivia ja konkreettisia		
tarkoituksenhakuisia tiedossa jo etukäteen yleisluontoisia näkemyksiä	yllätyksettömiä		riittämättömiä esityksiä
ristiriitaisia perustelemattomia faktattomia	vaillinaisia		
haitallisia lisäävät riskejä tulosohjautuvaisia eivät vastaa haasteita	vahingollisia		
kv. vertailunäkökulmat puuttuvat arvonäkökulmat puuttuvat vähäisiä ja puutteellisia	puutteellisia	haitallisia ja ongelmallisia	
retorisia ja byrokraattisia puolueellisia ylikorostettuja	vääristyneitä		

Erimielisyys toimenpide-ehdotuksista